

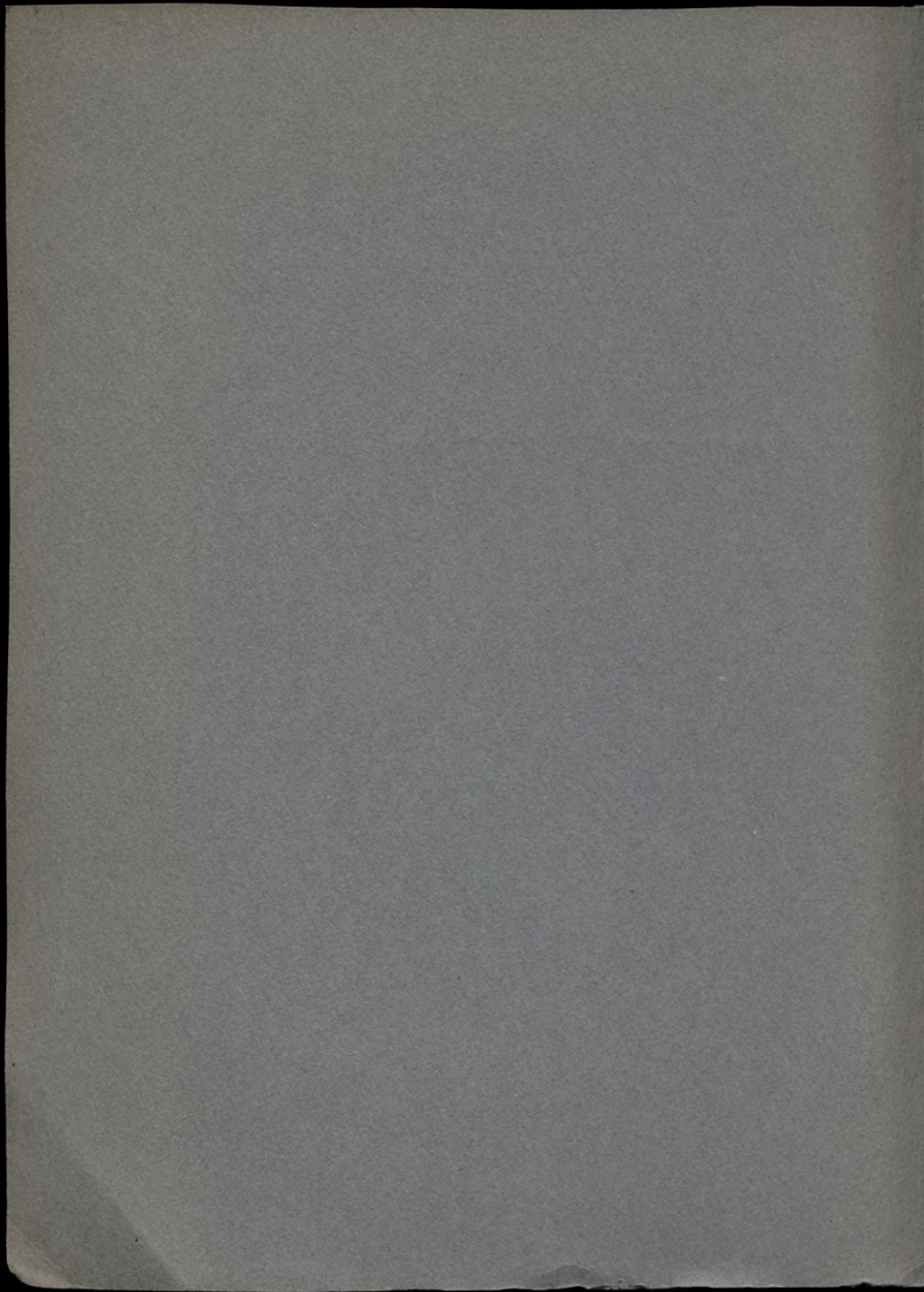
Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

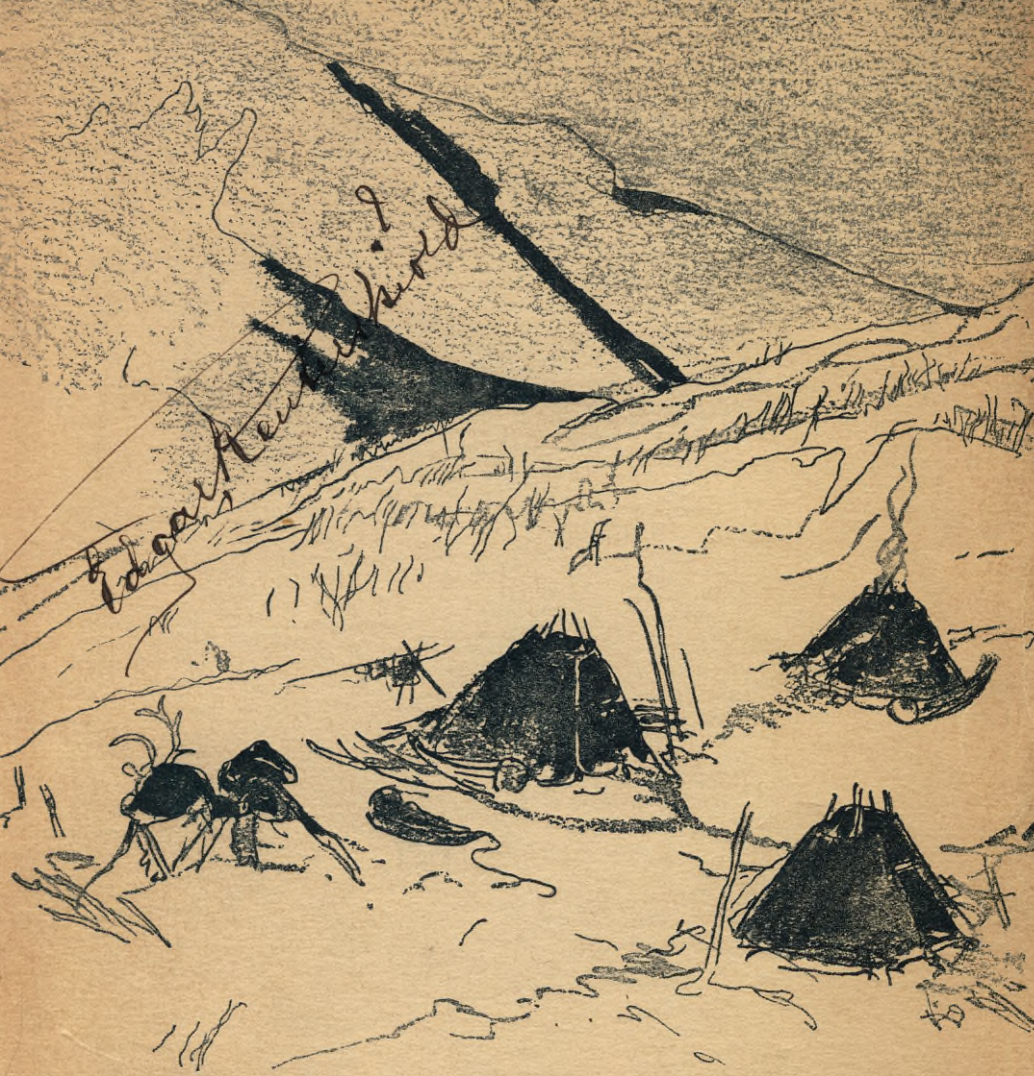


[Lapland]

Geogr.
Sr.



Lappland | Lapparne och deras land | 1895



KÅTORNAS FOLK

av Ester Blenda Nordström

WAHLSTRÖM & WIDSTRAND

ANDRA UPPLAGAN

Edgar Reuterskiölds
Bibliotek.

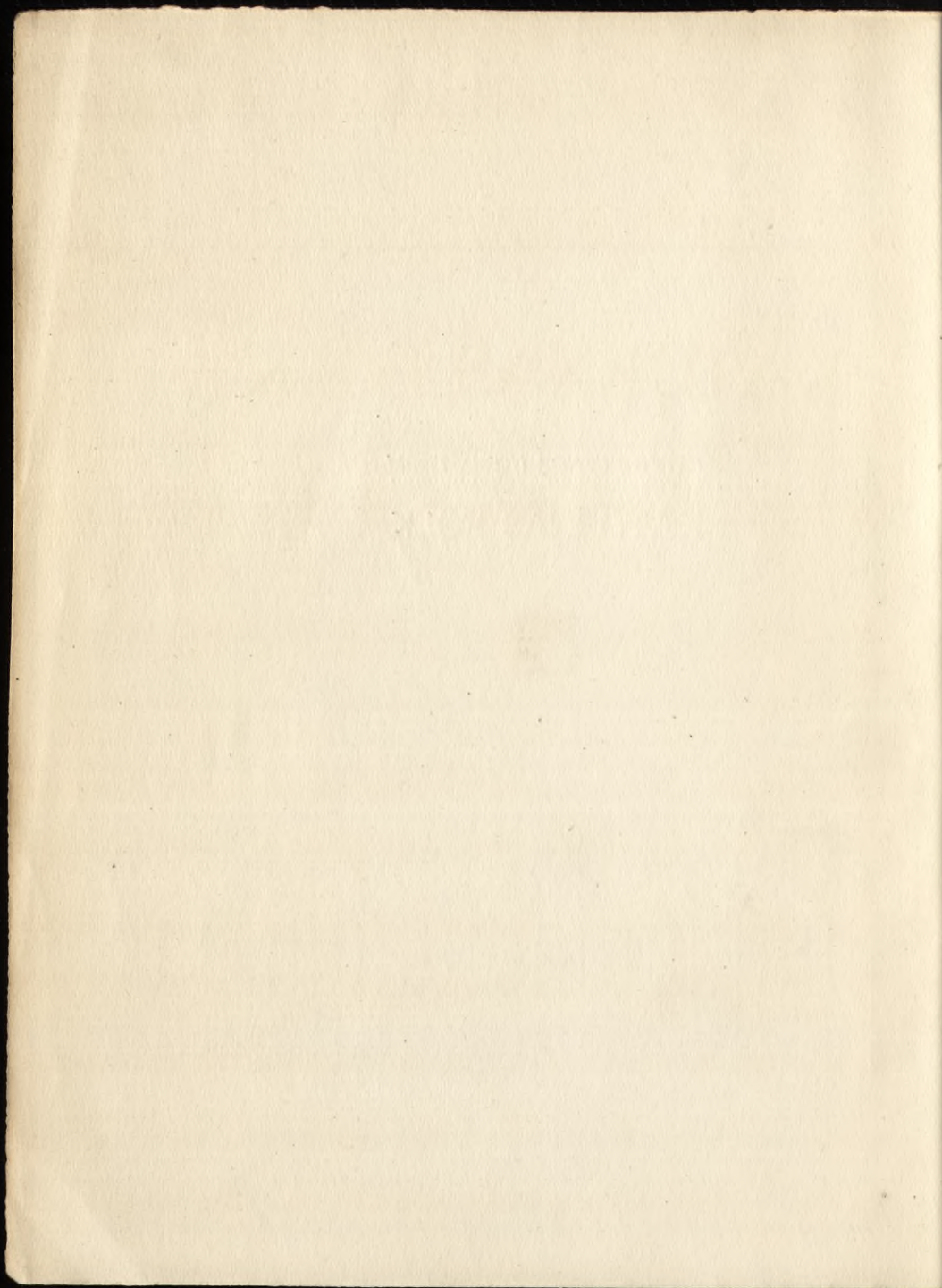
Pol. hist.

Kapp.

*Lu. 37
892.*

ESTER BLEND A NORDSTRÖM

.....
KÅTORNAS FOLK



Lapparne och deras land, 5.

ESTER BLENDA NORDSTRÖM

KÅTORNAS FOLK

ANDRA UPPLAGAN



STOCKHOLM
WAHLSTRÖM & WIDSTRAND



PAPPERSLEVERANTÖR LESSEBO BOLAG

ISAAC MARCUS' BOKTRYCKERI-AKTIEB.

STOCKHOLM

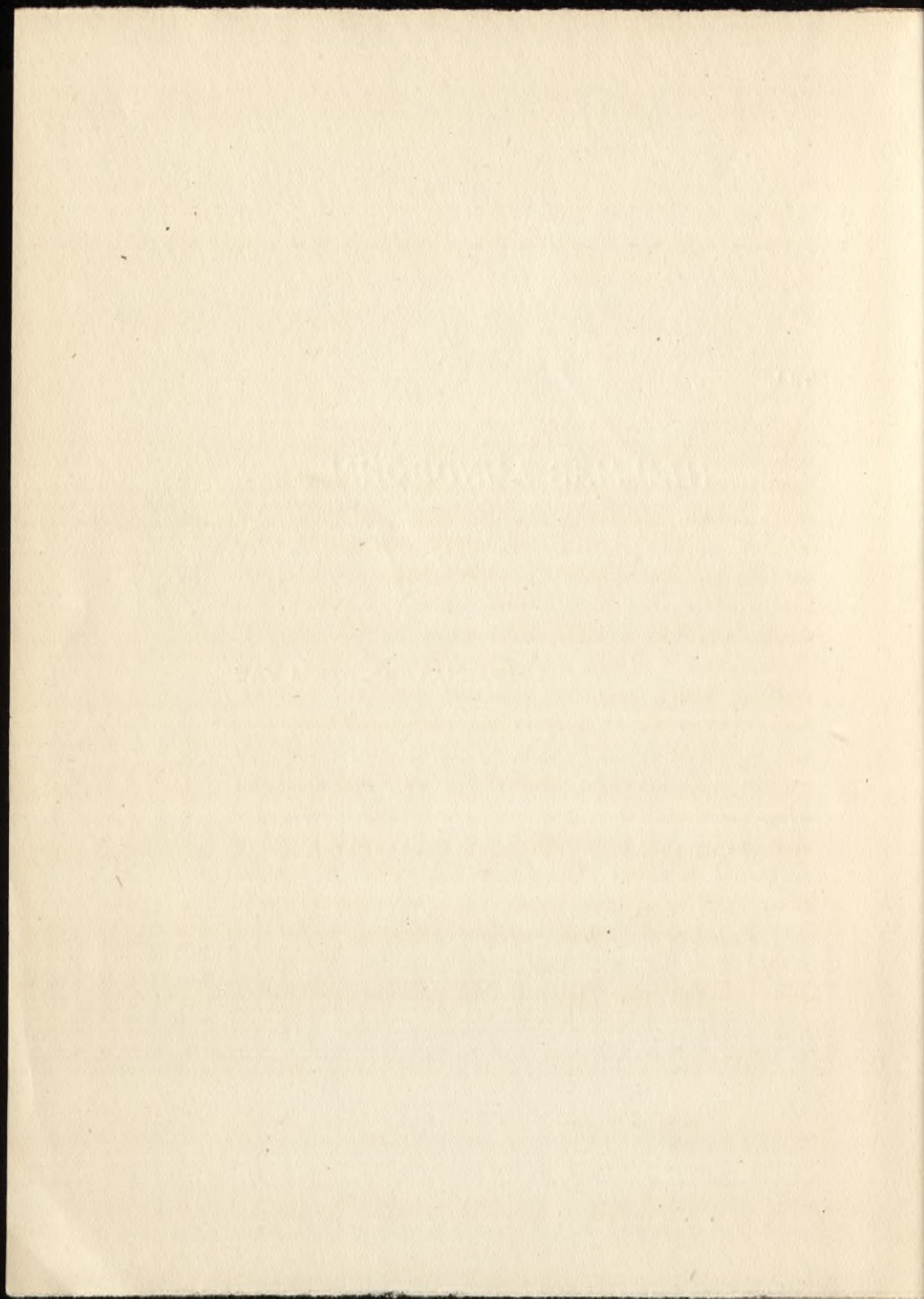
1916



TILL

HJALMAR LUNDBOHM

LAPPARNAS TILLIT OCH VÄN



VÅRENS värsta och vildaste snöstorm rasar över öde slätter. Det viner och tjuter, det rasslar och piper, det gnyr och jämrar, det dånar som åskan, det rasar som laviner, det vrålar och kvider — alla jordens skräckljud ha samlats för att åta sig sin stämma i vildmarkens jättekonsert. Det piskar som tusen vassa nålar i ansiktet, vita moln komma yrande och svepa sig om oss, där vi vandra — några små människor och djur i vanmäktig kamp mot en rasande fiende — virvla, bita, tränga sig in genom skinnkläderna som vore det spindelväv man bure, ta andan från en, tvinga en att spänna varje muskel för att orka ta ut det steg man påbörjat, gripa en med kalla hårda händer, girigt och obarmhärtigt som om misskund ej funnes i världen. Det rinner våt smält snö utefter bröst och rygg, den fryser till is så man går med ett knastrande, kallt pansar omkring sig, och inombords är det visst också is fast det känns som drucke man flytande eld, när den dödsfulla

luften rinner genom strupen. Döds kallt är allt. Det är som om jorden dött, som om glädjen dött, som om allt levande dött, som om det i hela vida världen ej funnes flera människor än vi, ej flera djur än de renar och hundar, som mödosamt stappla framåt mot stormen. Det blygrå nattljuset är dött, våra egna kroppar äro döda och kalla och röra sig som marionetter i vars trådar en grym hand drar: ett steg framåt med höger fot, ett steg med vänster, ett steg med höger — — — Och för varje gång har man att dra foten upp ur djup snö, som tynger och suger.

— Hur länge, tänker jag och sveper schalen bättre om huvudet med valna händer. Hur länge! Ska vi gå till domedags klockor ringa eller tills vi stupa och dö av trötthet?

Men ingen svarar, och hade jag också skrikit ut frågan med mina lungors hela kraft, hade ljudet av min röst drunknat och blivit borta i stormens vrål, ej hunnit ens halvvägs fram till ledaren av raiden framför min. I åtta timmar ha vi gått nu. Utan vila och utan rast, likt förtappade själar som dömts att irra utan ro i de dödas vita land — framåt bara! Med ett liktågs stillhet skrida vi, stegen måste rättas efter renarnas tramp, och så trötta som de stackars djuren äro, dra de inte de tunga pulkorna mer än steg för steg. Och ändå

flämta deras sidor, mularna stå öppna, tungan hänger ute, och huvudet böjs så djupt mot marken som tömmen tillåter.

Varje ren är bunden vid pulkan framför med en kort lädertöm som knutits kring halsen och en sådan rad på åtta till tio pulkor kallas raid. Varje raid har sin ledare, som står i ansvar för, att allting går rätt och riktigt till: att alla pulkorna äro med och inga djur slitit sig lösa, att alla dragremmar äro i ordentligt skick, att alla renar dra samvetsgrant och inte låta kamraten före i ledet släpa på mer än vad honom tillkommer, att inga pulkor välta vid någon tvär vändning, att allt överhuvudtaget fungerar som det ska. I vackert och klart väder är det lätt nog, man vänder sig om emellanåt och kastar en blick utefter raiden, märker genast om något är i olag och ställer allt till rätta. Men nu — i denna storm! Man förmår knappt urskilja renen bakom sig, får inte släppa pulkan framför ur sikte — det kan vara detsamma som döden, ty spåren sopas igen på ett ögonblick, och den tomma grå värld man vandrar framåt i har ingen barmhärtighet med vilsna människor. Med jämna mellanrum stannar pulkan framför, men de ögon man följer den med ha nästan slutat att se, så trötta och svidande äro de och ibland märker man inte ens att pulkan står stilla, förrän man

stupar över den. Då har förste raidledaren stannat och hela det långa, långa bandet av pulkor och dragare stanna en minut för att varje ledare ska kunna inspektera. Renarna sjunka ned på snön eller stå som de stannat, med utspärrade ben och hängande huvud, och innan allt på nytt är redo till marsch måste de trötta sparkas upp på benen. Så går det igen! Spöklikt, flämtande, ljudlöst.

— Hur länge! tänker jag. Nu är det nio timmar vi krupit fram mot stormen. Ska aldrig renarna stupa!

Ty det är efter renarnas krafter varje flyttnings längd bestämmes. Människorna betyda ingenting — det är brått när man går mot sommar och sol och grönt bete åt dem, som ge en liv, föda och tillvaro, det är brått, när solen skiner varm bortanför fjällen och när där borta vinkar all den härlighet som de vårsvaga djuren behöva. Det är brått när fattigdomen kommer skrämmande nära och man vet, att bara man är bakom de vita fjällkammarna där västerut så väntar vila och lugn och gott bete. Hur skulle man väl då ha tid att tänka på sig själv, på om ens egen usla kropp blir trött och tung och kall — framåt bara!

Men det börjar lida mot slutet av renarnas krafter också. Två ha redan fallit i min raid, men tvingats upp igen. I raiden framför föll nyss

en, och på de sträckta halsarna och den häftiga flämtningen syns det, att det snart är slut på styrkan hos dem allesammans. De gå så länge de kunna hålla sig på benen, när de inte orka mer störta de, sjunka ned utan ett ljud. Först på knä, men ryckas så med av pulkan framför, falla på sidan och släpa vidare som ett dött ting, som den dragrem de äro bundna vid, med sin egen pulkas hela tyngd efter. Det är som om de skulle slitas mitt itu inför ens ögon och man ser deras stora svarta ögon rulla i vända. Den dubbla bördan blir för tung för renen framför — han faller, lika tyst och lika stilla. Först på knä, så stramas tömmen om halsen allt hårdare, nacken sträcket tills den är bristfärdig och tum för tum töjs den smärta fina kroppen ut till onaturlig längd och släpas framåt. Renarna framför stanna eller falla, beroende på hur trötta de äro, och ledaren kommer för att se vad som står på. Med ett ryck dras den tunga pulkan fram, och när dragremmen på det viset blivit mindre spänd tvingas det utmattade djuret på benen igen med sparkar och vredgade rop. Sparkarna ta väl inte så hårt, ty skon är av mjuk päls och den nakna foten inuti stoppad i tjockt hö, men för den som aldrig sett det förr är det en syn, som är svår att uthärda. Men det måste väl så vara, med bedjande ord och vänliga

smekningar rör man inte ett renhjärta och snart tänker man inte längre på om det är grymt eller orätt, gör själv detsamma utan att blinka — nerverna slipas bort rätt fort, och djurskyddshjärtat också, när det gäller livet. Och så fort alla dragare stå på sina ben igen, ofta skälvande och segnfärdiga, går marschen som förut.

Ögonen äro blinda och värkande av snö och storm, fötterna äro som blyklumpar, händerna ömma av köld fastän de äro stuckna i pälsvantar stoppade med hö, ansiktet är som is, ej längre känsligt för vinden, och när jag tar mig över kinden, där det förnims som en lätt klåda, blir den vita vanten röd av blod. Utan att jag märkt det har väl mitt ansikte kommit emot något vasst föremål — kanske ett renhorn vid arbetet att få upp ett störtat djur — och jag har ett djupt sår alldeles under ögat. Jag önskar jag finge göra som renarna, sjunka ned på snön bara ett par minuter och borra ansiktet mot bröstet så jag kunde andas ett par djupa varma andetag och inte ständigt denna våta isluft, som kommer lungorna att kännas som ville de springa i stycken. Det vore nog döden, men kanske en ljuv död — jag vet inte.

Nu stannar raiden framför igen, jag hör ett svagt barnskrik mitt i stormens gny, hör Gates milda,

lugnande röst och ser Heikka, hennes man, komma som en grå skugga ut ur ett snömoln.

— Då litt kvile no! säger han på sin lustiga lappnorska och småler uppmuntrande mot mig. Inte lång stunn men lite. Je ser åt herkarna dina, sätt dej å kvil. Du ä nok trött stakkel — sånt stygvejr har je aller sitt förr. Nog fick du då være med på lappflytt!

Han slukas upp av en tjutande vindil, och jag går upp till Gate, som har en lång och svår raid att leda med många halvtama djur i, som i början höllo på att gå från vettet av förskräckelse och ursinne. Nu ligga de som döda på snön med stela svarta ögon, och inte ens de gnällande hundarna som traska omkring i tröstlös rådvillhet kunna förmå dem att göra en rörelse av skrämsel.

När jag kommer upp till Gate ligger hon på knä framför den första pulkan, och i den rasande stormen och vinande snön har hon bröstet bart och ger di åt en rödnäst, hungrig liten krabat, som äter så det klunkar i halsen och inte låter köld och snö bekomma sig det minsta, där hon ligger varmt instoppad bland lena fällar. Gate vänder på huvudet och ler sitt blida leende mot mig, men hennes ögon äro trötta och jag ser att handen skälver som lyfter pälsen åt sidan över bröstet.

— Ska vi gå länge till, Gate, frågar jag, eller är det slut snart?

— Jag vet inte. Här finns ingen mat för herkarna, men kanske vi stanna lite i en kåta här borta. Jag vet inte, fråga manfolken.

Jag vänder nedåt min raid igen för att fråga Heikka, men hinner aldrig längre än till första pulkan. Där snubblar jag över en snödriva och faller — — — Det är mjukt och skönt att vila i snö, när man är mycket trött, sömnen kommer varm och stilla, man känner inte stormen, inte de vassa isiga snömolnen piska mot ansiktet; man drömmer om röda eldar och varma solar, om strålande sommar och grönt gräs, man minns inte längre att det väntar långa, vita, stormiga slätter och en vandring utan slut på stelfrusna, dödströtta fötter, känner bara i dvala hur allt blir lugnt och varmt och ljuvt — hur — — —

Ett ryck i armen väcker mig till hälften och jag känner, ännu i drömmen, hur något hårt glider genom mina fingrar — så hör jag ett svagt hundskall, tramp och flåsande intill mig, och spritter upp i ångest. Raiden går igen, det var pulkan jag gripit om i fallet, som jag kände glida ur min hand, och medan ångesten för mitt liv hugger i hjärtat springer jag upp och efter raiden, som försvunnit i snöyran. Den sista renens klocka klingar

som ur ett oändligt fjärran och på domnade fötter gör jag ett försök att springa. Det är timmar som gå, tycker jag, innan jag skymtar en grå liten pulka framför mig — kanske är det bara sekunder, men så fyllda av ensamhet och pina, att jag ej kan mäta dem efter klocka. Och så är jag åter hos min tåliga, vita ren, som ensam skött mina plikter, lägger åter tömmen över axeln och håller mig så nära Gates sista pulka, att jag nästan snubblar över den.

Ännu en timme går färden, medan stormen blir allt mer svindlande, allt mer ursinnig — och så stanna vi igen. Mellan de yrande snöbyarna skymtar jag en svart liten kåta och vet, att därinne väntar livets härlighet i form av kaffe, värme och mjuka fällar. Så binder jag tömmen i pulkans framstam och traskar upp till den främsta raiden, där "gamlingen" och "gamlan" stå inbegripna i en livlig konversation om en störtad ren, som i fallet brutit sitt horn, så att hela huvudet är en enda blodig massa. Gamlingen är några och sjuttio år, distriktets rikaste lapp och stolt, som den enväldige konung han är. Det är han, som bestämmer över allt, han som befäller uppbrott och vila, han som leder vägen genom snö och storm, han som härskar över byns innevånare.

Byrd består av fyra rika familjer: hans gifta döttrar och söner. Nikke heter han. Och om Nikke säger: i kväll flyttar vi! så flyttas det på kvällen om det så regnade spik från himlen. Och om Nikke säger: i dag ska herkarna hämtas och föras i gårdet och skiljas! så lägga hans stolta och vackra söner utan ett ord, som små lydiga barn, lassung om axeln, spänna skidorna på och ränna ut att söka renarna, som ibland kunna ha gått mildts bort. Och det kan hända, att Nikke själv går med, den stoltaste bland dem alla — med lassung om axeln och mössan på sned med den väldiga tovsen gungande över örat. Hans gång är smidig och lätt, hans kolt är lika kokett kort och vid, som hos den yngste lappadonis, hans bälte är brett och späckat med silverknappar och hans hår fladdrar gråsvart och lockigt och långt. Hans lasso susar lika vinande snabbt som de ungas och träffar det utsedda offret lika säkert — den starkaste renoxe kan inte fälla honom och den skyggaste vaja måste följa, när hans lasso snärjer.

Och "gamlan"! Hon är åttiotvå år och gift med Nikke. Hon är liten och skruppen och brun med ett ansikte som smutsigt pergament och händer som likna små fågelklor. Men i det vissna ansiktet lysa ögonen unga med en skrat-tande glans, och mössans rand går brokig och

glad över den fårade pannan. Den svarta pälsen är vid och mjuk och dragen så smal om livet som nånsin på den mest välvuxna tjuguarstös, och de spensliga, fina benen, klädda i tätt åtsittande renhudsdamasker (säpækkee), äro lindade så hårt med band vid anklarna, att det är ett under, att de inte gå rätt av. Banden äro granna och röda, på fötterna har hon vita små pälsskor, och hennes gång är så trippande och lätt som om hon knappt trampade på snön. Hon har lett sin raid under natten, hon som de unga, och när jag ser hennes lilla raka gumgestalt, hennes små dockfötter och de smala benen kan jag inte återhålla en fråga:

— Du är väl trött nu, Elle?

— Trött! Hon ser på mig med klara ögon, som blinka mot snöyran, snyter sig kraftigt i sin lilla fågelklohand och tittar igen. Så skrattar hon med sin tandlösa mund och ser så lustigt barnslig ut i detsamma — och så säger hon föraktfullt: Så gammal är jag väl ändå inte!

Med nästan skräckblandad vördnad ser jag hur hon trippar upp mot kåtan, lyfter undan dörren och stiger över den höga tröskeln med ett raskt steg. Ett ögonblick kämpar hon med stormen, som vill riva dörren från henne, segrar och lägger den på sin plats igen med ett vant grepp och en

liten bestämd smäll. Men när jag kommer in sitter hon hopsjunken framför elden med ögon som på en gång blivit gamla, det skälver litet kring munnen och huvudet har sjunkit ned på bröstet och bärs inte längre så karskt och högt på den tunna bruna halsen. Du är nog trött ändå, lilla gammelmor! tänker jag för mig själv. Det är inte gott att vandra genom snö och storm på de små fina fötterna, som ha trampat fjällens vita snö och myrarnas mjuka tuvor nu snart hundra år. Du har rätt att låta huvudet sjunka, när du tror ingen ser dig, du har rätt att sucka tungt och djupt, när du tror ingen hör dig — för vi veta ändå, att när uppbrottets timme slår igen är du den första, som är färdig, är du den första, som lägger tömmen över axeln och trippar mot vår och sommar med huvudet högt, kolten i svaj och ögonen unga på nytt. Lilla gammelmor!

Det är varmt och lugnt och ljuvligt härinne. Elden brinner het och röd och luktar av färskt björkris, kaffepannan hänger på och de två gamla, som bo i kåtan, prata vänligt och frågvist om alla små detaljer, som möjligen ha hänt eller kunna hänt på vägen. De ha varit ett par dagar före oss på flyttningen och slagit läger här för att låta renarna vila och beta — egentligen skulle de gått en halv mil till, men herkarna orkade inte. Gud välsigne

kräken! tänker jag och kryper ännu närmare elden med en känsla av dåsig välbehag. Vi äro inne allesammans nu, och en efter en komma också hundarna smygande med rädda ögon och svansarna mellan benen. Snart är kåtan så full av människor och djur, att det nästan är trängsel och snön smälter i floder från våra pälsar, säpärke och skor. Kvinnornas genomvåta schalar hängas till tork, de som blivit alltför våta om fötterna lossa skorna och breda höet framför elden, kaffet kokar och pratet är i gång. Det stormar, så kåtan darrar och gungar, och tältduken klapprar mot stängerna, som skulle den slås mitt itu, dörrens ribbor dunka — ibland flyger den upp och kastas åt sidan och himmelens alla vilda vindar rusa in så gnistorna dansa kring väggarna och röken gör en blind. Till slut bindes den fast med en rem, och det blir en smula lugnare.

Jag sitter och ser på ringen kring elden, en ring av mörkhyade kvinnor och män klädda i djurhudar från huvud till fot med flammande fantastiska färger till inslag i sömmar och band. Rött och gult och kornblått — tofsarna på männens mössor äro som stora röda blommor, som sommarens lysande pioner, kvinnornas granna luvor rama in deras fina ansikten i en jämn, vacker oval och de fulländat ädla, svagt bruna händerna röras med

förnäm och säker grandezza, snabbt utan brådska. De två som äga kátan äro gamla som Metusalem och fattigt klädda — allt vittnar om armod förresten — de få, skabbiga fällarna, bohaget, kátaduken. Men kaffet är gott och starkt och de två kopporna, det enda av porslin som ett lapphushåll äger, vandra från mun till mun så fort de hinna tömmas. Konversationen löper lika snabbt och lätt, det skrattas och pratas precis som om storm och vedermödor inte funnes till, som om det ännu ej väntade oss oändliga, vida slätter att vandra över innan vilans timme äntligen ingår på allvar. Jag hör rösterna allt längre bort, ser elden som genom en dimma, känner bara hur kaffet värmer och mättar, lutar mig tillbaka mot fällarna och somnar med min svidande kind mot en hunds våta rygg.

*

— En halvmil till bara! säger Gate tröstande när hon väcker mig, efter en halvtimme. Och våt och huttrande snubblar jag ut till vandringen och kylan igen, ännu med sömnen i ögonen och kátans värme i minnet. Stormen och snön vräka sig över oss, ännu vildare än förr, slita och brusa som om njutningen att plåga oss vore dubbelt

stor efter den lilla stund vi gömt oss undan, och det är med knapp nöd vi kunna hålla oss uppe på benen fastän vi pressa hela tyngden av våra kroppar mot orkanens tryck. Sakta, sakta sätta raiderna i gång, mödosamt ta renarna ut stegen, kallt och vått rinner isvattnet nedför rygg och bröst igen. Några av småbarnen vakna och skrika ur fällarnas djup, en hundvalp gnyr ömkligt och hjärtskärande, och jag vandrar framåt som i dröm — en sådan dröm som man kan vakna vid ibland i kväljande ångest: man går och går och tar ut stegen det längsta man kan i pinande brådska, men kommer ändå inte ur stället. Det här är verklighet, man vaknar inte, man tar ut stegen och flyttar fötterna rastlöst, men det är som stode man evigt stilla på samma punkt i det oformliga, öde grå som böljar runt omkring.

En halvmil bara! Men så lång och tung, att jag börjar tro vi gått vilse och aldrig skall komma till raststället vid trädgränsen, där de sista låga små björkarna stå innan fjällens eviga snö dödar allt som vill växa och leva. Men den har ändå ett slut, och när jag ser Gates raid vika ur spåret och sluta upp tätt bredvid den föregående vet jag, att stunden äntligen är kommen, viker självt åt sidan och leder mina renar jämsides med hennes. Snart stå alla raiderna samlade i bredd — elva

stycken, men man ser inte mer än de allra närmaste för snön. Och nu börjas arbetet med frånspanning, uppsnöring av de pulkor där det nödvändigaste husgerådet är inpackat, kåtans uppsättning, vedhuggning och en massa göromål, som äro oundgängligen nödvändiga, när ett hem skall resas i vildmarken. Göromål, som även i vanliga fall äro mödosamma och ta lång tid, men som nu i denna rasande storm fordra dubbla krafter och mer än dubbel tid. Det går fubblig och långsamt bara att lossa selarna med valna och svullna fingrar, när renarna sparka av otålighet och rasa och stänga så fort man kommer i deras närhet — de vädra föda och frihet, och så fort de blivit lösa störta de sig över skaren med ivriga, hårda klövar, som snart tränga igenom den frasande skorpan och sparka snön i yrande moln från laven. De, som orka. Men det är många av dem, de mera nytämjda och ovana, som knappast orka stappla ett par steg från pulkan, förrän de sjunka ned och ligga som en grå, livlös massa den snön småningom täcker. De starka, de arbeta och skrapa, stå snart som i en grotta djupt nere under skaren, så man endast ser deras mörka ryggar och framsträckta huvuden med mular, som snappa laven snabbt och ivrigt.

I detta herrans väder kan det inte bli tanke på

att resa mer än en kåta, och man får vara glad om man lyckas få upp den. Annars har varje familj sin egen och isäntä — d. ä. husfadern — tar genast itu med resningsarbete så fort raiderna stannat. Nu arbeta alla på att få en kåta upp så fort som möjligt, männen söka fram sina snöskovlar och gå till verket med en iver, som tycks vara alldeles oförminskad av de tretton timmarnas vandring. En stor del av arbetet är redan undangjord av renarna, som skrapat bar en tillräckligt stor del av marken, den behöver bara jämnas ut en smula. Förresten är det inte lönt ens, så som snön vräker ned, fram med stängerna bara så det går fort. Under tiden ha kvinnorna snört upp husgerådspulkorna, tagit reda på sina yxor, och skida inåt den låga lilla skogen efter ved. Det är alltid kvinnfolkens göra att förse hushållet med ved, och det är minsann varken ett lätt eller litet arbete, när elden ska brinna från morgon till kväll utan avbrott. Men aldrig hör man dem knota, de tänka inte en gång på att det kan vara annorlunda — det har så varit sedan urminnes tider: männen sköta renarna och kvinnorna sköta hemmet med allt vad därtill hör. Och vedhuggningen går med fart och kraft, yxan svingas så det viner och den blanka eggen träffar så precis där den ska, att det är ett under.

Jag sitter på en pulka med händerna under den korslagda röda ytterschalen och ser hur arbetet skrider. Ved kan jag inte hugga ännu, har inte hunnit lära mig det, och något annat är det väl inte att göra för tillfället. Så jag sitter överksam med ryggen mot orkanen och ögonen på männen, som just börjat resa kåtastängerna. Snart står skelettet svart och fast med stormstöd ställda inuti till skydd mot orkanen, och nog måste himlarnas herre ta till sina allra hårdaste väder om något ska kunna rubbas i den luftiga byggnaden, som ser så bräcklig ut, men är så stadig. Nu ser jag hur Nikke och Heikka veckla ut kåtadukens ena halva och med slött intresse väntar jag vad de brusande vindarna ska ta sig till med den. Ratsch! — där viner den ur deras händer som en väldig svart fana och smäller i trots. En gång till — där ligger den nu på kåtastängerna, pressad tätt intill dem, och vana fingrar fästa den hårt och tvinga den fast. Men det står en smattrande dans på de sneda, svarta stängerna, och emellanåt river sig en flik lös och klatschar triumferande i stormen, tills den fångas och fjättras igen. Den andra halvan bråkar inte alls, fladdrar bara helt lugnt i lä och låter sig tvingas utan motspänstighet.

Det känns skyddat och hemligt inne, fastän detta

“inne” ännu ingenting är annat än en tom vit snöfläck med sotiga vadmalsmattor omkring. Men snart kommer riset och gör det vita brunt, så kommer veden i mitten och ur den en tjock blå rök som så småningom förtunnas och färgas orangeröd av flammorna, så kommer järnkättingen och vattenkitteln där snön smälter och fräser, så kommer kaffepannan och så komma fällarna — och allra sist barnen, yrvakna och frusna. De minsta grymta och smågnälla i komsins djup, de större krypa så långt intill elden de våga, utan att bränna pälsarna, och med ivriga ögon vakta de kaffepannan, som börjar ryka lovande ur pipen. Vi äro inne allesammans nu — hemma! Aldrig har jag känt och förstått det ordet som nu, efter den vandringen, efter den stormen med den värkande tröttheten i kroppen. Utanför de tunna tygväggarna dånar orkanen, leker och drar i dem så de äro bristfärdiga, genom räppen virvlar snön ned på oss, och röken kommer ögonen att tåras och värka — utanför är tomma, vita slätter, utan gräns och utan slut. De vänta oss, vi skola vandra över dem med tusen och åter tusen steg innan den långa, lugna sommarvilan ingår — men vad bryr oss väl de! Vad bryr oss väl hela världen! Ty där den egna kåtan reses, där har lappen sitt hem och där känner man all hemmets härliga

lugn och trygghet, om solen skiner eller orkaner rasa.

Jag är så upptagen av förunderligheten i denna känsla här mitt bland fjällens främmande vithet, att jag knappt märker den kaffekopp som räcker mig. Men efter fyra koppar ser jag klart och vaket igen, ser hur Elle somnat med hundvalpen i knät och händerna knäppta kring hans mjuka lilla ulltuss till kropp, ser hur Gate ammar den rödnästa lilla lappjantan, hur Heikka tänder sin pipa, hur Pete spottar en tobaksstråle in i elden, hur Nikko vänder sitt våta skohö, hur — — —

Mer minns jag inte, vet bara, som i en dröm, att en varsam hand löser bältet kring mitt liv, att samma varsamma hand skjuter en mjuk kudde under mitt huvud och breder en len fäll över mig. Sen vet jag inte mer, kryper bara ihop i värmen och suckar av välbehag, hör rösterna som från en annan värld, småler litet åt stormen, som inte kan göra mig något ont längre. Och min sista medvetna tanke är: i dag är det första maj!

Det är afton, när jag vaknar igen — det var morgon, när jag somnade; hela den långa natten hade vandringen gått och mina ben kännas ännu som blyklumpar av trötthet. I halvslummer hör jag hur stormen rasar lika vilt, lika brakande ursinnig och hur duken klappar och slår. Annars hörs inte ett ljud, och när jag sticker huvudet ur sovsäcken ser jag bara ett vitt kaos av mjuka snökullar runt den tomma och kalla härden. Den enda levande varelse utom jag själv tycks vara en svart hund, som med dystert klippande öron och i tungsinta betraktelser sitter och huttrar i den grå kvälldagern — han har väl blivit sparkad ut ur någon varm fäll, där han försökt göra det allt för bekvämt åt sig på den sovandes bekostnad och känner sig nu som den mest orättvist och illa behandlade hund i kristenheten. Det syns på honom.

— Rill! lockar jag. Rill, tjö — det är: "kom hit". Först tittar han på mig med en min, som

tydligare än ord säger: "gör mig inte på ännu sämre humör med dåligt skämt", sedan börjar hans lilla svansstump inställsamt och förhoppningsfullt att röra på sig, öronen spetsas, och med försiktiga steg smyger han fram till mig, glider ned under min fäll och drar en lång, djup suck av tillfredsställelse. Jag ligger på rygg och ser hur snön ryker in genom räppen, känner den kyla mitt ansikte och mina händer, hur jag blir våt när den smälter. Men det gör ingenting nu, ingenting gör något nu — jag ligger så mjukt och varmt, stormen rycker och sliter i kåtan, men mig når den inte, alla de vita snökullarna ligga så orörliga som om det inte funnos levande människor under dem, och ändå räknar jag ut, att det bör vara nitton eller tjugu som sova där. Med barnen då också naturligtvis, det är inte mer än elva vuxna. Det ryker en smula från en brand, som inte är riktigt släckt, en hundvalp gnyr i sömnen — det börjar kännas kallt om händer och ansikte, och jag kryper ned i värmen igen i min sovsäck och sover tills dagen är ljus, elden flamlar och kaffepannan kokar. Alla de vita snökullarna ha förvandlats till väl avskakade fällar och filter, runt elden sitta kvinnorna och barnen och fyra av hundarna. Männen är ute för att se till renarna eller slå upp kåtorna, stormen har bedarrat

och solen skiner stor och klar rätt ned genom räppen.

Gate ser på mig och skrattar där hon sitter nedhukad vid boasson på emäntäs plats. Boasson är köket i en lappkåta, där alla pannor och grytor ha sin plats, och emäntä är värdinnan. Boasson är alltid mitt emot ingången och följaktligen emäntä också och hennes makt och härlighet inom kåtan äro obegränsade. Gate skrattar ännu mer, när hon räcker mig kaffekoppen och litet generad frågar jag hur länge jag sovit.

— Det är länge det! svarar hon och ger mig min klocka som jag hängt upp bredvid min huvudgård. Hon var 10 i går morse när du somnade och då drog du henne. Nu står hon, men solen är över middag — men du är väl snart död av svält, tänker jag.

Men jag känner ingen hunger, endast ett obeskrivligt välbehag efter min långa natt — i över ett dygn har jag sovit — och jag stiger ur sovsäck och fallar och går rätt ut i solen, som skiner på snön så det värker i ögonen. Mitt i i den låga lilla björkskogen ligga kåtorna. De tre andra äro uppslagna nu och jag ser Ellekare, min lilla lapska tjänstflicka, komma skidande från slutningen ovanför med ett fång golvris under armen och yxan blänkande i solskenet, där den sitter instucken

i bältet. Och bältet blänker också av alla silverknappar det är prytt med, den röda schalen lyser och pälskolten svajar för vart steg. Luften är så glittrande kall och klar, himlen så ljust blå, kåtorna så sotsvarta mot den vita snön, fjällen så buktiga i ram kring horisonten och solen — solen så oändligt lysande, så ofattbart strålande att man knappt tror det är denna världen man lever i. Se björkarna hur deras grenar äro vårröda och glansiga, se röken ur räppen hur den stiger blå och tunn, se snön hur vit och fin — så man knappt näns gå över den med pälssockorna, se renen där med huvudet lyft i ångest för hundarnas skall, hör bjällran som hänger om hans hals, hur den klingar genom den vita världen, se hundvalpen som på drumliga små ben försöker en stormgalopp, hur hans svarta ullkropp blir vitgnistrande av snön han rullar sig i. Se hur pulkorna sticka fram sina graciöst formade framstammar ur snötäcket, som yrt över dem, se lappen som kommer glidande på långa smala skidor, hur hans röda mösstofs gungar, hur hans banddrydda ben flytta sig i seg och smidig takt, hör yxhuggen ur skogen, känn hur livet är underbart och strålande, hur varje andedrag är fullhet och lycka och härlighet. Och så stillheten! Bakom hundarnas skall och barnens skrik, bakom renens bjällra och yxhuggens stålklang hör man stillheten,

vet man stillheten, vilar man i den och lyssnar till den.

Nu slår Gate dörren åt sidan och ropar några mjuka, lapska ord åt Ellekare, som genast slänger sin risknippa och vänder skidorna åt vårt håll — och båda två gå vi in i kätans dunkel och äta en jättemåltid framför den röda elden, medan hundarna sitta i ring omkring oss med påpassliga käftar och ögon. Gate har fyra barn, alla flickor, den äldsta tio år, den yngsta några månader och oftast osynlig, ehuru ingalunda ohörbar i den djupa och väl hopsnörda komson. De andra äro ständigt i rörelse, ständigt i mer eller mindre allvarligt gräl med varandra, ständigt glada och ständigt med en glupande aptit. Ristin är två år, oändligt viktig och beskäftig, Pirhanne är fyra, med ljust hår och blå, skälmaktiga ögon. Inker är tio och uppträder med moderlighet och bestämdhet mot de små. Alla äro klädda i dräkter som troget kopierats efter de vuxnas: bandskor, säpärke, koltar, schalar, förkläden, bälten — allt precis som de stora ha det, med undantag av mössorna, som för Pirhanne och Ristin ha ett mera barnsligt snitt. Deras rörelser och vanor äro också välgjorda kopior och ingenting kan vara mer löjligt än att se hur den tvååriga Ristin, som inte kan tala rent och knappt går på sina små ben, med

oefterhärmlig värdighet spottar på fingrarna och tar bort ett glöd som sprakat ut på hennes kolt, kastar det på elden och omsorgsfullt blåser bort askan som möjligen han ha stannat kvar på pälsen. Eller hur hon allvarligt slår kaffe på fatet, biter av ett stycke socker och andäktigt sörplande och smackande dricker fatet tomt, tar koppen som står bredvid, skvalpar runt kaffet för att få renosten väl blandad, och håller fatet fullt igen. Eller hur hon jonglerar med en stadig, skarpslipad slidkniv, spetsar en ordentlig bit renkött på den och för den in i sin lilla mun med oroväckande hastighet. Eller hur hon med sin grövsta röst hojtar: tsu rissi! åt en näsvis hund och sparkar till honom med en liten straffande fot, som måste kännas som en smekning där den träffar — men hunden slokar med svansen och lyder hennes: olkus! (ut) med en fart som lockar en till skratt i smyg. Ty hennes stora allvarliga ögon tillåta intet skämt med hennes person.

Och Pirhanne ryter sitt: bija osa gitta! stäng dörren! med en röst som inte tål någon motsägelse, och som man ögonblickligen och obetingat lyder. Med beskäftig min torkar hon Ristins våta lilla näsa, så oskyldigt och moderligt, att man intet svek anar. Men det händer allt att Ristin uppger ett gällt nödrop ibland, och då har Pirhanne i ett obe-

vakat ögonblick nupit lite för omilt i näsan eller försåtligt gripit tag i en av Ristins små korta bruna lockar och ryckt till en aning för hårt. När då Inker allvarligt tar itu med synderskan eller Gate själv finner sig föranlåten att ingripa, så blicka de två klarblå ögonen så skälmaktigt och skrattande emot dem, att förebräelserna mildras mer än vad nyttigt är. Jag försöker själv ibland att med stränghet tala till henne: voi, voi! säger jag, vastis neita! fy en sån stygg flicka du är! Men Pirhanne böjer bara huvudet ned mot bröstet och låter sitt ansikte anta ett oemotståndligt komiskt och bedjande uttryck, och så måste jag vända mig bort mycket fort för att inte komma på skam med ett leende. — Men Inker, hon är stadig och allvarlig och tioårigt värdig i sätt och tal. Hon leker, att hon är stor flicka, som syr mössor och stas åt sig, av nästan mikroskopiska lappar; hon vänder sig med avsky bort, när Pirhanne föreslår någon så barnslig lek som renleken (elustallat), där renhorn föreställa hjord och träpinnar hundar — nej Inker vill leka hushåll, vill vara emäntä med många snälla och lydiga barn omkring sig, vill gå bort och dricka kaffe i andra, låtsade kåtor och resonera högtidligt och allvarligt om förnuftiga saker. Ibland får hon Pirhanne med i leken, och då kan man få höra de allra mest förunderliga saker om man har öronen

öppna och ser ointresserad ut. Det pratas och skvallras i noggrann efterhärming av de vuxna; om renhjord och skosyning, om garvning av läder och om odugligt tjänstefolk, om vad kaffet har stigit och vad mjölet är uselt, om allt som rör det dagliga livet. Pirhanne säger de besynnerligaste saker, hon har en fantasi, som inte ens Inkers allvar kan hejda, och fast jag inte på långt när förstår allt, som ramlar ur hennes lilla mun med förbluffande fart, hör jag ändå nog för att fullkomligt förstå Inkers hjälplösa min. Ibland blir det gräl av och det slutar nästan alltid med, att Pirhanne gör en sorti, som inte är fullt värdig en äldre lappmatrona som njutit gästvänskap i en annan kåta.

Dagarna gå fort i vila och den första dagen i detta läger är lika alla de andra i förra lägret. Det är så mycket att göra, så mycket att sköta så timmarna flyga bort. Skidor ska tjäras, ved huggas, våta kläder torkas, pulkor packas upp och packas igen; man äter, dricker kaffe, pratar, stickar, går på besök i kåtorna — innan man vet ordet om är kvällen kommen och den stora matgrytan över elden till det största målet på hela dagen. Vi sitta i halvskymningen framför brasan, alla samlade och i väntan att märgbenen och köttet i den väldiga grytan ska bli färdigt och puttra slut. Heikka har varit med renarna till fjälls, och som vanligt

rör sig samtalet uteslutande kring "ello" d. ä. hjorden. Varhelst två eller tre lappar äro församlade kan man vara säker om, att pratet är i full gång, och lika säker kan man vara, att det bara är renar, bete, flyttningar och väderlek, som dryftas. Och vad annat skulle de väl tala om, vad annat skulle de slösa sina omsorger på än det enda existensmedel de äga. Kriget angår dem ej, det är så långt borta och den enda olägenheten med det är, att mjölet och kaffet blir dyrare. Sveriges rikes angelägenheter ha de så litet att göra med och veta så litet om, böcker ha de inga annat än finska predikningar, tidningar inte heller — men väder och vind ha de runt om, på väder och vind beror deras existens, renarna leva de av och Gud är för dem renarnas Gud och vädrens.

Heikka talar om en renko, som fött en kalv under natten, och bekymret är stort, att det lilla nyfödda kräket inte skall kunna leva igenom kölden och våren och ta sig fram med de andra till Norge. Gamlingen har kommit in från kåtan bredvid och samtalet är ivrigare än någonsin, då hundarna plötsligt börja ett vilt skällande och flyga ut med ett raseri; som om den vilde jägarn själv vore i antågande. Gates hand stannar, just som hon är i färd med att lyfta grytan av elden, Heikka tystnar i sin beskrivning över vajans (kons) tillstånd, Ristin stirrar

förväntansfullt mot dörren och gamlingen sticker ut huvudet för att se vad som står på.

— Det är Nilsa, säger han, Nilsa och Sanna. Utan herkar. Och Nilsa har en säck på ryggen.

Nilsa och Sanna äro de fattiga lappar vi gästat under stormnatten, och underrättelsen om deras ankomst är oväntad, ty de hade bestämt att stanna en vecka till på samma ställe. Som de ännu äro långt borta, berättar Gate för mig deras historia i korta drag — deras enkla och rörande historia. Nilsa är över sjuttio år och Sanna något äldre. Båda voro så fattiga, att kommunen tog hand om dem och lät inackordera dem hos nybyggare i en finnby. De bodde i var sin ända av byn, men träffades ändå emellanåt och delgävo varandra sina sorger och bedrövelser, och den utsägliga plåga det var för dem att på gamla dagar vara tvungna att bo inom fasta väggar under tjocka brädtak — de som i alla sina dagar varit under himmelens stjärnor. I spåda björkdungar och på öde slätter hade de bott, på villande fjäll och i djupa skogar, och mellan sig själva och stormar och regn hade de endast haft en sotig duk, och Guds himmel hade välvt sig över räppen. Det är inte gott att stängas in mellan väggar och tunga tak då, och de plågades också och ledo över måttan. Till slut stod de inte ut längre utan slog till sam-

mans den lilla egendom de hade — några renar, en kåta, litet husgeråd — och flyttade ut till de vida slätterna igen, till de låga björkskogarna, till stjärnorna och solen, till stormarna och regnen. Så gingo de till prästen för att gifta sig, men gubben hade barn från sitt första äktenskap, och de ville inte ge sin tillåtelse till detta giftermål, det kunde kanske göra att arvet blev mindre. Då gingo de båda gamla till prästen igen för att få råd och hjälp, och han var en förständig man, som sade, att när de velat gifta sig men inte fått, så var inte synden deras om de bodde tillsammans. Och så bodde de samman i sin fattiga kåta, fröso tillsammans och hungrade tillsammans, men voro ändå fria, som riporna på fjällsluttningarna, drogo vart de behagade i världen, stolta över sin frihet och över sitt fattiga hem.

Nu kommo de! Jag kör ut huvudet bredvid gamlingens och vaktar deras ankomst med ivriga blickar. Men de komma ej som jag väntat få se dem — med raka ryggar och glada steg, med stolta ansikten och klara ögon. Ånej, vad kan väl ha hänt dem? Så sakta de gå, så bedrövade deras ansikten äro, så brutna och böjda de vandra fram, han med en säck på ryggen, hon med ett knyte i handen. De ryta inte åt hundarna, som skälla och tjuta i ilska, det är som om de ej hörde dem ens, de höja ej

huvudet vid vår hälsning, mumla endast till svar och slå sig tysta ned vid elden, hon med en suck bra lik en snyftning.

Ingen säger något. Ingen frågar. Gate kastar bara mera ris på brasan och Heikka stoppar med fundersam min sin pipa. Så kommer förklaringen från Nilsa med sträv, låg röst, i enkla ord, utan bitterhet, utan förebråelser, endast med en oändlig, tung sorg och resignation: Strax efter det vi gått hände det. Man hade gått ut för att ta rätt på ännu en tsaggi (stödjestång), då en stormil värre än någon annan vräkte sig över kåtan, kastade den över ända, lekte med den, bollade med den, rev den sönder och samman tills snön fick den i sin makt, skymde den och täckte den. Fällar och husgeråd flögo för stormen och gömdes av snön. Nilsa hann få tag på litet bröd, Sanna på en filt — det var allt. Men pulkorna kunde ej blåsa bort, och i dem fann Nilsa sin snöskovel och grävde en grotta under snön. Där eldade de med de vedpinnar de kunde få tag på och med en pulka, som höggs sönder till bränsle, och där bodde och svulto de i ett dygn, de två gamla som ej kunde släppa sin frihet för lugn och trygghet i stängda hus. När stormen var slut, grävde Nilsa fram vad han kunde hitta, men mycket var

borta, kåtaduken i trasor och stängerna spridda över slätten och dolda av snön.

— Det var en svår pröving för er gamlingar, säger Heikka med allvarlig röst och Gate skyndar sig att sätta ett stort fat med kött framför dem.

— Ja, svarar Nilsa och suckar tungt — ja, nog är den svår. Men det värsta är, att alla komma att säga, att det är för vi äro för gamla. De kanske inte låta oss vara kvar ute längre, vi kanske få sluta nu. Det är som om Sanna inte orkade längre heller.

— Voi, voi! jämrar Sanna — att vi ä' så gamla, att vi ä' så gamla. Nog orkar jag, Nilsa, men vi ä' gamla. — — —

Heikka tröstar med lugna ord, lovar hjälp och bistånd och när vi alla ätit, ta Sanna och Nilsa sina knyten igen — de vilja inte stanna över natten utan äro nöjda med Heikkas löfte att komma till dem dagen därpå. Och medan nymånen lyfter sin bleka skära bakom en vit fjällkam vandra de båda gamla vägen hem till sin grotta igen, över öde myrar där rävarna tjuta och snön glimmar.

Långsamt glider tiden fram — men ändå snabbt på något förunderligt vis, fylld som den är av tusen små göromål och upplevelser. Vi vandra en natt, vila så i två eller tre dygn, kanske mera om vädret är dåligt och sedan ut i ödemarkerna igen. Alltid går marscherna på natten, då är föret bäst och skaren hårdast — om dagen då solen hunnit mjuka upp den bär man lätt igenom och ned i den lösa snön, och det blir mödosamt att ta sig fram om än aldrig så kort stycke. Solen skiner både natt och dag nu förresten, bara några korta timmar är den borta, så rullar den upp igen bakom en fjällkam och lyser på snön med kall, gyllengul glans, i början utan värme, men med en klarhet som kommer en att undra om man verkligen sett solsken förr.

På ett ställe lågo vi i läger en hel vecka, det var nära den stora renhjorden, som vi hunnit upp — den brukar annars alltid vara långt före, men på grund av några för tidigt födda kalvar måste halt

göras en tid just vid trädgränsen där födan är lättast att komma åt. Hjorden låg inte på mer än en halv mils avstånd, och om mornarna kommo de tjänstehjon, som voro lediga ned till lägret, för att vila och äta och bo i en ordentlig kåta några timmar. De ha ett strängt arbete, renvaktarna, strängt och ansvarsfullt. De ha endast en halv kåta att bo i, vinter och sommar lika, den är lättare att flytta än en hel, går fortare att ta ner så att man snabbt kan följa hjorden i brusande fart, när den löper från den ena betesplatsen till den andra. Men kallt blir det i dessa kåtor, de ge endast skydd för det allra värsta ovädret och ha inte en skymt av den hemtrevnad som är så betagande i de stora kåtorna. Tre, fyra bo de tillsammans, vanligen två drängar och två tjänstflickor och deras vakt-tjänstgöring varar för var och en ett dygn. Ständigt runt, runt om hjorden måste vaktaren löpa och efter honom hunden — ständigt måste han ha alla sinnen spända, ständigt vet han farorna lura. Några minuters slappnat aktgivande, och hjorden kan vara spridd för alla himmelens vindar, järv, varg och lo kunna hänga sina offer i strupen och skadan bli större än någon kan räkna. Tjugu-fyra timmar i ständig rörelse, då och då till tröst en kaffetår kokad på elden i kåtan, några tuggor torrt kött och stelfruset ojäst rågbröd, det är allt

som bjuds. Och när de tjugufyra timmarna äro slut blir det vaktbyte. Den avlöste äter, dricker, värmer sig framför elden, rullar upp de iskalla fällarna, kryper ned med filten dragen högt över huvudet och sover den dödströttes sömn i långa tunga andedrag. För att nästa dygn, eller i bästa fall det tredje åter ränna kring hjorden med vak samma ögon och alla sinnen på spänn. Lasson ligger lindad kring axlarna, alltid färdig till användning, knivarna glida lätt i slidorna, skarp-slipat är stålet de äro gjorda av.

Gates piga hette Anne, och en starkare och gladare jänta har väl aldrig trätt foten i ett par skidvidjor. Hon kom susande nedför fjällbranterna mot kåtan så kolten stod rätt ut av det starka luftdraget, hennes ansikte var så svartbrunt av sol och snö, att det var nästan lika mörkt som hennes blanka, svarta hår, ögonen voro bruna och stora, fulla av den mest tindrande livsglädje och den ständigt pratande och leende munnen visade de vitaste tänder. Alltid var hon glad — om hon kom i en snöyra så skidorna knappt gick att flytta, eller om solen sken så det sved i ögonen — lika skrattande hälsade hon sitt: boris! lika muntert logo hennes ögon, och den långa vaknatt hon hade bakom sig tycktes inte bekomma henne ett smul. Som en hög slog hon ned på allt som glänste

grant och blankt, ögonen fingo ett trånande uttryck och händerna sträcktes med en nästan omedveten gest efter det. Såg hon en vacker, brokig mössa tog hon den utan krus från ägarinnans huvud, strök snabbt av sin egen, vars hakband sällan voro knutna, och provade ögonblickligen den nyfunna klenoden. Ur barmfickans djup uppfiskades en spegeldosa och med en min av obeskrivlig förtjusning skådade hon sin bild däri. I småbitar, ty hela hennes ansikte rymdes ingalunda på en gång i det minimala glaset. När emänta var inne i kåtan vågade hon sig inte på spegeln — alltför uppenbar fåfänga strider mot religionens bud och Gate var varmt religiös — då provade hon bara och frågade, om det var fint. Och så pratade hon, pratade, pratade i ett enda hastigt gående om allt mellan himmel och jord, som föll henne i sinnet. Hon hade en käreста också, men han var dräng i Norge, långt norrut, och det var utomordentligt viktiga stunder då brev skulle skrivas till honom. Det gick inte på en gång det inte, och inte flög pennan över papperet heller precis. Långsamt och med oändlig möda formades bokstav efter bokstav, tungan hade hon stuckit ett stycke utanför munnen och tänderna beto i hop över den, ibland stånkade hon och torkade svett dropparna ur pannan, och så skrev hon vidare. När det blev för besvärligt

bad hon Ellekare om hjälp, och då sutto de båda nedhukade på risgolvet med huvudena tätt ihop över papperet under viskande överläggningar och mycket fnissande. Ellekare var slängd i att skriva, hon hade gått i Lannavaara lappskola i många år och kunde både svenska och finska och lapska lika flytande. Brev skrivs alltid på finska, lappar emellan, fastän de använda lapskan i talspråk. Men de kunna inte uttrycka sig på sitt eget modersmål i skrift, de veta inte hur det stavas, känna inte igen det om de se det skrivet och kunna ofta inte en gång läsa det i tryck. Finska är lättare, den har inte så många besvärliga ljud, som i lapskan endast kunna betecknas på fonetisk väg, den skrives som den talas, och de flesta lappar läsa en finsk bok utan stor svårighet.

Därför avfattades också Annes brev på finska. Men fastän det var ett kärleksbrev så användes inte ordet älska en enda gång, vilket visst väckte Ellekares ogillande, ty ett litet stilla tystlåtet gräl utspann sig om ordet rakastan — jag älskar. Men Anne var bestämd och gav sig inte, och rakastan uteslöts. Tre gånger kom Anne hem innan det viktiga brevet blev färdigt, då förseglades det noggrant, och jag ombads att skriva den långa utan-skriften. Vilket jag ock gjorde med min skönaste stil till Annes stora belåtenhet. Det var sista

kvällen hon var hos oss på flera veckor, ty kvällen därpå skulle vi flytta, och innan hon dansade åstad till fjälls bad hon mig ta ett riktigt "tsappis porträhta" — vackert porträtt — av henne med den svarta dosan jag hade, så skulle hon skicka det till Nila. Det lovade jag, och hon skrudade sig i sin finaste kyrkstass för den ändan: en strålände silkeduk med breda fransar lades om halsen, nyaste mössan med veckad vit spets sattes på, ett brett knappklätt bälte spändes löst om livet, banden kring anklarna drogos åt om möjligt ännu hårdare, de okammade hårtestarna strökos omsorgsfullt ur pannan och Anne var redo. Efter mycket fnitter blev äntligen plåten tagen, och sedan hon uttalat sin obegränsade och skrattfyllda tacksamhet tog hon av sig stassen och rände till fjälls så snön rök om skidorna.

— Hon är snäll, men hon är inte kristen, sade Ellekare med djupt allvar i stämman, när Anne försvunnit bakom den första fjällavsatsen.

— Är du kristen du då?

— Ja nog ä jag det nog.

— Varför är du mer kristen än Anne?

— Hon är så fåfäng och pratar så mycket dumt å det får man då aldrig i världen göra om man ä kristen.

— Men det gör då du också precis lika mycket.

Och fåfäng! Du har ju så många pärlband om halsen så du får inte rum med fler.

— Och så sjunger hon djävulens sånger, fortsatte Ellekare utan att vidare gå in på fåfängan.

— Vad är djävulens sånger för något? Hur sjunger hon då?

Ellekare ser rådlös ut. Att tjäna hos en människa, som inte en gång vet vad djävulens sånger är! Vart ska det ta vägen.

— Ä du inte kristen? frågar hon med all världens undran avspeglad i sina bruna ögon. Eller tror du inte att det är djävulens sång, som hon sjunger däruppe på branten nu?

Det hörs en lång klar stark ton uppifrån fjället åt det håll där Anne försvann, en till, mera mild och svag, ännu en, ännu en, sen blir det tyst. Men de tre, fyra tonerna smälta samman till en harmoni, som på ett förunderligt sätt ger all den kalla och tysta vitheten omkring oss, inte mer än fyra toner och ändå komma de en att känna fjällens höghet, snöns vithet, tystnaden. Jag ser på Ellekare och hennes ansikte är fullt av strängt ogillande.

— Men kära, säger jag, är *det* djävulens sångkonst! Då önskar jag att jag kunde den.

— Du får inte säga så, det är farligt och syndigt. Tänk om en predikant hörde dig, då finge du allt höra hur stor synd det är att sjunga sådant, och

säga sådant. Förresten var det Jonsa Karens joik hon sjöng.

— Det kan inte vara synd Ellekare, att joika. Om man joikar om hur blå himlen är, hur vit snön lyser, hur solen skiner, hur vacker hela Guds värld är, så kan det väl inte vara synd. Tror du inte att Gud tycker det är riktigt roligt att höra på i stället?

— Men ingen kristen får joika, det har predikanterna sagt och de vet nog vad som är synd eller inte. När du inte tycker det är synd, så är det för att djävulen talar i ditt hjärta. Och han talar nog i Annes hjärta också. Hon är ingen kristen, men när predikanten kommer i sommar så blir hon kanske. Hon blev det förra sommaren, det vet jag då, men hon har glömt det igen, för hon vart det inte riktigt med hjärtat.

— Visst är hon väl kristen, Ellekare lilla. Hon är väl döpt som många andra, hon är nog konfirmerad också tänker jag?

— Ja men för det blir man inte kristen. Det ska du inte tro.

— O, Læstadius! tänker jag. Din makt varar utöver det ändliga. Ett halvt århundrade efter din död är du den ende, sanne profeten, vars lära — fritt tolkad av ditt ords förkunnare — är heligare för ditt folk än Guds egen profets.

Din stränga, tuktande lära, som vill göra all jordens glädje till synd.

Och utan ett ord mera till Ellekare, som står eldad av predikonitets ande, går jag in i Gammel-Elles kåta för att dricka kaffe och leka med den svarta lilla hundvalpen. Därinne sitter Marge, gamlingens dotter, och i sin famn har hon sitt yngsta barn, en halvårsgammal liten flicka, som gnäller och kvider och vrider huvudet otåligt undan moderns bara bröst.

— Inte vill hon äta heller, säger Marge bedrövat till Elle, och skriker gör hon för jämnan. Vad kan det vara, som hon har fått i kinden. Kan du säga? frågar hon mig och visar fram Inker-Annas lilla kind, som på ena sidan är svullen och röd och ful.

Jag tar på den — den är hård och het och tydligen mycket öm, för Inker-Anna häver upp ett hickande tjut och fäktar med små, små händer i vild förtvivlan.

Det är väl en böld, tänker jag för mig själv och ordinerar varma grötar när vi ligga i läger och sedan schalar omkring huvudet på flyttningarna, så att inget drag ska komma åt kinden.

— Ja, svarar Marge oroligt. Är det farligt tror du? Dör hon?

Hennes ögon äro så bönfällande och förtvivalde, att jag knappt kan möta dem fast jag visst inte

tror, att det är någon fara med flickan, utan söker ta på mig den säkraste och karskaste doktorsmin jag kan, och svarar med trygg röst:

— Visst inte! Lägg bara grötar på ofta — pia podji dauja niera nala.

— Ja, ja! svarar Marge och lutar sig med ett lyckligt leende över den lilla kvidande tösen, far smekande med sin mun över det smala lilla ansiktet och mumlar de ömmaste ord med den ömmaste röst. Så värdiga och behärskade som de annars äro, lappkvinnorna — så tröga till allt vad känsloutbrott heter, att man ibland nästan undrar om inte deras hjärta är av is — mot sina barn förmå de inte hålla ömheten dold djupast i sina sinnen, inför dem kunna de ej dölja sin oändliga kärlek. Den lyser fram i deras ögon, i deras händers mjuka grepp, den hörs i rösten, som får en så mild och varm klang och i orden som falla så milda och vackra, när en mor, som Marge nu, lutar sig över sitt lilla barn och trycker det intill sig. Aldrig har jag sett en moderskärlek så stark som i dessa små vildmarks-hem, aldrig hört mildare röster, sett ljuvare blickar.

Dagen därpå kommer Marge till mig tidigt på morgonen och Inker-Anna har hon med sig.

— Nå? frågar jag. Har du haft grötar på?

— Ja då, men inte är hon bättre.

— Får jag se! ber jag och lindar schalen från flickans huvud. Omknuten med en smutsig halsduk ligger där litet kall gröt, och kinden är precis lika svullen och hård och röd.

— När lade du på den här gröten?

— I går kväll.

— Men du skulle ju lägga på ofta, sade jag dig.

— Ja men sen var det ju natt och då måste jag sova och kunde inte koka gröt.

— Ja, bryr du dig mer om nattsömn än din flickas liv, säger jag förargad, då är det ingenting att göra åt saken.

Det var grymt sagt, och jag ångrade mig också genast, men det lät så likgiltigt det hon svarat mig, att jag inte brydde mig om att väga orden. Men Marge blev så vit, som snön utanför dörren, hennes ögon blevo svarta av ångest och med en röst, som var låg och hes, sade hon:

— Dör hon nu, för att jag sov?

— Nej nej, hon dör visst inte Marge — jag blev bara ond på dig för att du inte förstod hur viktigt det var, att du skötte henne väl nu, när det är kallt om nätterna och kinden ska ha det så varmt. Men gå nu genast hem, så ska jag komma om en stund och hjälpa dig.

Ellekare är tolk, ty ännu kan jag inte säga så många och så svåra ord på lapska som det här sam-

talet fordrar, och när hon slutat mitt anförande reser sig Marge snabbt och försvinner genom oxsan (dörren) som om livet hängde på hur fort hon kom hem. Tillsammans lägga vi sedan gröt på Inker-Anna, som lugn och nöjd somnar så fort det varma tagit bort de häftigaste smärtorna. Under dagens lopp byter Marge var timme gröten, och när männen gå att hämta renarna från hjorden sticker Nikko in sitt svarta huvud i vår kåta och lägger ett stort stycke torrkött i mitt knä, där jag sitter och sticker. Och så nickar han med ett vänligt grin och går igen utan ett ord.

— Han tackar för Inker-Anna, säger Ellekare och väger med belåten min renbogen i sin hand. Det här blir bra i vårt hushåll det!

Ellekare och jag bo nämligen endast nu under flyttningen i Gates och Heikkas kåta, vi äro inackorderade hos dem, men när vi väl hunnit fram till sommarvistet får jag min egen kåta — skolkåtan — och mitt eget hushåll. Det är därför Ellekare så förtjust låter köttstycket gunga i handen, då vet hon, att det finns mat åtminstone den första tiden — hon har tydligen intet som helst förtroende för de matförråd jag medför i mina fem fullastade pulkor.

— Lagg det i första pulkan, Ellekare, säger jag, så

kan vi äta av det på vandringen i natt om vi bli hungriga.

— Ja det vore nog mycke bra, nickar Ellekare gillande och ser på mig med en blick, som kan tydas: Du är kanske inte så dum ändå, som jag trodde. Fast kristen är du inte!

Och så går hon ut med köttet och tar sedan itu med packningen av de saker vi haft uppe under vilodagarna. Gate är redan i full gång med förberedelserna till flyttningen, och det dröjer väl heller inte så länge förrän männen komma åter med herkarna.

*

Den sista raiden är färdig, och sakta börjar färden västerut. Vi ha en mycket lång vandring framför oss denna gång, avståndet mellan trädgräns till trädgräns över högfjället måste tas i två marscher, och som den sträckan inte kan beräknas till mindre än sex mil, få vi nog gå minst ett halvt dygn i taget för att hinna, ty så sakta som renarna nu skrida fram och så tungt som föret är med flera tums nyfallen snö ovanpå skaren tar tre mil en rundlig tid. Det är av den allra största vikt, att vägen kan tas i två marscher för vedens skull. På högfjället växer inte ett strå en gång,

och man är uteslutande hänvisad till det björkris man fört med sig från trädgränsen. Tar det slut har man inget annat att göra än att frysa, och det händer heller inte så sällan att man gör har Gate berättat mig, ty pulkorna äro redan förut tungt nog lastade, och därför kan man endast ta med sig det minsta möjliga kvantum ved.

Så vandra vi då och hoppas på vackert väder. Uppåt, uppåt bär det nu i långsträckt, sugande sluttning, saktare än vanligt trampa renarna fram, det knarrar och skriker under pulkorna och skidorna glida trögt. Gamlingen går först, sen kommer Elle, sen Marge, sen Nikko, sen hela den långa svarta raden av pulkor, människor och djur. Hundarna lufsa slokörade efter, och allting är så tyst, att pulkornas knarrande blir till ett stort och nästan outhärdligt buller. Alla gå i sina egna tankar, se så sorgsna ut som om tunga bedrävelser väntade dem, och ingen ler och hojtar som alltid annars på våra flyttningar. Är det den blygrå himlen, som gör dem oroliga, är det vinden, som börjar blåsa kall, eller är det något annat, något som jag aldrig kan gissa, aldrig får veta kanske? Det är som om vi hade lik i raiden, tänker jag för mig själv och minns i samma ögonblick en ohygglig historia som Ellekare berättat mig, om en flyttning, då hon var med och en ung flicka dog.

— Hon var den vackraste flickan i byn, sade Ellekare, men hon var inte kristen. Hon joikade och var mycket fåfång och tyckte inte om att arbeta. Men vacker var hon och glad jämt. Hon skulle gifta sig med en pojke i samma by, och han var också med på flyttningen. En kväll blev hon förskräckligt sjuk, men fastän hon skrek så det hördes över hela lägret, så fick ändå ingen gå in i kåtan för hennes mor, som höll igen oxsan och sade, att ingen hjälp behövdes. Och då var ändå den utav alla lappkvinnor som är bästa läkaren framme vid kåtan och ville gå in. Nej! sa Marja, hon behöver ingen hjälp. Men flickan hon låg där inne och skrek så förfärligt att man knappt kunde stanna i lägret. Om natten dog hon, och Marja lade henne i den finaste pulkan och risade tätt över henne. På kvällen skulle vi flytta vidare — det var på våren det här — och vi skulle gå en krok så vi kom förbi de dödas ö som låg i en stor norsk sjö, och där skulle pulkan med liket sättas, tills vi kom förbi på hösten igen. Då skulle det tas med och begravas i vigd jord vid Andersmässan. Men vi hade inte gått långt stycke, förrän Per, det var hennes käreasta, började slå ikring sig med händerna och skrika och springa från raid och allt. Alldeles vit var han i ansiktet och ögo-

nen så skrämnda som en renkalvs när lasset tar modern.

— Kom inte! skrek han. Kom inte hit! Tror du inte jag ser dig, ditt — — och så svor han och sa stygga ord. Gå inte bakom ryggen på mig, skrek han, gå åtminstone bredvid mig. Till helvete kommer du, till helvete kommer du! Och så skrattade han och slog med armarna omkring sig. Ligg stilla i din pulka, spring inte efter mig! Se nu hur du skrattar — kan du skratta du som inte får nån salighet. Och så tog han sig med båda händer om huvudet och sprang igen. Marja, hon blev nästan skrämnd från vettet och allesammans kände vi det allt förskräckligt, mest därför att han svor och sade så stygga ord. Pulkan med liket gick i den allra sista raiden, och en vit ren drog den, och Marja hade satt på honom flickans brudseltyg som hon hållit på att sy just innan hon dog. De voro röda och gula och blå och hade mycket stass på, för den flickan var alltid så mycket för allt som var fint, så nog skulle hennes brudsele vara finare än någon annans. Inte kunde hon väl tänka, att hon skulle ha den första gången när hon drogs som lik. Per han vände sig också om och såg på pulkan. Gå tillbaka och lägg dig! skrek han igen. Jag har inget ont gjort dig, men nog vet jag vad du har gjort mig, ditt

— — och så sa han något fult igen. Men då gick en av de äldre männen fram till honom, en mycket from och kristen lapp: Bed i stället, du Per, sa han och tog honom i armen. Bed att Gud hjälper både dig och henne innan ni båda för evig tid får brinna i helvetets eld. Och Per blev alldeles stilla, som ett litet barn alldeles. Och han bad Fader vår och alla bådo vi med. Och medan vi bådo steg solen upp och det ondas makt var bruten. Sedan gick Per bort till sin raid igen, och utan att något vidare hände kom vi fram till de dödas ö. Och där lyfte Per själv pulkan upp i ett högt träd och ingen kunde veta hur han fick så stark en kraft, att han kunde orka lyfta det ensam, som annars är två mäns börda.

På detta går jag och tänker och minns fler och fler härresande detaljer från Ellekares berättelse, då jag hör ett lågt rop från Gate och ser hennes hand peka framåt mot raiden. Och så skrattar hon så klingande att det är omöjligt att inte instämma redan innan man vet orsaken. Men den får jag snart nog klar för mig och något mer löjväckande än den syn jag ser, kan jag knappt tänka mig. Framst i täten går gamlingen med värdiga, avmätta steg, hans korta kolt vippas och de långa lockarna flyga för vinden, över axeln ligger repet som leder första renen, efter renen

släpar pulkan — sen finns det inget mer. Av någon anledning har renen numro två slitit tömmen, som band honom vid den föregående pulkans bakstam, naturligtvis stannat och med honom alla de andra i den raiden. Utom den första, som ledd av gamlingen, stilla och utan protest skrider fram. Gamlingen märker rakt ingenting, han känner, att allting går stilla och jämt, att renen följer utan möda, att alltså hela raiden är i god ordning — och så glider han majestätiskt vidare, nöjd och belåten att inte ha något extra besvär. Elle har inte hojtat på honom, annars brukar alltid den som går näst bakom ge alarm, om han märker en oreda, som ledaren kanske inte känner genast. Men Elle fnissade endast tyst och gjorde ett tecken åt en av sönerna att ta hand om den övergivna raiden, vilket denne också skrattande gjorde. Och där gick nu Nikke sin stolta gång i absolut ovetenhet om hur löjlig han tog sig ut med sin enda ren och sin enda pulka. Vi tillbringade alla en nästan farligt glad timme innan Nikke upptäckte attentatet. Vid den tidpunkten voro vi alla så matta av undertryckt skratt att vi knappt orkade ta oss fram, och Nikkes min, när han kastade en blick bakåt för att granska sin långa ståtliga raid och endast fann en ren och en pulka, var något så obeskrivligt, att den nästan tog andan

ifrån oss. Ond blev han inte, för det var ju utslutande hans eget fel, att han gått så länge utan att se till raiden, men gränslöst skamsen såg han ut. Och sen gick han nästan baklänges i sin ängslan att det skulle gå på samma sätt en gång till.

I vår allmänna munterhet ha vi knappt märkt att snön börjat falla allt tätare och att vinden virvlar om med den i vild fart. Vi ha den i ryggen och därför känns den inte så svår, men renarna få allt tyngre att dra och snart faller en, om en stund ännu en, och det blir tydligt att vi snart måste slå läger för att invänta bättre väder.

— Det varar inte länge det här, säger Heikka och håller handen upp i luften för att känna på vindens styrka, men vi måste nog stanna ändå.

Det är bedrövligt, men nöden har ingen lag. Snön far redan i täta moln och pulkorna stå knappt till att rubba ur sitt läge. Så slå vi läger igen efter endast fyra timmars vandring, och det tas litet av den dyrbara veden till ett kaffekok. För övrigt äta vi torrscaffning och krypa så snart som möjligt ned i fällarna för att sova och glömma kölden och stormen utanför. — På morgonen skiner solen igen och männen gå redan tidigt att söka herkarna så att vi snart ska komma i väg. Litet kaffe igen och några skivor halstrat torrkött,

sen slocknar elden och vi huttra i kylan, som redan börjar kännas aftonvass.

En ny färd begynner; långa kalla klara mil vandra vi, och efter tolv timmar äro vi framme vid den plats som är utsedd för vila i ett dygn. Medan kåtorna slås upp inspekteras vedförråden av kvinnorna, som komma till det glädjande resultatet, att vi kunna få riktiga brasor och inte behöva frysa. Likväl handskas man försiktigt med de dyrbara kvistarna, och när kaffet druckits och alla ätit sig mätta släcks elden — man kan aldrig veta vad fjällen ha för väder i beredskap! ånej, man kan aldrig veta!

När jag vaknar fram mot kvällen är det snöstorm igen. Rasande, tjutande snöstorm, så hela kåtan darrar. En liten ynkelig eld lever ett tynande liv med mycken rök. Anne-Marja skriker i komson, Ristin sitter butter och sur med tummen i munnen och Pirhannes blå ögon ha mistat all sin muntra skälmskhet. Heikka täljer på en hornsked, hans ansikte är allvarligt, och när han ser min frågande blick skakar han bara på huvudet.

— Stygvejr nu. Flytje går int i natt och int i mora heller. Vi lätt bli här tils stygvejr ä över.

— Men veden — den tar väl alldeles slut?

— Vi får spara och frysa när vi inte behöver koka mat, faller Gate in. Det är inte annat att göra.

Gud så vi fröso! I fyra dygn blevo vi liggande där, mitt ute på högfjället. Jag sov mest, nedkrupen i fällarna, och så gjorde de andra. Men ändå fröso vi så ansiktena voro blå och händerna skakade, så vi knappt kunde hålla koppen, när vi då och då ljummade upp lite vatten och kaffe att värma oss med. Ända till tredje kvällen räckte den ved vi haft med från trädgränsen, men då lade Gate de sista små pinnarna under kitteln och Heikka såg ännu allvarligare ut.

— Blir det inte flyttväder i morgon heller, sade han, så får vi väl göra som för två år sedan, Gate.

— Ja, ja, svarar Gate och suckar. Men vi har det bättre nu ändå, Heikka.

— Hur var det då, om det kunde vara värre? frågar jag och sträcker händerna mot elden för att fånga litet av den svaga värmen.

— Jag fick Ristin då, svarar Gate långt borta i tankar, och så får jag höra en historia, som kommer mig att glömma våra små svårigheter nu och endast tänka på det elände, som då var före. Det blev samma väder den gången: snöyra och storm, knappt var det med veden. Så blev Gate sjuk i barnsnöd, svårt sjuk, så sjuk, att det såg ut som om både hon och det ofödda barnet skulle dö. Gammel-Elle var barnmorska, och svårare arbete har hon aldrig haft. Två män rullade och kastade Gate

på en filt under de svåraste värkarna — det är det enda medlet att något lindra plågorna, förklarar Gate — och i två tre dygn varade förlossningen. Under den tiden måste elden ständigt brinna, annars hade hon väl dött av kölden om inte annat, och för att få bränsle höggos både pulkor och kåtastänger till ved. På fjärde dagen saktade ovädret, så att Heikka och en till kunde skida tillbaka till trädgränsen efter ved, och samma dags morgon föddes Ristin till världen. Och kvällen därpå gick färden igen, med ett kvidande litet liv bäddat i framstammen av en pulka och en blek ung kvinna sittande bakom. En annan ledde hennes raid, ett par pulkor och kåtastänger hade förlorats, en ny människa hade börjat sin besvärliga jordevandring — det var ingenting mer med det. Att det var kallt så det dansade små blå stjärnor i luften brydde ingen sig om, kölden kommer och går, den rå man inte över, det blir ju sommar och värme en gång också!

Gate berättar sin historia med en röst, som är fullkomligt lugn och lidelsefri, som om hon talade om en annan människa den hon knappt känner. Från gamlingens kåta hörs en yxa i starka hugg och Heikka nickar: "Nu tar gamlingen en pulka! Men jag väntar allt ändå till i morgon." Och det gör han klokt i, ty äntligen på fjärde dagen tystnar

stormen, slutar snön att yra och solen skymtar dimmigt bakom molnen. Ett par kåtastänger får sörja för elden den dagen, alltid räcker det till några kaffetårar och lite halstrad sursik. Nu när man vet att vandringen förestår är alla tråkigheter så lätta att bära.

Medan vi vänta på männen och renarna går jag över till Marge, för att höra hur det är med Inker-Anna. Det har inte kunnat bli så tätt med de varma grötarna nu, men kinden är i alla fall mjukare och börjar skifta i grönt och gult. Hon både äter och dricker och sover rätt lugnt, så Marge är glad och nöjd igen och anser all fara över.

— När det nu går hål på bölden så ska du säga till mig, kommenderar jag.

— Ja, säger Marge, men ska jag inte ta hål på den?

— Nej det får du inte göra. På inga villkor. Lagg många schalar om nu under flyttningen.

Renarnas klockor höras långt bortifrån, och jag skyndar hem till Gates kåta för att hjälpa till med nedtagningen. En timme under ivrigt och ansträngande arbete, som gör en varm för första gången på många dygn — och så äro vi på väg igen. Den näst sista vandringen innan den stora sommarvilan kommer.

Äntligen ha vi hunnit till sista raststället och en härlig, veckolång vila väntar nedanför fjället Tsoutso. Högt och väldigt reser det sig ovanför våra små kåtor och sträcker sin vassa rygg så långt upp i himlen, att den döljes av moln för våra jordiska stackars blickar, som hädiskt höjas mot de glimmande vita branterna. Kommer man upp på det fjällets topp och vädret är klart så kan man se till Soppero, den lilla nybyggarbyn, som ligger mitt i en oändlig sandöken, ja ända till Kiruna om man har en stark kikare, och följa hela den väg, som vi behövt veckor för att tillryggalägga. En lugn solig dag med en sakta vind sydostifrån förnimma vi till och med ett svagt dån, som upprepas flera gånger under dagens lopp.

— Det är elden från berget! säger Nikke. Nu få vi klart väder länge, när den hörs ända hit.

Elden från berget! Sprängskotten från Kiruna gruvor, som höras hit alla de långa milen! Vad det känns underligt att förnimma bullret från värl-

den och människornas arbete härute i den tysta och döda vildmarken, där man redan hunnit glömma, att det finns något annat liv bortom den krans av fjäll, som stå runt horisonten och stänga ute alla tankar, allt medvetande om ett liv som inte är detta. Man ser solen gå upp och ner, ser månen hänga blek och bortglömd i den vita natten, hör riporna kuttra och locka på fjällbranterna, hör en rens klocka tona länge och milt i tystnaden, och man tycker, att annorlunda får livet inte vara om det ska kunna levas. När solen går ned på natten sätter man skidorna på, hänger yxan i bältet, tar snarklykorna i handen och snarorna om halsen och ränner uppåt stupen för att gillra snarorna. En kniv dinglar vid var höft, skidstaven frasar mot snön med klang som av stål, himlen är full av rosiga moln, som sakta fara mot öster, runt om står en kall och klar vårluft och riporna kuttra förälskat i snären. Kan livet vara vackrare, fullare än man lever det en sådan natt, vad bryr en människor och buller och all världens fåfänglighet, hur kan man orka tänka på vad som finns bortom fjällens allvarliga rand! Det finns intet bortom, det finns inga andra människor än det starka, smidiga vildmarksfolket, som bor i de svarta små kåtorna därnedanför den sista fjällbranten, ingen annan värld

än denna vita, ingen annan himmel än denna rosenröda, ingen annan måne än den bleka bukten där i norr.

Gud vet hur man blir häruppe i ensamheten på fjället, men det känns nästan som vore det en svår synd man redde sig till, när man börjar hugga ris och laga till snarorna. Inte kan det väl vara synd att fånga en ripa, när man behöver den till mat, inte kan det väl vara en orätt man begår, när man gillrar en snara så försåtligt, att inte ens det skarpaste ripöga ska kunna se var den är lagd. Inte tyckte Heikka det var synd, när han lärde ut konsten häromdagen och visade, hur riset ska huggas och sättas i häckar så att bara en liten glugg blir fri och farbar mitt i ett busksnår. Och att just i den gluggen gillra upp snaran — är det alltför slugt och fult gjort för att det ska kunna ha någon välsignelse med sig? Jag vet inte, det känns som när man gör något orätt, men det kan ändå inte vara riktigt mycket synd. Det blir bara en eller två ripor mindre som locka och ropa varann i nätterna, det blir lite tystare bara, det är det hela. Och snara på snara gillras och lagas till med mycket arbete och besvär — de måste vara på sina platser innan solen går upp och det är inte lång stund till dess. Men det blir färdigt någon gång det också och sen går den susande

farten nedför. Ho! så skidorna slinta på den isglatta skaren, farten blir farligt snabb och ibland stupar man utför en lömsk tvärbrant, som i det villande nattljuset ser ut som den oskyldigaste, lätta lilla sluttning. Då gäller det att stå stadigt på benen, att inte fäkta i luften och ge upp alla möjligheter till ett ärofullt nedslag — det *kan* gå om man tar saken kallt. Men oftast blir det för den, som är ovan, en hissande kullerbytta och ett blodigt ansikte, ty skaren smeker inte med lena händer så här års. Upp igen bara och skratta åt skråmorna, de svida mindre då, och sen utför igen med samma hetsiga, galna fart. Den sista biten är långsluttande, där står man stadigt och utan ängslan, där flyger man snabbare än fågeln och svänger fram mot kåtan så det sjunger om öronen.

Inne sova de redan, en del under rahkas — små extra sovtält av lärft, som spänns upp mellan kåtastängerna — en del bara med filten dragen över huvudet. Jag ser Heikkas mösstofns sticka fram under en fäll — sovande eller vakande har en lapp alltid mössan på, endast när han äter stryker han den av huvudet — och bredvid mösstofsen ligger Rill, som med ett skarpt bjäfs rusar emot mig, när jag lyfter undan oxsan. De andra hundarna stämma in, och ett ögonblick är det ett

ohyggligt väsen, men några ilska ord från Heikka komma dem att skamsna krypa in bland fällarna igen, och tystnaden sänker sig på nytt över kåtan. Endast Gate är vaken, hon sticker huvudet ut ur rahkasen och ler mot mig med sömnklippande ögon.

— Är du hemma nu? säger hon vänligt. Gör upp eld och få dig lite kaffe. Torrköttet ligger i laukon.

Så drar hon in huvudet igen. Ristin, som hon har bredvid sig ger upp en jämrande suck, sen blir allt tyst som förut, endast riset rasslar, när jag drar ihop det till eld, svavelstickan fräser och den stickande blå lågan fladdrar med frän lukt, nävern kröker sig som i vilda smärtor, när eldtungorna slicka den, och när riset tar eld smäller det med glada små skott, knastrar och piper. Kaffepannan står tillreds, vattenkitteln är full med halvfruset vatten, och kaffesäcken ligger inom räckhåll. Den är blank och liten, gjord av läder som från början varit ljusbrunt, men som decenniernas sot och flott ge en vacker och skinande patina, så att den nu är fullkomligt djupsvart. Ur den låter jag det finmalda hembrända kaffet rinna ner i kaffepannans lock — det är det rätta måttet — tar några saltkorn ur träflaskan, som hänger på en krok i boasson och skjuter pannan nära intill

elden, makar veden väl omkring och ser noga efter att jag vänt pipen åt rätt håll, åt boasson, från ingången. Ve mig om jag ställt den åt andra hållet! då hade jag dragit ofärd och fattigdom över kåtan och alla dess innevånare.

Medan kaffet kokar åt det rätta hållet söker jag reda på smör och bröd och torrkött, drar kniven ur slidan och äter en måltid som kungen själv i hela sitt stora slott aldrig kan få maken till: gott, salt smör, fört med från Soppero i en stor kagge, som ska räcka sommaren över, nybakat bröd av rågmjöl och vatten, mjukt och segt på samma gång med en frisk och delikat smak; och så torrköttet som skärs i långa tunna skivor och halstras på glöden eller äts rått, alldeles som man vill. Rökt renkött torkat i solen, det smakar som vildmarken doftar, när det är sol och sommar.

Kaffet fräser över och i samma minut är Gates huvud på nytt ute ur rahkasen.

— Ge mig en kopp också! ber hon. Jag kan inte somna i kväll med någon ro. Jag vaknar så fort jag hinner. Får jag en kopp kaffe så blir det bättre.

— Då somnar du väl aldrig, säger jag, men Gate bara ler åt en så grov villfarelse och håller ut handen efter koppen jag är i färd med att fylla.

— Har du lagt bra med mjölk i botten? frågar hon och för säkerhets skull tar jag ännu en sked av den gryniga, torkade renmjölken och ger henne se'n koppen som är hällad så full att även fatet nästan rinner över — det ska vara så, annars ser det snålt och lite världsvant ut.

— Socker! kommenderar Gate lakoniskt och utan ett ord tar jag ett par sockerbitar ur sockerdosan och räcker henne. Det brukas så också — koppen räcks från hand till hand, sockret likaså, det är inget krus med brickor och fat, inte i vardagslag åtminstone.

Och så dricker Gate och jag tysta vårt kaffe, det rofyllda suset av sovande människor fyller stillheten, och med en förunderligt stark känsla av hem och skydd makar jag samman bränderna så att elden flammnar högre. Är det den som gjuter allt detta guld över kätans svarta väggar? Eller vad är det? Ett under har skett inför våra ögon. Är det samma kåta vi sitta i eller har någon mäktig trollkarls formel fört oss till en underbar lapphimmel där allt är av skinande guld! Till och med Gate, som väl sett detta under kanske tusen gånger förr, stannar av i sin kaffedrickning och fyller inte fatet på nytt, fastän hon redan har koppen på lut över det. Guld är alltsammans, guld de svarta vadmalsväggarna, som nyss hängde

så sotiga, de svarta stängerna över räppen, rent, lysande, skälvande guld. Elden som nyss brann så klar är blek och utan liv, de vita rahkas bli till gyllene vävnader av oskattbart värde och i våra pälskoltar lysa varje hår som doppat i flytande guld. Det gnistrar och böljar av guld vart vi se — riset på golvet, stenarna kring härden, till och med den svarta kaffepåsen och de grå hundarna — allt är förklarat, förhärligat, skönare än något jordiskt.

— Päivi! säger Gate stilla. Solen. Nu går den upp, nu kommer ljuset.

Och sakta dricker hon ut sitt kaffe, ställer ifrån sig koppen, för rahkasens guldväv undan över sitt huvud och kryper in igen till Ristin och sömnen. Men utanför kåtan darrar luften i rosa och guld, himlens alla små moln ha stannat i sin flykt — det är som stode de stilla i förundran och tillbedjan, som om de sakta bleknade av hänryckning och salighet, som om de böjde sig för sin härskares vilja och lät rosan gå över till glimmande, sprakande guld, medan rymden omkring dem blir djupare blå och månen skamsen sänker sin skära i väster. Ripornas kutter tystnar, renens klocka har ännu en ton hängande i luften, men sedan — inte ett ljud, inte ett knäpp. Molnen stå alltjämt lika dyrkande stilla och gyllene och över de

vita fjällen dansar solens guldkula med en glans som intet öga kan uthärda, när snön kastar skenet åter i brytningar och strålar. Och stilla går jag in igen i den varma kåtan, sakta löser jag bälte och förklädesband och skor och gömmer mig djupt nere bland fällarna för ljuset och morgonens klarhet.

*

— Nå fick du något? frågar Heikka intresserat, när jag långt fram på dagen kommer åter från min vittningstur. Stolt håller jag upp två snaror och i dem var sin ripa, och Heikka undersöker dem med tydligt gillande avspeglat i sitt mörka ansikte.

— Två! säger han. Du är nog väldig jäger du! Och så skrattar han så alla hans blanka tänder glimma och återgår till sitt arbete att tjära skidor. Gate sitter tankfull framför elden och nickar bara, när hon ser min fångst, som Ellekaregenast tar hand om och börjar tillreda. Hon ser inte så glad ut som vanligt och jag tittar lite fundersamt på henne för att utröna om hon möjligen är sjuk eller vad det kan vara som gör henne bedrövad. Men det dröjer inte länge förrän hon själv talar om det. Det är Rill, han är sjuk, och Gate vet inte vad som kan fattas honom.

— Jag förstår mig inte på hunden, säger hon. Inte äter han och inte skäller han och inte slåss han! Och bekymrad ser hon på hunden, som dåsig och slö ligger utsträckt framför elden. Titta, jag räcker honom rena köttet och han blinkar inte en gång!

Hon håller framför hans nos en bit rått kött, som i vanliga fall bestämt skulle kommit Rill att tvivla på hennes förstånd och att som en blixtnöje kasta sig över det — kött bjuds minsann inte alla dagar — men nu vänder han endast bort huvudet och suckar med gränslös bitterhet och sorg. Och Gate suckar också, ty Rill är en god renhund och en bra kamrat åt barnen.

— Ja, han är nog sjuk, kräket? säger jag och far undersökande med handen över hans kropp för att söka utröna om han gjort sig illa vid något av de täta och vilda slagsmålen med sidaens övriga hundar. Men upptäcker endast hur ohyggligt mager hans stackars kropp är under den lurviga pälsen, hur varje revben ligger bart och vasst utan ett spår av kött över, hur muskler och senor äro smala och hårt spända över benstommen. Gud vet vad en lapphund lever av, tänker jag för mig själv och stryker sakta hans smala nos, som vilar mot mitt knä, jag har aldrig sett dem få ett riktigt mål mat på de veckor jag flyttat med kåtan —

någon enstaka gång en stekpanna full med buljong efter ett lappkok. Lapparna äta själva mycket sällan köttspadet, det urkokta köttet tar man noga vara på och endast det allra fetaste skummet, som blåses av den översta ytan, användes till att doppa köttet i. Den andra klara, starka buljongen ges åt hundarna, ett par pannor fulla i veckan. *Kanske* — något annat såg jag dem aldrig få. Men så äro de också så hungriga, att de äta det golvräs, på vilket möjligen en köttbit en gång fallit, och anse det inte för lönlös möda att i timmar borra och böka med nosen i golvet för att slutligen triumferande glufsa i sig en ytterst minimal brödbit, som någon tappat under måltiden. Ibland ligga de dock hoprullade i mätt belåtenhet utan synbar anledning och ha då förmodligen gjort sig ett gott mål på en råtta eller något annat skogens djur, som de lyckats fånga.

Så mager som Rill nu har jag dock aldrig känt ens någon lapphund vara, och Gate och jag se fundersamma på varandra.

— Han har masken, tänker jag, säger så Gate. Jag får gå till Matte.

— Mask? Har Matte bot för det?

— Matte *vet* något! svarar Gate med mystisk röst och med tonvikt på *vet*. Och jag undrar vad

han väl i all världen kan veta som gör, att Gate tänker gå till honom med en sjuk hund.

Matte är en liten böjd lappgubbe som i mina ögon just inte ser ut att veta något särskilt alls, men jag minns, att han har klara små bruna ögon och ett vänligt leende. Han är en fastboende fiskarlapp, som året om har sin kåta på samma plats och det ställe vi nu ligga stilla på är endast några kilometer från hans hem. Gate kastar ännu en granskande blick på Rill, som inte en gång orkar lyfta huvudet ur mitt knä, och så går hon ut, tar skidorna på och ränner bort åt Mattes håll med stor fart. Jag lyfter undan kåtaduken litet där jag sitter och ser henne med skickliga, snabba kast ta sig uppför den branta fjällsidan, men jag glömmer både henne och hunden för den starka doft av vilt, som strömmar från en ripstek, som sakta vänds över elden på en träpinne. Runt, runt snurras den, blir ljusbrun och ångande av smör och hetta, doftar så till och med Rill med en glimt av intresse lyfter upp nosen, och knastrar så lockande, att det är knappt man kan vänta tills den är färdigstekt. När man i tre veckors tid inte har ätit annat än torrkött och stekt renbringa till morgon, middag och kväll är det inte utan, att utsikten till en ripstek, är den än aldrig så seg, känns som om man vore bjuden

på det största och finaste gästabud i världen. Det snösmälta vattnet smakar som kostligt vin, när man sköljer ned en ripvinge; och det nybakade rågbrödet, som ligger till tallrik, blir genomdränkt av brynt, droppande smör och smakar nästan som fågel det också, när det sedan brytes och ätes bit för bit. En furstlig måltid från början till slut — slutet är två stora koppar starkt kaffe, som Ellekare tillrett.

Jag har knappt svält den sista klunken förrän Gate kommer åter med Matte, som hon träffat på väg till lägret. Matte, som "vet något" och kan bota en hund, som har mask.

— Han äter inte och dricker inte och skäller inte! säger Rills matmor och betraktar frågande Matte. Nog har han väl masken då?

— Det är masken ja! svarar Matte tvärsäkert, lyfter Rills huvud ur mitt knä, för ett par fingrar in mellan hans käftar och undersöker tungan. Och så sjuk är den eljest så ilskne Rill, att han endast morrar över denna främmande människas när-gångenhet, endast suckar djupt och kastar en plågad blick omkring sig. Gates ögon släppa inte Mattes ansikte för en sekund, och när han kort förkunnar: mask! börjar hon genast en del förunderliga förberedelser. Först tar hon fram bakträget — en vid, avlång skålformigt urhålkad björkstam — så tar hon litet aska från härden och lägger i två

små prydliga högar mitt i träget, där bredvid ett par vassa träpinnar, som hon först omsorgsfullt spetsat och skalat, så skär hon av ett stycke kött och placerar det vid sidan av askan och allra sist läggs kåtans vassaste kniv i skålen. Jag makar mig närmare för att se vad som vidare ska bli av, men Gates förberedelser äro slut, så när som på ett par repstumpar, vilka rullas i hop i ring kring askhögarna. I stället kommer Mattes tur, och han slår sig ned på golvet med vitt utspärrade ben, ställer skålen inom räckhåll, tar försiktigt upp repen så att ej askan rubbas och river med ett raskt grepp Rill på rygg ned mellan' sina knän, där allt hans gnyende och jämrande tjänar till intet. Repen slås om hans käftar, ett om över- och ett om underkäken, och Gate och jag hålla i var sitt, så att hans gap blir vitt uppspärrat. Så flyttar Matte skålen litet närmare och operationen börjar. Detta är att "ta masken av hunden":

Matte tar en nypa aska från en av högarna, griper med vänstra handen ett fast tag om Rills tunga, som tack vare den tröga askan inte kan glida ur greppet, drar den ut så långt det går och viker spetsen över fingern, så att undersidan kommer upp, glatt och spänd. Så sträcker han ut högra handen, tar kniven och gör i tungans mitt, alldeles intill den stora blodådern,

ett raskt, långt snitt, fattar sen en av träpinnarna, för den in i skåran och petar fram ett litet vitt, runt benstycke som verkligen är så likt en mask och kröker sig så levande, att man måste känna och fingra på det, för att bli övertygad om, att det verkligen bara är ett stycke halvstyvt brosk.

Så skickligt och raskt har allt gått, att Rill knappt hunnit märka vad det är fråga om förrän han redan är opererad och står förbluffad med viftande svans framför Matte, som lagt "masken" i skålen och nu skär av bägge dess ändar. Mittstycket lägger han därefter i köttet, stoppar väl in det och slänger alltsammans till Rill.

— Ja, du kan försöka, säger jag — han äter minsann inte!

Men han äter, han sväljer det helt, och svansen viftar i vild förtjusning — Gate slår upp litet buljong som står i en gryta, och han dricker och lapar så det är en lust. Matte ser på och ler sitt vänliga leende åt min häpna min.

— Han blir bra nu. Jag tog masken ifrån honom ser du.

— Men Matte, det där var väl ingen mask, det var ju ändå bara ett ben?

— Det kan vara en mask och det kan vara ett ben, och det kan inte vara en mask och det kan inte vara ett ben, svarar Matte orakelmässigt,

och det är allt jag får veta om den saken. Men Gate förklarar sedan, när han har gått:

— Det händer emellanåt, att en hund slutar upp med att äta och skälla och ligger som om han vore död. Oftast är det en av de flinkaste hundarna, en som skäller mycket och springer fort. Och då har han masken. Och det var det du såg Matte tog bort. Och om Matte inte hade tagit den nu, så hade den vuxit ännu mer, runt ikring tungspetsen, och då hade Rill dött. För om en hund inte kan böja tungan kan han inte äta och inte slicka och då dör han. Men nu är Rill frisk igen och blir inte sjuk mer.

— Hur vet du det då?

— Jo, han åt masken och när de göra det så bli de aldrig sjuka mer. Om de inte äta upp den, utan låta den ligga, så kommer masken igen.

Och Rill är frisk som en nötkärna igen, det märker jag tydligt om ett par timmar på de andra hundarnas fransade öron och ödmjuka hållning — om det nu är masken eller något annat som förut tärt på hans morska sinne. Men att det är slut på den grönare hundungdomens självsvåld och översitteri, som vuxit skyhögt under Rills sjukdom, det finns det inget tvivel om — de sloka med svansen allesamman och trycka sig ödmjukt upp mot väggarna, när deras herre och mästare

behagar flytta sig från en plats till en annan. Och den svalda masken borgar för, att några gyllene frihetsdagar ej längre vinka för dem ens i det mest avlägsna fjärran.

Men det är en operation, som återstår innan färden får gå vidare, och det är lilla Inker-Annas böld som under de sista dagarna blivit alltmer gul och grön och där varet nu nästan skvalpar inuti. Jag reder mig att gå till hennes kåta och tar med mig lite förbandsartiklar och en steriliserande vätska ur min medicinkista — jag har en plåtlåda som innehåller lite av varje som kan bli till nytta vid enklare sjukdomsfall — och så vandrar jag åstad till Marges kåta, som ligger ett stycke bort på en liten höjd. I backen upp mot Marge träffar jag på Inker och Pirhanne och Ristin, som varit spårlöst försvunna från kåtan hela förmiddagen, och med dem all den spåda lappungdom, som de tre unga familjerna ståtar med. Det vill säga den del av den, som något så när kan stödja på sina ben. Med vilda skrån och förtjusta hojtingar kommer ett helt lass åkande utför backen — jag försöker räkna dem i förbifarten, men hinner inte längre än till fem, förrän de äro förbi och glida ut på slätten med god och vacker fart. Allesammans falla av så småningom — en och en alltefter ålder och värdighet, och sist sitter Inker triumferande

kvar medan de andra rulla omkring, som små röda och blå bollar i snön. De två sammanbundna skidorna fara oberört vidare sin bana och det blir stor kapplöpning om vem som först ska nå och hämta dem åter. Inker segrar på nytt med anciennitetens rätt, hela skaran knogar uppåt igen, skrattande och stapplande — Ristin, som är minst, dras vid händerna av två något äldre, ibland stupa alla tre på näsan och det blir en stunds spännande tystnad medan de fundera på om de ska tjuta eller ta saken lugnt, vanligen besluta de sig för det senare och kravla vidare med ansikten, som äro blossande röda av ansträngning och solbränna. Och så går den vilda jakten utföre igen — alla sju maka ihop sig tätt på skidorna, ho! ropar en och så börjas det. Sakta först, sen fortare och fortare, tills de små betänkligt börja vackla, falla av och dra en del med sig i fallet. Det är ett skratt och ett skrik och ett jubel, så man tycker sig aldrig ha sett barn leka förrän nu, under denna djupblå himmel, på denna oändliga vita slätt, med denna strålände varma sol, som skiner och ler över alltsammans.

Jag glömmmer minsann både Inker-Anna och alla sjukdomar som finns, där jag står och ser på den glada källkåkningen, och när Inker frågar: "Ska du åka med?" så gör jag naturligtvis det, faller

av som de andra, det är inte möjligt annat, och tar min andel av Ristin i uppförsbacken. Men när jag står färdig att åka ned för tredje gången återkallas jag till dygdens stig av Marge, som kommer ut ur kåtan och ropar på mig med ivrig röst. Och när hon slår oksan tillsida hör jag Inker-Annas späda stämma, som gällt skär genom den stilla luften.

— Hur är det med henne? frågar jag, när jag varm och andfådd hinner upp.

— Det har gått håll nu! förklarar Marge stolt, och fastän jag har mina privata små tvivelsmål om att det verkligen "gått" håll, och inte petats med en mer eller mindre ren nål, så får det i alla fall vara med den saken som det vill. Inker-Anna är pigg och morsk, som aldrig det och småler till och med älskvärt mot mig. Men tillsmord och smutsig är hon så jag får fullt upp att göra med att tvätta henne ren, medan Marge ängsligt följer alla mina förehavanden.

— När badade du henne sist, Marge?

— Å, det är nog över en vecka sedan nu, tänker jag. Jag har inte velat göra det när hon har varit så här dålig. Och så är det sugningstiden också nu och hon är så orolig för den skull.

— Sugningstiden???

— Ja, svarar Marge och skrattar litet åt min för-

vånade röst. Ser du, när hon föddes, så var hon så liten och nästan kvävd av navelsträngen och mor min, som då var hos mig och hjälpte mig blev rädd och trodde jätungen skulle dö. Och för att hon inte skulle göra det så tog hon och sög henne över hela kroppen, och då tog hon sig och blev vid liv. Men sen dess så måste hon sugas med jämna mellanrum — så där en fem, sex veckor emellan, annars blir hon sjuk. Och hon skriker och gnyr och vill inte äta förrän hon blivit sugen, och vill bara ligga på rygg. Och så blir hon alldeles blåaktig över hela kroppen. Se själv här så ska du få se.

Hon drar upp Inker-Annas kolt så hela den lilla magen blir bar och verkligen är den inte lite blåaktig, som om barnet frös mycket. Och jag säger också:

— Hon fryser väl bara nu, stackarn.

Men Marge skakar på huvudet och försäkrar, att hon haft så mycket om henne att det inte kan vara möjligt.

— Jag ska suga henne nu, förresten, så får du själv se, att det går bort.

Jag lägger mera ved på elden så den brinner riktigt varm, Marge löser upp Inker-Annas kläder och lägger sin mun mot det sprattlande och tjutande lilla livet, och ögonblickligen tystnar skriket. Inker-Anna ler och kluckar av förtjusning och Marge

för sin mun sugande över bröst och rygg. Det blir små röda märken i huden och det är som om det röda spred sig, fördelade sig över hela kroppen, den blåa färgen försvinner och snart är det ett alldeles skärt litet knyte som sprattlar i Marges knä och sträcker sig av välbehag framför den starka elden.

— Nu ser du själv, nu är det blå borta. Nu skriker hon inte heller längre! säger Marge lugnt Om fem veckor är det likadant, eller kanske sex — det blir längre mellan var gång ju äldre hon blir. Men nog måste hon bli flera år innan man slipper att suga henne.

— Är det ofta så med små barn, Marge? Att de måste sugas?

— Ånej, inte så ofta. Men det händer ibland. Det beror bara på om man kan få dem att leva vid födseln utan sugning. Men görs det då, så måste man hålla på en tid framåt, och gör man det inte för var gång barnet visar att det behövs så dör det. — När tror du jag kan våga bada henne?

— Det är nog bäst att du väntar lite med det tills hon blir alldeles frisk, annars kan hon bli förkyld så kallt som det är.

— Ja, det är väl bäst det, men hon skulle allt badas snart, för det är bra längesedan nu.

När det gäller barnen äro lapparna renliga i allra

högsta grad. De badas och tvättas ordentligt och samvetsgrant under sina första två år i denna jämmerdalen. Sedan är det slut — sedan blir det aldrig tal om ett bad så länge livet varar. Litet vått i ansiktet kallas för tvättning; halsen kommer sällan i fråga, händerna ett par gånger i veckan. Det är allt. Utom håret — det tvättas varje söndagsmorgon både hos män och kvinnor, men det får väl förmodligen skrivas på självbevarelsedriftens konto, ty det är gott om ohyra i lappkåtorna och i den tjocka, långa peruken finns det otaliga kryp. Nästan var kväll är det jakt, och den börjas vanligen, när aftonmåltiden är undanstökad och elden brinner hög och klar. Då lägger mannen plötsligt huvudet i emäntäs knä, sedan han först strukit av mössan. Och emäntä drar med en behagfull gest kniven ur slidan, flyttar och plockar i de orediga lockarna och dödar offren mellan tummen och kniven. Under tiden ta de andra sina koltar och halsdukar i skärskådande, göra då och då ett snabbt grepp och föra handen över elden där massbränning sker. Inker brukar i allmänhet sköta Ristins huvud medan Gate tar hand om de andras, och när arbetet är slut torkas knivbladen lätt av mot riset och stickas så med största lugn in i slidan igen. När man sedan dagen därpå ser bröd och kött skäras med samma knivar, så tycker man

kanske, att det är lite besynnerligt, men det är vars och ens ensak och ingenting, som tycks inverka på det allmänna välbefinnandet. Till Gates ära vill jag säga, att hon tvättade sin kniv innan hon på nytt använde den till mat, åtminstone när hon skar till kött åt mig och när jag såg det — Gate var alltid ovanligt ren och snygg — men många gånger såg jag andra emäntär, som utan en tanke på, att det kunde vara annat än en fullkomligt naturlig sak använde sina knivar till maten efter att bara ha strukit av dem mot riset och kolten när huvudskötseln var överstående. Annars är det egentligen ingenting att anmärka mot renligheten. Att var och en noga slickar av sin sked efter begagnandet och sticker den i barmfickan till nästa gång är ju ingenting att klaga på, och att man ofta räcks en sådan sked när man kommer som gäst i en kåta är kanske inte så trevligt — men man blir så snart van. Och inte fäster man sig väl vid att de två kaffekoppar, som finns i ett hushåll få vandra många gånger laget runt utan att diskas innan alla hunnit få sin ranson av påtår och tretår! Man får inte ha för stora pretentioner. När man är ute i vildmarken, är vattnet dyrbart. I synnerhet på vintern, då var droppe ska smältas av snö, och veden är besvärlig att skaffa. Man får vara glad att man har tillräckligt att dricka och

har inte rätt att begära, att det ska diskas och tvättas jämt precis som om man bara hade en kran att vrida på ur vilken outtömliga förråd av vatten strömmade.

Fällar och filter vädras och piskas ofta, innerkoltar och ytterkoltar likaså, och halsdukarna tvättas och kokas med inte alltför långa mellanrum. Så jag tycker på det hela taget inte man kan klaga på renligheten. För övrigt blir det så litet smuts — på vintern åtminstone. Utanför är bara den rena snön, lägret ligger aldrig länge på samma ställe och begreppet smuts finns nog räknat inte. Det som finns är sot, och det är sotet, som sätter sin patina på allt och kommer det att se svart och smutsigt ut. Men sot är inte smuts och en lappkåta är inte smutsig — den är svart och nedrökt bara. Bohaget är skamfilat och nött, men man kan inte begära att det ska se prydligt och fint ut, när det ständigt packas och packas upp, när det förs omkring hundratals mil varje år, och när var sak alltid är i användning, alltid är absolut nödvändig att ha till hands. Det är ett under ändå hur allt kan hålla samman och åtminstone vara helt. Men det beror på packningen, och aldrig kan man väl få se någon packa mera genialt, mera snabbt, mera med användande av vartenda litet skrymsle än en lapp.

Som Gate nu, när hon står lutad över kökspulkan, när jag kommer tillbaka från min utflykt till Marges kåta! Varje sak har sin bestämda plats — har väl haft det sedan urminnes tider — och varje föremål ligger väl skyddat, sinnrikt omlagt med fint ris. I det svartaste mörker kan hon gå till sina pulkor och plocka fram precis vad hon vill ha, därför att allt ligger där det ska ligga. Och det förklarar också i någon mån den fabulösa snabbhet med vilken ett läger kan slås upp och vara redo. Det söks aldrig efter något, ingen far omkring och frågar: "Var har du stoppat yxan? Var ligger kaffepannan? Var är snöspaden, i vilken pulka?" Alla veta var dessa saker skola finnas och de finnas där också.

På samma sätt är det, när raiderna ställas i ordning. Varje pulka har sin plats, varje ren har sin pulka, varje raidledare vet sin plats. Så t. ex. leder alltid emäntä den raid där kåtatillbehören äro packade, och samma ren drar den pulka, där kåtastängerna snörts in — vanligen är det en gammal lugn oxe, som varit med om mer än en flyttning, och det är, som visste han vilket ansvar, som vilade på honom, när han har kåtan att dra. De långa krokstängerna släpa alltid en på var sida om pulkan, då de äro för skrymmande och stora att snöra fast bland de andra — och dessa

krokstänger kunna ibland ställa till ett förfärligt spektakel om de i en för skarp sväng hugga fast i något träd eller i en sten — pulkan kan välta, renen bli skrämmd från vettet och hela raiden bli en enda hopplös röra. Det är därför som en gammal lugn herk alltid spänns för krokstängerna. När han blir van vet han vad han har bakom sig, tar ut alla svängar långt och försiktigt och ibland, vid svåra passager, kan man få se honom vända sig om och titta hur det ska gå, om han ska kunna klara ekipaget igenom. Gate har två utmärkta kätarenar, det händer sällan, att de trassla till det för sig, och jag har många gånger sett henne le av stolthet, när de rett sig där de andras ställt till orede.

Hon har slutat packningen av kökspulkan nu, lägger lite ris över och börjar snöra det smala läderrepet, som håller det hela samman. Med ett stannar hon av i arbetet och böjer sig lyssnande fram.

— Nu kommer herkarna! säger hon och tar med fördubblad iver itu med snörningen. Ur de andra kätorna komma kvinnorna ut, brådska fram och tillbaka med tunga bördor och långt bortifrån de stora slätterna höras klockor klinga, hundar skälla och män ropa.

Den sista milen, den sista flyttningen, den sista långa vandringsnatten! I nära en månad ha vi varit på väg nu — i en ständig oro, ett ständigt jäkt, med ständiga uppbrott, ständig köld, ständiga snöstormar. I kväll är det klart väder, fjällen stå koboltblå mot den gula aftonhimlen, och det är så stilla i luften, att varje litet ljud liksom flyter ut i tystnaden och bärs miltals bort. Ja, så stilla är det, att nyss, när jag stod utanför oksen och såg hur snön färgades röd av solen och hur en rens hornkrona tecknade sig spetsig och graciös mot den klara rymden — så stilla var det då, att jag förnam min egen andedräkt nästan som ett buller. Och ändå andas man så lätt här.

Nu sitter jag inne i kåtan, som är tom och övergiven, utan fällar och utan kisor, med endast en svag och frysande eld och en ensam kaffekittel som puttrar. I min famn sover Anne-Marja — lilltösen — som ännu inte packats in i sitt varma bo i Gates pulka, och mitt emot mig sitta två rufsigas,

slokörade hundar, som gnälla bönfällande med ögonen riktade på mig. Den ena har en väldig tung träkloss om halsen, den andra har ena framtassen uppbunden med en rem, och bägge se så förtvivalde och självmordsfundersamma ut, att mitt hjärta en minut blir rört till svag medömkan. Men jag förhärdar mig, ty jag vet, att de lida ett rättvist straff för gamla synder, och att om jag nu lossade på träkloss och framtass så skulle det bli en vild jakt på ren i natt, och kanske något stackars vilsekommet kräk finge släppa livet till för mitt medlidsamma sinnes skull.

Jag minns väl den förra flyttningsnatten — snöyra och gråmörker hela tiden tills soluppgången kom. Då blev allt på ett ögonblick lysande klart, luften stilla, snön rosafärgad och fjällen så gnistrande vita och höga. Raiderna stannade några minuter, och alla vände vi ansiktena mot solen, som röd och väldig gled fram bakom en vass kam. Männen föllo på knä för att tända sina pipor, kvinnorna för att vila — de korta pälsarna böljade om dem, och det var, som levde jag i sagornas värld, i längesedan svunna tider då människorna gingo i djurhudar och gåvo solen sina offer och sin dyrkan. Renarna hade trötta sjunkit ned på snön framför pulkorna, och solen speglade sig i deras svarta, kupiga ögon, som alltid äro så sorgsna

och fuktiga. Endast hundarna såg jag ej, de voro som slukade upp av vidderna, och jag märkte att även de andra saknade dem och undrade. Då kommo de. Smygande som vargar, inställsamma och krypande, med gnäll i struparna och ängslan i ögonen — och deras huvuden och bröst och tassar voro purpurfärgade som solen på snön. Det stod en doft från dem av rått kött och varmt blod, deras annars så hungriga blickar hade en mätt, nöjd glans, och tungorna slickade ivrigt och regelbundet kring käftarna. Männen och kvinnorna flögo upp, och med röster, som blevo hesa av raseri vrålade de till dem, slogo dem, sparkade dem, rev och slet i dem, och den djupa stillheten blev fylld av skrik och tjut och vreda rop.

— Men vad är det, vad ha de gjort? frågade jag, och jag visste att mitt ansikte var fullt av skräck över dessa människor, som så plötsligt vände sig från solen och friden och blevo till vilda, rasande djur.

— Vad det är! De huggormarnas avföda ha dödat en ren på fjället och rivit i sig honom hel och hållen.

— Dödat! Men de vakta ju och skydda renen och skulle väl vara hans vänner?

— När människorna är med ja, och när många renar äro på ett ställe. Men inte annars — det

ska du inte tro. Då äro de likadana som ulv och järv, och träffa de en ensam ren, som nu på våren till är svag och matt och inte orkar löpa ifrån dem, då är han snart i deras bukar. De bita sig fast i strupen och hänga med hur han än springer, och till slut orkar han inte mer, utan stupar och slits sönder innan han hunnit marken nästan. Å ni — —

Och Heikka tar åter fatt på Rill och ger honom med hätska ögon många och tunga slag. Och när Rinki kommer i min närhet kan han vara säker om, att en spark inte är utesluten, och jag känner en avsky och rädsla för honom så stark, att det nästan är kväljande.

Så med den morgonen i minnet, där jag nu sitter framför elden, har jag ingen som helst lust att röra ett finger till deras hjälp, och mitt hjärta förblir hårt trots allt deras ömkliga gnyende. Utanför stimma barn och hundar i vild flyttningsglädje, renarna skaka på sig så bjällrorna klinga, kvinnorna höjta och ropa till varann, där de snöra samman pulkorna, och männen ordna raiderna innan herkarna spännas för.

Sista natten! Det är då slut nu på vandring och slit — det är sommarens vila, som kommer, när denna natten är över och solen härnäst står högt på himmelen. Kommer sommaren själv

också? Jag har hört berättas av lappar, att ibland, när de sista milen tillryggalagts, kan det vara som en vacker saga och ett under alltsammans — så, att när man kommer utför den sista fjällbranten rätt uppifrån snön och kölden och stormen, kan dalen stå i lövsprickning, kan solen skina helt och stort, marken vara mjuk och grön och en ljum, len luft bölja omkring en. Och jag tänker på det höga, vita fjället där långt, långt borta — när vi hunnit över det äro vi framme. Är sommaren där då, eller våren kanske bara? Lysa björkarna gröna där, är det spätt, ljust gräs att trampa på i stället för denna ishårda skare, där skidorna slinta som på glas, finns det andra färger att se och inte endast denna eviga, kalla vithet? Kanske fåglar sjunga där och fylla tystnaden med vårens alla tusen ljud? Kanske sveper där en ljummare vind än här, kanske växer där stora, höga träd, kanske skiner solen alltid, kanske brusa där inga rivande snöstormar, kanske — — —

Ratsch! där föll kätadukens ena halva och stängerna stå frysande och svarta mot himlens blekblå oändlighet, medan gnistorna yra från elden och fara uppåt som alltför varma och klara stjärnor. Anne-Marja vaknar med ett tjut som kunnat väcka döda och Gate kommer skrattande in, tar tösen och lägger henne till bröstet. Det är det

sista mötet på många timmar och Anne-Marja tycks förstå att det är bäst att hugga för sig av alla krafter. Under tiden rasslar den andra halvan av duken utför stommen, och det känns så besynnerligt naket att sitta kring elden utan de skyddande väggarna omkring. Hundarna gnälla ändå sorgsnare och krypa ihop med nosarna i svansen, jag drar päskan tätare ihop kring halsen, knyter schalen fastare i kors över bröstet och huttrar till i kölden som nu kommer så nära. Men Gate sitter med uppfläkt päls och bröstet bart och skrattar åt mig och hela livet visst förresten, som hon gläds åt, så de bruna unga ögonen stråla och le. Anne-Marja känner nog också, att sommaren är ett bra stycke närmare och att det är ljuvligt att leva, ty hennes starka lilla näve griper ett fast tag om moderns bröst och med stora, mörka ögon ser hon upp i Gates ansikte och låter höra ett litet hickande, lyckligt skratt, mot den blick som möter hennes i stor och glad ömhet. Så somnar hon, mätt och nöjd med munnen ännu halvöppen i skratt, och sakta sveper Gate fällar och filter om henne och bär henne ut i sin pulka, där det är rätt som ett fågelbo för Anne-Marjas lilla mjuka person. Och om snöstormarna rasa aldrig så vilt och kölden står som en knivsegg mot ansiktena, nog har Anne-Marja det varmt och gott och lent,

och vaknar hon vid en hård stöt från pulkan så hör hon genast Gates röst över sig — mild och lugn och tröstande.

Nu äro kåtastängerna också nere, och de sista kopparna kaffe drickas, det sista riset flammnar, pulkan med kåtatillbehören snöres samman och selningen börjar. Det är inte som att sela en häst minsann, att spänna remtygen om en ren. Nej då, det ska ingen trol! Det är inte lönt att komma klampande rätt på med bogträna över armen och tömmen dinglande, att helt lugnt kasta alltsammans över renens rygg och sen spänna och ordna så mycket man nån'sin orkar tills allt är färdigt. För då bleve det ingen flyttning av — efter en halvtimme skulle man stå ensam kvar med värkande armar och ben och titta på det ställe, där renarna hade stått. Medan de glättigt ilade upp mot fjällen och friheten.

Så här går det till när en ren ska' selas: han står bunden med halsremmen i pulkan framför — pulkorna äro ställda just i den ordning de ska gå innan renarna bindas fast vid dem — och han stirrar tjurigt och lett, redan när man kommer långt borta. Bogträna och dragträt ligga tillreds, fästade vid sin pulka, och dem tar man först upp, skrapar dem väl rena från snö och is med slidkniven, och reder sig sedan att gå till anfall. Är herken gam-

mal och slug ser han genast om man är ovan vid arbetet och störtar löst på en med skarpa klövar och vassa hornspetsar — är han ung och litet körd gör han precis detsamma bara i ett vilt försök att möjligen bli fri. Och på det sättet har man det lika trevligt med båda sorterna. Det är inte värt att bli ledsen och modfälld om ett horn rispar upp kinden eller en klöv klappar ned på ett par revben så det knakar i dem. Ta emot det utan att blinka, men häv upp ett så fulltonigt tjut som möjligt och slå igen. Och när så det fromma djuret vilar sig ett ögonblick med hängande huvud och flämtande sidor, passa då på att med en blixtsnabb rörelse skjuta bogträet över nacken, spänna väl fast det, föra dragträet ned under buken, bakom frambenen, spänna väl fast det och placera dragremmen så att den ej trasslar sig och lindar sig om djurets ben, när raiderna ska' sätta i gång. Men lägg noga märke till, att allt detta skall gå med *en* jämn rörelse, utan avbrott, utan fubbel, utan ryckningar och hårda tag. Det är ett enda litet tag som gör alltsammans — ett enda smidigt kast med armen, och när man väl lärt sig det en gång går hela selningen sedan utan ett spår till besvär.

Alla raiderna äro färdiga, alla raidledare på

sina platser utom männen, som på knä framför en halvsläckt, rykande kåtaeld tänder sina pipor med de sista glöden. Hundarna luska omkring med hängande huvuden och släpande klossar och akta sig väl att komma inom räckhåll. Det slösas frikostigt med sparkar och slag under flyttningen, ty då måste det vara ordning mer än någonsin annars — ordning och lydnad. Det duger inte att ränna vilt omkring och skälla, att följa spår och intressanta dofter, som möjligen kunna locka en hundnäsa — tyst och stilla ska hundarna gå på sidan om raiderna, långt på sidan, så att dragrenarna ej skrämmas. Och försöker någon att smyga sig undan på egna vägar, uppstämmer hans herre och husbonde ögonblickligen ett så fruktansvärt vrål, att den skyldige genast med slak svans ändrar kosa, medan han gör ett ytterligt misslyckat försök att se ut som om det blott varit en liten tillfällig och alls inte avsiktlig avvikelse från den rätta stigen.

— Ho! skallar nu Gammel-Nikkens röst. Allt är klart till uppbrott och med långa, säkra steg sätter han skidorna i gång. Hans raid är lång — tolv stycken stora vackra herkar och pulkor, och efter honom trippar Elle med sin raid, efter henne Heikka, Ellekare, Gate, och

Kåtornas folk.

alla de andra. Och likt en svart jättepil borrar sig det långa tåget in i vildmarken medan klockorna klinga, pulkorna rassla och riporna kuttra på fjällbranterna. Sommaren är bortom det vita fjället där!

Ånej, inte var sommaren där. Inte sjöng fåglarna, inte grönskade träden, inte var marken mjuk och bar — snön låg där som på fjällen, björkarna stodo svarta och våta, och en iskall vind låg på rakt norrifrån. Men var det inte ändå, som om vi kommit närmare våren, var det inte som om vi logo gladare och friare, som om vi andades lättare, som om solen brände lite hetare här än två mil längre bort, där Tsoutsos vita kam lyfte sig mot himlen? Var det inte ändå ljuvare här, blidare, ljummare — eller var det bara medvetandet om vilan, som äntligen blev vår egendom, efter den långa, långa vandringen? Hela det stora byalaget låg här redan — vår sida var den sista på flyttningen, och runt om i björkskogen, som sluttar ned mot sjön Tarfallajauri ligga kåtorna tätt med glada rökpelare ur räpparna. Klockan är inte mer än fem på morgonen, och i vanliga fall är det ännu många timmar till den vanliga uppstigningstiden, men vår ankomst har fått alla på benen, och utanför varje kåta står det lappar, som

hälsa och ropa, fråga och skratta. Och när renarna släppts och selats av sprida vi oss i de olika gästfria små hemmen och dricka kaffe så mycket vi orka. Gate och Ellekare och Heikka och jag gå in i den närmaste, och vi ha knappt hunnit slå oss ned förrän vi ha kaffekoppar i händerna och socker i munnen. Alla kätans innevånare äro fulla av det mest odelade intresse för vår färd, våra mödor, våra prövningar, berätta om sin egen flyttning, som också varit besvärlig nog, men inte på långt när med så svårt väder, och beklaga oss högljutt och uppriktigt, när de få höra våra äventyr. Innan man vet ordet av har man satt i sig en fem sex koppar kaffe, sen kommer maten och kaffe igen, hur många koppar som helst. Emäntä — hon heter Sanna och har ett ansikte som strålar av välvilja och gästfrihet — kokar och steker, pratar och skrattar i ett gående och tycks inte en minut vara missnöjd eller sur, att mitt i natten ha blivit ryckt ur sin ljuvaste sömn för att vara värdinna åt oss. Utanför tar blåsten till, snön börjar yra, genom en reva i kätaduken stryker en kall pust över ryggen och det känns dubbelt behagligt att krypa närmare elden, som sprakar och värmer med höga flammor. Dåsigt skruvar man in sig i pälskoltens mjuka värme, ögonen blinka sömnigt, inte ens kaffet förmår hålla en

klarvaken. Det är alltför stilla härinne, alltför hemligt och varmt, när man kommer från kölden och de långa milen därute. Det är omöjligt att inte luta sig litet bakåt mot uppstaplade fällar som så försåtligt locka bakom ryggen och sluta ögonen en minut i vaggande ro. Men Sanna vill tala med mig nu och som ur en dimma hör jag hennes klara röst:

— Nå du är lärarinnan du! säger hon och skrattar mot mig med oemotståndligt vänliga ögon, när jag sömndrucken möter hennes blick. Du har fått sliti ont du på den här flyttningen. Voi, voi, sånt stygvejr ni har haft. Men nu får du vila och välkommen hit är du också! Hur ska du trivas hos lapparna nu tror du? Men vi ska vara snälla mot dig, du ska inte vara rädd. Vi ska nog försöka så du inte längtar ifrån oss!

Hon ler så vänligt mot mig, och rösten har en klang, som hos en mor, som ska lugna och trösta. Och allesammans nicka mot mig och skratta och se så milt på mig, att jag nästan får som en klump i halsen och har lite svårt att se dem alla riktigt klart. Den finaste lady på jorden, de finaste, bästa människor av dem, som leva i civilisationens värld skulle inte kunnat på ett förnämare och vackrare sätt ha tagit emot en främling i sin krets än Sanna och dessa lappar gjorde med mig.

— Det var väl inte krig i Sverige? frågar en gråskäggig, bistert blickande gubbe, som rökt och spottat utan uppehåll från det vi trädde in i kåtan.

— Nej, det var det inte, svarar jag och ser oroligt på honom. Är det krig nu då?

— Lär allt vara det.

Jag känner hur jag blir röd och blek ömsom och reser mig till hälften upp, så klarvaken som jag inte varit förut på hela tiden.

— Vad säger du! Är det krig, verkligen krig?

Kan det hända så mycket på en månad? tänker jag. Det var så lugnt allting, när jag lämnade Soppero, hur ska jag komma hem, vad ska jag ta mig till! Och i en vild dans ser jag alla de mil jag vandrat åter bränna för mitt medvetande — ska jag springa dem igen med denna fasa inom mig, ska jag bryta upp nu genast och gå, gå över de öde vidderna, innan jag ens hunnit sova tröttheten efter den sista vandringen ur mig. Jag tänker allt detta så snabbt, att det väl inte tar en sekund, och gubbens svar har ännu inte nått mig. Så hör jag hans lugna röst:

— Ånej, inte vet jag, men nog är det väl troligt. För skogs-Jon från Sappisasi drog här förbi i går och han kom just från Soppero. Och där är mjölet två gånger så dyrt nu, som när vi lämnade det för sex veckor sen, och då kan det väl inte

vara annat än krig. Voi, voi, vad det blir dyrt med mjöl och kaffe sen! När dom krigar. Tror du dom kommer och skjuter oss lappar?

— Visst inte! svarar jag och skrattar, så lätt om hjärtat igen som endast den kan vara, som känner sig ha sluppit ifrån det svåraste i livet. Visst inte! Och det är inte krig heller för den delen, det är jag alldeles säker på. Mjölet kan bli dyrt ändå och kaffet med. Du höll på att skrämma mig rent fördärvad med ditt krig.

Allesammans skratta igen, och mitt i den allmänna munterheten öppnas oxsan försiktigt, och en halv vuxen pojke kommer in i ett moln av snö. Han försöker göra sig så liten, som möjligt, men Sannas kvicka öga undkommer ingen, och ögonblickligen blir han anropad.

— Nilsa, där sitter lärarinnan! Gå fram och hälsa nu vackert.

Och Nilsa skruvar sig förlägen och allvarlig fram till mig, räcker ut armen och lägger den om mina axlar: Boris, boris opahädja! mumlar han. Goddag lärarinna. Och: Boris, Nilsa! hälsar jag högtidligt tillbaka med min arm om hans skuldror.

Nilsa är Sannas son, och en vacker liten pojke är han. Ögonen äro stora och bruna och allvarliga, ansiktet smalt med rena, ädla drag och håret långt och svart. Han sitter så förlägen mitt emot

mig med en kaffekopp i handen, då och då möter jag hans blick, som i smyg granskar och väger mig. Och när jag då skrattar, blir hans ansikte så flammande rött att ögonen nästan tåras. Det dröjer inte länge förrän oksan på nytt öppnas med stor försynthet, och en efter en komma de äldre av mina disciplar tågande, alla ohyggligt förlägna och mer eller mindre fnittrande. De hälsa och tala med viskande röster, och försvinna som blixtar så fort de uppfyllt alla hövlighetsplikter, för att utanför kåtan föra ett fasligt stim och väsen, tydligen ämnat att imponera på mig.

Heikka och Gate ha redan gett sig av till sitt arbete med kåtaslagning och rishuggning, men Ellekare och jag sitta i lugn och ro — vår kåta blir inte rest ännu på några timmar och vi följa Sannas råd och lägga oss att sova en stund. Sanna har hämtat in alldeles nya, obegagnade fällar och filter och dem ordnar hon till mjuka bäddar. Jag får en skinande vit rakkas över mig och sover snart tryggt och lugnt.

Fyra timmar därefter väcker Sanna mig, naturligtvis med kaffe och mat, och sedan gå Ellekare och jag i den piskande snövinden att hugga golvriss till vår egen kåta och reda den i ordning. Heikka har redan satt upp den och med alla krafter skynda vi oss att få allting färdigt så snart som möjligt.

Det ger en så glad känsla att arbeta för sitt första egna hem, om det också bara är en svart liten kåta långt uppe i Lapplands ödemarker, och vi äro så ivriga både Ellekare och jag, att vi varken tänka på tid eller rum. Åskådare ha vi också, så många barn som finnas i närheten och de ge oss ett handtag då och då, när det behövs. Emellanåt kommer det också någon fullvuxen, som ger oss råd och vinkar när han kan, och alla äro de djupt intresserade av vad allt mina pulkor kunna innehålla. De ha nog väntat sig de förunderligaste saker och se nog en smula besvikna ut, när det ena efter det andra tas fram, som är precis likadant som deras eget. Koksir (en sorts lapska träskopor med långa skaft), kisor, husgeråd av alla möjliga slag — allt är lapskt — och fastän de se både gillande och förnöjda ut, svävar det ändå liksom en missräkningens ande i luften över att ingenting nytt och märkvärdigt finns att se på. Till och med en vanlig lapprakkas har jag och en fårskinnsfäll att breda över mig. Och ingen madrass att ligga på, som annars alla andra lärarinnor haft med sig.

Lasse, han gamlingen inne från Sannas kåta, ser sig betänksamt om bland sakerna, som ännu inte placerats på sina platser i kåtan, utan stå huller om buller vid pulkorna. Så ler han med

finurlig och skälmsk min, och all bisterheten stryks i ett tag bort från ansiktet:

— Du kan allt gifta dej med en lappgosse genast du! För hushållet ditt är i ordning med kisor och allt, det ser jag, och bara lapskt är det alltsammans. Mån tro vem de ska bli?

— Ja säj de du! småler jag till svar där jag står böjd över en pulka. Och det skrattas mycket och länge av alla åt det enkla och lyckade skämt Lasse kommit fram med. Det fordras inte mycket förrän allas ögon tindra i leenden — och inte så mycket heller förrän sorgen får dem att mörkna. De äro snara som barn till alla sinnesrörelser: snart bedrövade, snart tröstade — gråt ser man sällan, men sorg, som inte är mindre tung för det; leenden är det gott om, men vemodet kan lura så nära, att ett ord lyfter det fram ur mörkret igen. Men nu är det bara glädje som råder, och skratten komma tätt och hjärtligt där minsta lilla anledning kan tänkas. Inte minst åt Heikka, som vid arbetet med att sätta upp luvvin — ett sorts primitivt häbbrä, där maten förvaras för att skydda den för rovdjur och kringstrykande hundar — slinter på stegen och står huvudstupa ned i snön. Han slår sig inte alls och skrattar själv lika muntert som de andra, när han klänger upp igen för att lägga sista handen vid sitt verk. Och när luvvin nu är

färdig är det Ellekares och min tur att äntra upp för stegen och stuva in hela vårt matförråd i det lilla loftet, så enkelt men ändå tillräckligt för sitt ändamål, som allting är hos lapparna: två par höga, korsade björkstammar surrade säkert ihop med rep och i den klyka de bilda ligger ett golv av smala stänger, till tak ett par säckar och ris — det är det hela, men en säker plats är det att lägga sitt matförråd, inga djur kan nå det och regn och snö inte heller.

Dit upp ska nu allt, som inte brukas till varje mål, ty bröd och sådant stannar naturligtvis i kätan. Och det är minsann inte det enklaste att krångla sig upp med bördor på den smala lilla stegen, som egentligen endast är avsedd att användas vid kätans upp- och nedtagning. Den är gjord av en enda trädstam som karvats ur så, att ram och steg blivit fria, men den är inte mer än tio cm. bred på själva stegplattan, så att bara en smal fot i sänder kan få rum. Stegpinnarna sitta långt ifrån varann, och den del som stödes mot marken består av en vass spets, som borrar sig ned så att stegen ej kan glida utåt, när någon står på den. Men snurra runt kan den så mycket ledigare, och det fordras medfödd ekvilibristisk begåvning i allra högsta grad, för att utan äventyr ta sig upp och nedför den stegen. Så smal är den upptill, att

den minsta lilla vickning av den som klättrar ögonblickligen kommer den att snurra runt och befria sig från bördan. Men har man lyckligt och väl kommit upp genom något herrens under och stolt lutar sig inåt luvvin för att placera eller hämta något där, viker den gärna åt sidan som om den vore fäst vid marken med gångjärn, och så skrider man snabbt och obevekligt mot sitt fall. Å den stegen! Innan man lärde sig alla dess knep och tilltag. Det var minnsann ett studium, som man inte blev färdig med första dagen och inte andra heller.

Äntligen var i alla fall allt där som skulle dit, både i kåtan och i luvvin, och det stolta och oförgätliga ögonblick nalkades, då jag kokade den första pannan kaffe på vår första eld.

— Nu ä vi här! sade Ellekare. Nu bo vi här! Nu ä du emäntä i egen kåta å jag ä din piga å du ska säga mig vad jag nu ska göra. Vi ska väl laga till middag?

Ellekare är mycket materialistiskt anlagd, men laga mat kan hon inte. Och inte jag heller, varför det är med en viss spänning vi gå till verket. Heikka ska bjudas på mat innan han går, och hungriga äro vi alla tre — klockan har hunnit bli åtta och mer, och det är nära tio timmar sen vi åto sist, men vi ha inte haft tid att tänka på mat ens,

mycket mindre då laga någon. Nu ska det i alla fall göras, och gott måste det bli, för vi vill inte skämmas för Heikka. Men det är inte lätt, och till en början står jag alldeles handfallen, ty den ringa kunskap jag har om födas sammansättning är van att räkna med åtminstone ägg och mjölk och potatis. Men ingendera av dessa ingredienser finns ju möjligheter att ha i ett lapphushåll på vintern, konserver har jag inte alls tagit med mig några, och alltså stå vi inför den absoluta nödvändigheten att tillreda en snabb och god måltid av de saker, som stå till buds. Och vi göra det också: fruktsoppa med mannagrynsklimp. Eller kanske jag i sanningens namn ska säga: mannagryns-soppa med fruktklimp. Ty klimpen kunde lätt drickas ur kopp och soppan var fast och grötliknande. Men äran var i alla fall räddad, för Heikka åt och tycktes ganska angenämt berörd, om det nu var för att rätten var fullständigt okänd för honom, eller om han verkligen tyckte det var gott, det är något, som jag vill låta vara alldeles osagt. Ellekare och jag åto också — i en stor koksi med varsin horns-ked, och vi voro mycket hungriga, så vi hade inte just tid att känna efter hur det smakade. Mätta blevo vi då i alla fall, och när Heikka druckit sina två koppar kaffe så tog han avsked och gick hem till sitt med nöjd uppsyn.

Så han var också mätt, och med lugnat sinne började vi göra i ordning våra bäddar för natten.

Och sedan lade vi oss, trötta och glada, fyllda av den trygga känsla som ett eget hem ger, var det än är och hurdant. Det var obeskrivligt ljuvt att ligga med ögonen mot räppen och se hur de tunga molnen foro, att se den ljusblå rökstrimman från den döende elden stiga rakt och vackert upp mot dem, att höra riporna skratta i ungskogen och björkarna susa för nattvinden, och att hela tiden veta: Du ligger i den egen kåta, det är ditt det här, dina grytor, dina fällar och hela den långa sommaren får du vila från vandringar och mödosamma vägar. Och i morgon komma alla skolbarnen!

Ellekare! säger jag och ger med min fot en liten knuff åt hennes huvud, där hon ligger nedanför mig på samma sida av kåtan, Ellekare!

— Jaa, mumlar Ellekare sömnigt.

— Ligger du bra? — Ty måste jag inte veta om mitt tjänstehjon for illa eller ej.

— Jaa, de gör jag.

— Hur ska vi vakna i morgon?

— Å vi vakna nog.

— Men jag vaknar aldrig på mornarna. Vaknar du säkert?

— Jaa då! Har du drage klockan din? Så ska jag titta på henne när jag vaknar och väcka dig, när tiden blir.

— Godnatt då Ellekare!

— Godnatt lärarinna!

III

Vi vakna verkligen i tid, men det får kanske mera tillskrivas försynen i form av nyfikna lappbarn än Ellekare och mig, ty vi voro så dödströtta efter vår långa arbetsdag, att sömnen inte ville släppa våra ögon frivilligt. Men redan i arla morgonstund började det smälla helt försynt i oksan, och min yrvakna blick hann fånga en rödtofsad pojkmössa, innan den försvann, och ett par spejande bruna ögon, som jag igenkände tillhöra Nilsa, gossen från kåtan intill. Han är inte ensam, ty ett stilla fnissande förnimmes utanför och om en liten stund gluttar ett flickhuvud i dörröppningen, möter min blick med ett förläget småleende och försvinner blixtnabbt. Så hörs trampet av springande fötter, några halvkvävda skrattsalvor och så blir allt tyst för en liten stund. Ellekare och jag ligga och dra oss en stund till, genom räppen yr lite fin snö — alltså snöstorm i antågande igen. Det kännes gnistrande kallt, när man lyfter upp huvudet, vattnet i kitteln är

bottenfruset och morgonljuset ser grått och ovänligt ut. Men nu går Ellekare med fart i skorna sedan hon först omsorgsfullt höat dem, med ett brak slänger hon upp oksan och hämtar in ett fång ved, och snart börjar en svag rök stiga mellan hennes händer, där hon ligger på knä framför härden, en frisk doft av brinnande näver fyller den skarpa luften och gör den mera mild att andas, det börjar spraka i veden som Ellekare skickligt ordnar till en strålande morgonbrasa, kaffekvarnen surrar, sockret klipps med små vassa stålklingande ljud, koppar klirra. Och så mitt upp i denna ljuva lilla hushållssymfoni kommer Ellekares klara röst gnolande en entonig, sorgsen finsk visa, som hon tar om och om igen utan uppehåll, så den blir till en sövande vagg-sång. Jag känner hur sömnen kommer smygande, men innan jag hinner somna på nytt skramlar en full kaffekopp vid min huvudgård, räckt av Ellekares lilla bruna hand — och så är dagen börjad!

Många timmar dröjde det inte förrän kåtan var full med folk och nog kan man räkna det kaffe i litervis, som dracks den dagen hos mig. Den ena pannan efter den andra koktes och tömdes, de två kopparna voro ständigt i gång, och varenda sak jag hade granskades och beskådades, visserligen mycket diskret, men dock grundligt. Och alltsammans tycktes de finna ganska gott. Smör

Kåtornas folk.

och ost och bröd hade en storartad åtgång — somliga, som kommo långväga ifrån, skulle bjudas på mera fast föda än bara kaffe, och Ellekare och jag hade på förhand sinsemellan gjort upp ett litet tecken, som betydde: långväga gäst! Och så fort detta tecken gjordes började jag genast förberedelser att med värdighet bjuda mitt salt och bröd. På den lilla runda träbrickan med långt skaft, som dels får tjänstgöra som bakhord, dels som lock över vattenkitteln, placerade jag ett par runda nybakade brödkakor, bredvid dem en liten smörask och så osten. Alltsammans räcker till gästen, som efter en kort tvekan och ett svagt mummel: in mon lät nälkis! jag är inte hungrig! flyttar sig närmare och sätter sig bekvämt tillrätta på golvet. Är det en man stryker han först mössan av huvudet och för med en vacker rörelse håret ur pannen, är det en kvinna slår hon sig bara ned utan förberedelser, men båda äta lika sakta och värdigt, utan ett spår till brådska eller aptit. Det tar också alltid sin rundliga tid innan de ätit färdigt, men då har en hel del hunnit konsumeras ändå på detta lugna, trygga sätt. Så fort ätandet är undangjort torkar sig gästen omsorgsfullt om munnen, sätter ordentligt locket på smörasken efter sig, makar alla rester väl tillsammans på brickan och räcker den tillbaka till

värdinnan med ett: Kito ätnat! tack så mycket. Emäntä nickar, håller kaffe bräddfullt i kopp och fat och bjuder. Och minst två koppar ska det vara innan nästa gäst får betjänas. Till ritualen hör också, att emäntä alltid själv dricker första koppen av ett nytt kaffekok för att visa att kaffet är gott. I somliga kåtor brukas det också att två fulla koppar sätts på brickan och räcks åt gästen, varpå han först har att dricka ut den ena och så den andra som påtår.

Frampå middagen börja mödrarna anlända med barnen, som skrivs in och lämna sina betygsböcker från föregående år — de som redan prövat en skolas besvärigheter. De små, som ska börja första gången se bara oändligt skrämnda och olyckliga ut och trycka sig ängsligt till mors kolt. Fjorton barn är det i allt, det äldsta femton år — en lång, drumlig pojke med långa ben och armar och en väldig hårmassa, som ligger långt ned i ögonen — det yngsta nyss fyllda sju år och vackert som en liten kerub i sin nya granna kolt. Mödrarna dricka kaffe och prata, nypa i tyget på min kolt, medan jag naturligtvis nyper i deras, utbyta tankar om priser på spetsar och band och grannlåt och ha det utmärkt trevligt. Barnen glömma snart sin första skygghet och sörpla i sig sitt kaffe med ganska förnöjda miner, springa sen ut och

leka och föra ett förfärligt stim kring kåtan. Då och då, när de bli alltför högljudda sticker den mor, som tycker sig ha hört sin telnings röst över de andras, sitt huvud utom oksan och håller ett kort, men kärnfullt anförande, som resulterar i ett ögonblicks dödstystnad. Men snart är allt glömt igen och leken rasar som förut. — En timme eller två sitta mödrarna kvar och aldrig sinar pratets ström, så resa de sig, släta koltan ned utmed höfterna och försvinna pilsnabbt genom oksan, utan att säga adjö, utan att tacka — det brukas inte. Barnen följa med, alla ränna i väg på sina skidor och det blir så tyst i ett nu, att stillheten susar för öronen. Men rätt vad det är kommer en stormil susande som skakar kåtan, snön knastrar, när den piskas mot duken och några flingor singla ned genom räppen och fräsa i elden.

— Har du mera ved huggen, Ellekare?

— Nej, men jag ska gå ut och skaffa nu. Det är väl middagsdags snart?

— Ja. Vad ska vi laga?

Vi titta rådvilla på varann, tills vi besluta oss för gröt och torrkött såsom varande både enkel och närande föda. Och medan Ellekare hugger ved anrättar jag måltiden, som sedan förtäres till sista smula trots de otaliga koppar kaffe som konsumerats under dagens lopp. Sen bakar Ellekare igen,

ty nästan allt brödet har tagit slut under dagens gästbud, och jag börjar göra i ordning böcker och schema och rusta mig för mitt arbete i vetandets tjänst. Och innan vi veta ordet av ha vi den grå svaga skymningen över oss, som ännu en tid framåt ska säga oss, när natten faller på. Om ett par veckor bara slutar solen att gå ned och sen ha vi inte ens en skuggning i ljuset kvar, när stackars jordiska klockor visa, att natten är kommen. Nu viner stormen hårdare, snön frasar utanför och kölden är bister — men vår varma eld brinner klar, och när vi krypa ned bland våra fällor efter en sista kaffefest med Sanna och Lasse från kåtan bredvid, känna vi ingenting av ovädret som rasar, stoppa bara om oss väl kring axlar och ben och somna, medan ännu några röda glöd pyra på härden.

*

Redan innan klockan åtta på morgonen hör jag tramp och fnissningar utanför, och när jag tittar ut har jag nästan alla mina elever i väntan, fastän det är en hel timme före tiden.

— Klockan är inte nio än på länge, säger jag, och utan ett ord dunsta de bort åt olika håll, för att om tio minuter åter fnittra och viska utanför

oksan. När de inte ha någon klocka att gå efter, är det inte så gott, och eftersom det snöregnar och blåser kallt låter jag dem komma in och värma sig framför elden. Och då alla äro komna tycker jag den felande halvtimmen inte är något att hålla på och börjar terminen. Med bön naturligtvis, efter uråldrigt bruk, och så psalmsång. De äldre som kunna läsa få var sin psalmbok ur skolans bokskrin, jag tar upp psalmen och så börjas sången. Om man verkligen har rätt att kalla den så. Alla vilja vara med, men ingen har ens den svagaste aning om vad det vill säga att sjunga en melodi eller överhuvud taget träffa en ton. Utan just där deras röst av en händelse slår ned får psalmen börja, det kan vara i bas eller diskant, det gör alldeles detsamma. Ordens rätta uttal är av mycket större vikt, och äro de besvärliga kan jag hinna sluta versen, medan den övriga kören ännu stavar på första strofen. Var och en följer med och skyndar sig så fort han kan, var och en gör sina små hjälplösa försök att skapa en melodi lik den jag sjunger, som hans öra fattar och uppfångar den — och det hela blir till en konsert vars make ännu intet mänskligt öra hört. Jag vet inte hur jag behöll kontenansen, jag minns bara att Ellekare huvudstupa kastade sig ur kåtan

med blodrött ansikte, och att min röst var miss-tänkt svävande under några takter. Men barnen voro så upptagna av att stava och sjunga, att de inte märkte någonting, och väl var det.

Ja, så var början gjord och arbetet väntade! Men först skulle alla tala om vad de hette, så att jag visste vad jag skulle kalla dem, och det var ett gruvligt besvär att få ur dem det. Efter säkert en timmes ihärdigt frågande hade jag då fått allas namn med låga förskrämda röster och med mycket fnitter och skruvande, men äntligen var då den skärselden genomliden och skolan i gång på fullt allvar. De insikter jag fick i mina elevers kunskaper redan denna första dag voro ingalunda uppmuntrande — timme efter timme upptäcktes nya avgrunder. Till att börja med var det innan-läsningen som fullständigt tog andan från mig. Jag gav de äldsta läroböcker, medan de yngre fick välskrivning och de allra yngsta övade sig i tålamod och stadgat uppförande.

— Läs nu första stycket, Nilsa! sade jag. Och Nilsa började med hög stackig röst:

Vat en krota perättade alleteles ytom sig så att ten knappt kunte tala sate en krota till sin far far som satt vit päcken . . .

Allt utan ett spår till skiljetecken eller uttryck naturligtvis, men med något så oändligt själlöst

över sig, att jag greps av en hemsk misstanke och frågade:

— Säg mig nu Nilsa, vad groda heter på lapska.

Intet svar, bara ett förläget stirrande från Nilsa och fnitter från de andra.

— Kan någon annan svara?

Ingen. Groda är kanske ett bra svårt ord, tänkte jag — jag ska ta något lättare. Kan du säga, vad bäck heter då? Inget svar. Och på alla mina frågor om de enklaste vardagsord kan ingen ge mig en antaglig översättning. Ibland försöka de hitta på något, som åtminstone ljuder lika, men det är så sällan det träffar rätt, att jag snart genomskådar den lilla listen. Så svarar t. ex. någon, när jag ber honom översätta ropa: ruobbi. Men det betyder sår på lapska och kan alltså inte alls godkännas. Dessa barn ha gått i skola i tre, fyra år och lärarna ha haft till uppgift att bibringa dem undervisning i svenska språket. Deras enda läroböcker äro på svenska: katekes, biblisk historia, läsebok, och ur dem ha de haft läxor. Utan att förstå ett enda ord ha de fått rabbla psalmverser, bibelspråk, tio Guds bud, och av styckena i läseboken begripit precis lika mycket, som om man satt dem att läsa kinesiska eller något annat lika besynnerligt språk. Det är första timmens glada erfarenhet.

Andra timmen låter jag de äldsta skriva, mellanklassen får läsa och de minsta få pennor och papper för att lära sig rita uppstreckt till i. Griffeltavlor finns det två stycken i skolmaterallådan, men inga grifflar ha blivit medskickade så det är lika när för det. Och så måste jag ge nybörjarna pennor i deras små bruna nypor, och där blir min-sann skrivning av så bitarna yr om blyertspennorna. Det är inte så gott, att trycka lagom hårt, när man aldrig försökt att skriva förr och jag bävade, när jag såg hur pennorna blevo mindre och mindre. För knivar hade de ju tillreds i bältet, åtminstone pojkarna så små de voro, och det fanns inga hinder, när det gällde formering. Och formerades gjordes det sannerligen så Ellekare kunde haft till tändved en vecka om hon passat på och samlat upp spånen. Jag förmanade dem: Tryck inte hårt! och då sågo de allvarligt på mig, torkade sig om näsan med smutsiga små nävar och började på nytt med högtidliga, viktiga miner. Men resultatet blev lika klent. Jag tog deras hand i min och förde pennan, och de finaste streck trollades fram, men under samma hand ensam sade det knack! och en bit blyerts for i luften så det var en lust åt det. Till slut fingo de skriva med bara träet för att öva sig i att

hålla om pennan åtminstone och så småningom minska trycket. Så hade då de sysselsättning en stund, och jag fick ägna mig åt mellanklassen, som hjälpligt kunde stava och lägga ihop och staka sig fram genom de enklaste ord. Det var precis samma förhållande med dem som med de äldsta — ingenting begrepo de av de svenska ord de krånglade till, och intet svar fick jag av dem heller på mina frågor. Men skriva efter forskrift gjorde de alla riktigt bra, när man betänker hur de måste sitta nedhukade på risgolvet med knäna uppdragna och böckerna stödda mot dem. De skrivböcker med forskrift som användes voro av den sorten, som brukas i vanliga folkskolor, och det var onekligen ytterligt löjligt att läsa de forskrifter som stod tryckta överst på varje sida: Sitt rak i ryggen! Håll fötterna rakt på fotbrädan! Stöd handen lätt mot bordet! Luta ej huvudet!

Nästa timme ägnades åt räkning för de största, skrivning på nytt för mellanklassen och inlärande av bokstaven *i* för de små. Det var gränslöst besvärligt att hålla dem i arbete alla, och den första tiden blev jag rent vimmelkantig innan jag fick in vanan, att utan ett ögonblicks tvekan kasta mig från räkneproblemen i översta klassen till stavningen i mellanklassen och från stavningen till dirigerande av streckskrivningen hos nybörjarna,

och från streckskrivningen åter till räkneproblemen. Men det gick snart, bara man blev van. — Räkningen beredde mig en ny överraskning. Så länge jag höll mig till huvudräkning med mycket små tal gick det rätt bra, men så snart jag började med skrivna problem blev det annat av. Efter tre års skolgång ansåg jag, att ett sådant tal som detta utan svårighet borde kunna räknas ut: $19 + 11 + 13$. De fingo sina tal och satte sig på sina platser, och jag ägnade min uppmärksamhet åt de andra eleverna. Efter tio minuter tittade jag på seniorerna och undrade, om de inte skulle kunna vara färdiga snart. Men det såg inte så ut. Ögonen stirrade stelt, pennorna skrevo och ritade, läpparna rörde sig, fingrarna trummade, och suckar och stönanden fyllde luften. De kliade sig i huvudena så det dånade, snöto och fräste i fingrarna och arbetade med en intensitet, som var rent förbluffande när jag för mig själv betänkte uppgifternas enkelhet. Men då jag äntligen fick se deras böcker, så förstod jag fullkomligt deras bedrövelse och delade den med dem av mitt fulla hjärta. Hela sidan var full med små streck — streck vid streck, streck vid streck — i grupper, påblötta och utsuddade med tummen, när det blivit för många.

Först stirrade jag bara fylld av häpnad på för-

störelsen, förstod icke vad meningen var en gång, men så gick det plötsligt upp för mig, att det var det sätt, som man lärt dessa barn att lägga samman 2 och 2 eller 10 och 10. Först tio streck på ett ställe, så tio på ett annat och så vidare allt efter problemens längd och talens storlek, och när de så med mycken svett och möda ritat ut alla sina streck, så hade de ett förskräckligt arbete att räkna samman dem alla. Addition i kolumner hade de aldrig hört talas om, subtraktion existerade inte, multiplikation var nästan löjligt att nämna, och vid blotta tanken på division kände jag svindel.

Det måste alltså bli för mig att börja från den allra första, enklaste begynnelsen och lära dem förstå, att räkning inte bara är streck, att strecken kunna representeras av siffror i kolumner, att ett tal kan *tänkas* innehålla alla de streck, som eljest måste ritas och räknas samman. Det var den erfarenheten räknelektionen gav mig, och så värst glädjande var den ju inte. Med detta lät jag dagens arbete vara slut — vi voro trötta allesammans — och med läxor att läsa på gav jag dem hemlov, vilket hälsades med nedslående förtjusning och efterkoms med en snabbhet endast möjlig att åstadkommas av barn, som veta att skolan är slut för dagen. Och med en suck tackade jag dem för

denna snabbhet, lade mig raklång på en fäll och beslöt att för en timme åtminstone låta bli att fundera över hur i all världen jag skulle kunna lära dem allt som de skulle kunna och inte kunde.

När skolan varat omkring en vecka kommer pingsten och med den naturligtvis pingstlov i tre dagar. Vädret är strålande vackert igen med kalla nätter och vårljumma dagar. Vi försöka åtminstone att tro, att det är våren som är oss nära om också de gamla runka på huvudena och spå lång vinter ännu.

— Vad ska vi göra de tre dagarna när vi ingen skola ha? Ellekare talar alltid i pluralis, när det gäller skolan och kåtan.

— Om vi skulle ta och gå efter post! föreslår jag. Ty nu är det nära sex veckor sedan jag hört några nyheter från den värld, som är bortom de vita fjällens krans och det känns lite underligt att ingenting veta om de sina, om kriget, om allt som kan ha hänt på hela denna långa tid.

— Ja det gör vi! svarar Ellekare ögonblickligen och utan ett spår till tvekan, och ögonen lysa på henne bara vid tanken på den långa färden, och allt vad hon ska få se på den. Det är sju mil över fjällen

till Torne Träsks station som också är vårt närmaste ställe att hämta post från. Om vägen dit veta vi intet, men med karta och kompass ska det väl inte vara omöjligt att ta sig fram. Förresten kanske vi kan få någon lapp att följa med, som känner vägen. Och så gå vi till Heikka, som är vårt stöd och vår tillflykt i alla kinkiga situationer.

— Kan du följa med? frågar jag. Du ska inte behöva göra det för inte förstås.

— Kan inte! svarar Heikka bestämt. Jag ska gå långt in till Norge till hjorden och tre andra av männen följa med mig. Vi gå i kväll, och i morgon gå de övriga, så du kan nog inte få någon som följer dig. Och ensamma ska ni inte gå, för vägen är besvärlig.

— Men jag har karta och kompass.

— Å har du det! Ja ja, du vet väl bäst hur mycket man kan tro på sådana ting. Men trolldom för aldrig lycka med sig och trolltyg är det. Att den lilla dosan ska kunna visa väderstrecken.

Han ser allvarligt ogillande ut och Gate likaså. Men efter många koppar kaffe och mycket pratande ha vi då fått veta en hel del om vägen: om rastställen där det finns källor, som inte äro tillfrusna, om var en ensam fiskekåta är belägen

där vi kunna få vila och mat och värme, om genaste vägen att snedda över Träsket. Och vi besluta oss för att gå ensamma och ta avsked av Heikka och Gate som ge oss många förmaningar och goda råd. Gate dessutom en hel del kommissioner om vi kunna komma in i någon handelsbod fastän det är helg. Och så ränna vi hem till vår egen kåta för att rusta oss till femtonmila färden. För kortare än så kan vi inte beräkna att vägen är, har Heikka sagt. Snarare längre. — Vi packa kaffepanna, torrkött, bröd och smör i våra laukos (ryggsäckar), och tändstickor plocka vi våra dosor fulla med. Lapparna ha alltid svavelstickor, som de köpa i finnbyarna, någon annan stans tror jag inte de finnas att tillgå i hela Sveriges land — och förvara dem i små dosor av mässing, som egentligen äro ämnade till snus, men som också utmärkt lämpa sig till tändstickor. Dessa dosor ha också den stora förtjänsten att de ha två bottnar, i den ena förvaras tändstickorna, i den andra är en spegel inkittad och mellan spegeln och locket brukar vanligen en liten finkam ligga förvarad för att alltid finnas till hands.

När solen går ned bakom Rokomborre, det stora fjället mitt emot vår kåta, stå vi färdiga att ge oss av. All mat är upplagd i luovvin, allt ömtåligt upphängt på krokar så att inga hundar eller andra

djur kan nå det, runt kring kåtan ha vi stjälpit tomma pulkor, så att inga hundar ska kunna böka upp duken med nosen och ta sig in, och till slut sätta vi mot oxsan en hel liten björk, till tecken att ingen är hemma, och att huset är låst.

Solen kryper allt längre ned bakom Rokomborre, vars förundransvärt regelbundna, prismaslipade sidor gnistra i orange och rött, himlen är blå med små bleka moln, och kölden har redan kommit och höljt den solluckrade snön med en hård skorpa, där skidorna nästan glida av sig själva. Och med ett stupa vi utför sluttningen ned mot sjön, slingra oss mellan björkstammarna och glida i ett buktat blåskuggigt spår över sjön upp mot de branta fjällsidorna på andra sidan. Kallare och kallare blir det, luften står vass mot våra ansikten, andedräkten far som en rök efter oss. Snart sjunker solen alldeles, men himlen är full av glans — tyst, tyst är det, inte en hund skäller, inte en ripa kuttrar, inte ett ljud från en levande varelse oroar stillheten, bara våra skidors knarrande, vår hastiga andhämtning, våra rygsäckars gnidning mot axlarna.

Efter fem timmar rasta vi — då ha vi hunnit fyra mil, varav två oavbrutet ha burit uppför och två oavbrutet nedför. Vi koka kaffe, halstra torrkött, äta och se på kartan. Sen sträcka vi ut

oss på snön och sova litet, och solen bränner hela tiden — den har kommit tillbaka för länge sedan. Men vi få inte vila lång stund, det dröjer inte många timmar nu, förrän snön blir mjuk och tung för skidorna, och ännu ha vi den besvärligaste vägen kvar genom svår terräng. Så ge vi oss av igen, rasta på nytt några minuter i Kattevuoma, en liten grå finnby på en öde slätt, och komma rätt sent på eftermiddagen fram till Torne Träsk.

Just som vi stiga av skidorna vid stationshuset brusar ett tåg förbi, till Ellekares oerhörda förskräckelse och häpnad. Hon hade aldrig sett ett sådant besynnerligt odjur förr, aldrig hört ett så starkt larm och hon blev alldeles vit av fasa, när det dånade förbi. Tog ett hårt tag i min arm och sade tyst för sig själv: — Herra siunit, herra siunit de lä varalas! Herregud, herregud, det är farligt!

— Det är tåget Ellekare. Var inte rädd.

Men Ellekare är rädd, och hon släpper inte taget om min arm, förrän det sista ljudet av oväsendet försvunnit i fjärran. Då drar hon en lång suck och småler av lättnad, men håller sig ändå mycket nära mig, när vi tassa in för att fråga om post och nattlogis. Posten få vi, men nattlogis är det värre med. Möjligen väntsalen, men den är kall

och oeldad, och det finns bara hårda golvet att ligga på. I alla fall är det tak över huvudet, och vi tacka för det, och bereda oss att gå och titta på vårt enkla sovrum.

— Stackare! säger en arbetarhustru, som står bredvid och hört vårt samtal. Nog kan ni väl få ligga hos mig. Om ni håller er snygga. Kom med så ska vi se till!

Och vi följa på trötta fötter, få en fäll på golvet att ligga på, en filt att breda över oss och litet mat innan vi krypa till kojs. Ägg och smör och mjölk och bröd. Det smakade efter fem veckors torrköttskost!

— Finns det någon handelsbod här? frågar jag värdinnan. Och får till svar, att ingen finns närmare än i Kiruna.

— Hur långt är det dit?

— Inte fullt två timmars resa på tåget. Det går malmtåg tidigt i morgon bitti och inte är det dyr resa heller. Res ni dit, flickor, så får ni både fara på tåg och se Kiruna om ni inte varit där förr.

— Inte jag! säger Ellekare. Och så ser hon bönfallande på mig, och inga ögon kunna tigga som Ellekares. När så vår värdinna vidare talar om, att vi kunna komma tillbaka vilken tid på dagen som

helst, finns det inget som hindrar ett litet Kiruna-besök och det beslutas att vi skola resa med malmtåget kl. 9 på morgonen.

*

I Kiruna var det söndag — pingstdagen. Där var barmark och vårluft och fåglar, som sjöngo. Det var som en saga. Det var stora knoppar på träden och människorna gingo i sommarkläder, i lätta tunna sommarkläder, som solen sken på så de lyste. Vi kommo i våra pälskoltar, med våra ryggsäckar, med bruna och trötta ansikten och vi kände oss bra lika de bibliska bröllopgästerna, som inga fina kläder hade. Vi voro inte tvättade och inte kammade en gång — det hade varit bråttom på morgonen — och vi kände oss gruvligt skamsna. Så gingo vi till järnvägshotellet för att få ett rum och göra oss lite snygga. Men fingo gå med oförrättat ärende — åt lappar hyrde man inte ut rum!

— Stackars lappar! sade jag till den morska dam, som körde ut oss. Stackars lappar, vad ha de gjort för ont?

— Ingenting! svarades. Men de få inte ta upp rum för annat folk. Var är du ifrån eftersom du talar svenska så bra?

— Från Stockholm. Men du behöver inget rum

ge mig för det. Jag önskar du kommer så trött en gång och blir utkörd för att du är av annan ras, när du mycket längtar efter att få vila. Tänk på det lite, så är du kanske snällare nästa gång en lapp kommer. Hans pengar är nog som annat folks i alla fall!

Jag vet inte hur hon såg ut efter det talet, för jag slängde laukon på ryggen igen och gick med Ellekare tätt i spåren. Men hon ropade efter oss, att det kanske kunde finnas ett rum, när hon tänkte efter. Det blev inte något svar på det erbjudandet, och efter lite sökande fingo vi mat och rum på ett annat ställe för de timmar vi skulle stanna. Och när Ellekare sett sig mätt på Kirunas härligheter och vi lyckats tillhandla oss några småsaker, som behövdes hemma i kåtan — å så långt avlägsen den var, när vi tänkte på den; vår lilla svarta kåta under den höga, vita, tysta fjällbranten! — så satte vi oss på tåget igen och reste till Torne Träsk, fulla av längtan att komma hem.

En besvärlig färd väntade oss, uppför mest hela tiden — lite trötta voro vi nog ännu efter nedmarschen, men vi hade inte tid att vila längre och det var bara att sätta ny fart i benen. Det var kallt och klart väder när vi gävo oss av över Träsket, solen hade nyss gått ned och vinden var förlig så det gick som en dans nu över samma

sträcka, som vi för några timmar sedan så mödosamt arbetat oss fram över. Kattevuoma foro vi stolt förbi och beslöto att rasta först vid den fiskekåta, som Heikka sagt åt oss att gå in i. Så noga hade han beskrivit vår väg dit, att vi inte ens behövde tveka om rätta riktningen, och vid tvåtiden på natten fingo vi också syn på den, där den låg som en liten grå jordhög på ett smalt näs. Alla sovo tungt och ljudligt vid vår ankomst, men hunden skällde dem snart vakna, ett sömnigt huvud stacks ut ur rakkasen och en sömnigt röst hälsade: boris, boris!

Det var emäntä, och utan en minuts dröjsmål steg hon upp, tände eld och satte på kaffe, hela tiden vänligt småpratande med oss — precis som om det vore den naturligaste sak på jorden, att hon väcktes mitt i natten av främlingar och gick upp för att laga mat åt dem. Och det är också den allra mest naturliga sak, när det är en lapp man kommer till. Det är inte tal om vad för sorts ras du har, vad för sorts folk du hör till — ingen frågar dig, ingen kan kanske ditt språk ens. Men vem du än är, vad ditt ärende är, när du kommer, om det så är mitt på dagen eller mitt i natten, alltid blir du mottagen som en furste. Alltid får du det bästa, alltid rikligt, alltid räcks det dig med vänliga ord och glada blickar — du ska aldrig

känna att du gör besvär, att du kommer olägligt, att du borde gått till någon annan.

Som denna emäntä nu — hon sätter på kaffe-pannan och slår upp getmjölk till grädde, hon plockar fram smör och bröd och kött, ställer en stekpanna på elden och steker en färsk, läcker röding i mycket smör. Och hela tiden går hennes mun i ett. Hon gör frågor, utan närgångenhet, svarar själv, när Ellekare eller jag äro för trötta att öppna munnen, springer ut och in på bara fötter. Än kommer hon släpande med ett par rena, vita fällar åt oss att ligga på, än med en filt att breda över oss, än är hon ute i luovvin efter mera smör, än kommer hon slängande med ett fång ved. Och när rödingen är färdigstekt sätter hon fram pannan åt oss, räcker oss smör och bröd och ser med den innerligaste glädje på hur vi äta med den allra mest strålande aptit. Hennes man har också vaknat, sticker huvudet utom rakkasen, tar pipan, som ligger alldeles vid huvudgården, stoppar och tänder den och lägger sig tillrätta i den mest lättjefulla ställning han kan tänka ut med armbågen på golvet och huvudet i handen — och så pratar han och dricker kaffe och är full av godmodigt skämt och vänliga råd för vår hemfärd.

— Det blir nog snöstorm kanske, säger han. Men inte i natt tror jag. Kanske i morgon. Vila

er nu bara riktigt innan ni gå vidare — ni ha tung packning och vägen bär uppför. Lägg er och sov några timmar, det behöver ni allt.

Emäntä har redan brett ut fällarna, en lång, mjuk, ren kudde har hon lagt till huvudgård, en alldeles ny "rana" (tjock Lofotsfilt, som mycket användes hos lapparna) väntar att bredas över oss — allt så rent och vitt och nytt som alltid en lapps gäst får det, det må vara aldrig så fattigt och smutsigt i kåtan för övrigt. Och vi vila i tre timmar, varmt och mjukt och gott, och smyga oss sedan sakta ut. Nu sova alla igen, bara emäntä hör oss och viskar ett stilla: Hyvästi! när vi stryka förbi hennes rakkas.

Efter en tre, fyra timmar börja vi bli trötta igen. Snön är lös, skidorna tunga, packningen tung, allting tungt och vägen vi ha framför oss oändlig. Bara vi vore riktigt säkra på att vi ha gått rätt! Men det äro vi inte alls. Vi säga ingenting åt varann ännu, men jag ser på Ellekares oroliga min, att hon också upptäckt att vi visst äro på vilse stråt. Och till slut kan hon inte hålla inne med sin ängslan längre, utan säger:

— Hade vi inte det där fjället i väster, när vi gick ned?

— Jag vet inte riktigt, Ellekare, men jag tror att vi gått lite galet.

Jag tar upp kompassen och kartan och finner, att vi böra gå mera åt öster. Men Ellekare opponerar sig — hon vill mera åt väster.

— Jag tror inte alls på den dära! förklarar hon med föraktfull min. Heikka sa, att det var trolltyg och det kan inte bli annat än olycka att tro på en sån. Jag litar mera på mig själv och ditåt ska vi gå!

Hon pekar åt väster, och så gräla vi en stund, enas till slut om att gå ungefär mitt emellan båda strecken och sträva framåt igen, tysta och modstulna. Det bär nästan rakt uppåt mot högfjället nu, och innan vi lämna skogsbältet göra vi upp eld, koka kaffe och försöka sova en stund. Men det börjar blåsa, solen är borta bakom en fjällkam och vi frysa så trots elden, att vi besluta börja gå igen för att få värme i kroppen. Och så axla vi våra laukos, sätta fötterna i tåvidjorna på våra skidor och knoga vidare — utan ord, utan glädje, med en naggande ångest inom oss, att vägen vi ta för oss vilse bland fjällen. Blåsten tar till, solen har gömt sig, allt är grått och dött och isande kallt — och vi två små kryp så svindlande ensamma på dessa stora, tomma, grymma slätter.

Så kommer snöstormen rivande. Hui! viner det till, och sen se vi ingenting mer. Bara snö,

snö, snö och en vind som piskar. Ingenting säga vi åt varann, Gud vet om vi tänka något ens, men vårt elände är stort, och i samma ingivelse räcka vi handen åt varann så att vi åtminstone känna, att vi äro två. Hand i hand släpa vi oss fram, böjda mot stormen — inte ett ljud slipper ur oss, vi bara gå. Men jag känner hur ångesten kryper nära, och när Ellekare vänder ansiktet mot mig ser jag, att hennes läppar äro vita, och att de bruna ögonen svartnat av trötthet och förtvivlan och modlöshet. Vi krama hårt om varandras händer — det är allt, men det ger liksom en liten tröst. Den ena vet att den andra finns, att hon tänker: O Gud ska vi dö nu! Ska snön ta oss, ska fjällen sluka oss, ska vi aldrig finna vägen mer, som leder hem?

En timme gå vi, snön blir lösare, skidorna tyngre. Vi flämta mot stormen och stappla på benen som i sjögång. Vi veta att det inte tjänar något till, att vi endast skjuta upp något, som är oundvikligt, men ändå treva vi oss fram, fastän varje steg är en utsäglig möda. Så stupar Ellekare, ligger och vill inte upp mer.

— Upp Ellekare! Upp igen! Det är inte långt kvar. Vi ä snart framme.

Men Ellekare hör inte ens min ynkliga lögn.

— Låt mig ligga en liten stund bara! ber hon.

Jag är så trött. Bara en liten stund! Var inte rädd, jag ska inte somna.

Hon sträcker ut sig, och snön driver över henne på ett ögonblick, men min hand har hon inte släppt, och jag vet, att hon finns där under det vita täcket. Jag sätter mig bredvid henne, och det domnar så ljuvligt i kroppen, när den äntligen får lite vila. Det känns som om himlens alla härligheter sänkt sig ned till jorden, det värmer och stillnar, det sjunger för öronen som av de lycksaligas korer, all smärta löser sig och svinner bort. Å, man hör klockor också — milda starka klockor, som klinga med så underbara harmonier, att man vill le av glädje. Så kommer det en röst bland allt detta. Långt, långt borta hör jag den — många mil är den avlägsen tycker jag, någon skakar mig så det gör ont, någon drar i mitt hår så jag måste följa med och resa mig till hälften. Ack, jag är ännu på jorden! Det är Ellekare, som talar, Ellekare som sliter i mitt hår för att få mig vaken. Hon är liten och späd och uttröttad, men vädren rå inte på henne, hon hör till det släktet, som inte sover sig till döds i en snöstorm, och hennes lilla lappansikte är orörligt och bestämt och utan misskund.

— Upp! säger hon. Nu få vi inte vila längre. Gå!

Långsamt sätta vi oss i rörelse igen. För vart steg vi ta känns det, som om tusen nålar glödgade stack genom fötterna, och benen äro domnade och stela. Var rörelse blir till en pina så ohygglig, att den går över alla gränser, och som blinda, som sömngångare stappla vi vidare. Men vi leva, vi andas, vi ha ännu inte gett oss åt vår tjutande, vita fiende på nåd och onåd, och vi hålla så hårt om varandras händer att det nästan gör ont. Hur länge varar det? Jag vet inte. Den vandringen kan inte mätas med jordiska minuter, så full av förtvivlan och dödsångest som den är. Snön vräker mot oss, skidorna sjunka i den, och vi orka endast flytta dem fot för fot. Åt öster, nästan rakt åt öster — Ellekare låter kompassen råda. Det gör detsamma! säga hennes ögon, vi dö nog snart ändå. Men hennes mun orkar intet säga.

Plötsligt hör jag hennes röst, orden förnimmer jag inte till en början, men det är en klang i stämman, som kommer mig att lyfta upp huvudet och lystra.

— Det lättar! säger hon, och gång på gång upprepar hon samma ord. Det lättar, det lättar, det lättar! Och hon säger sannt. Det lättar. Snön brusar inte längre så tät emot oss, stormen har stillnat. Och i ett nu, som om ett förhänge dragits undan, stå vi i solsken och klar luft igen.

Bakom oss är det vitt som mjölk, och där far snön i ogenomträngliga moln, men framför oss se vi en djup, lugn dal, som darrar i kvällssol och violetta skuggor. Och längst bort — längst bort går det ut som en liten mörk dunge av träd. Är det möjligt, är det sannt, kan det vara så? Är det vår skog, vår dal, vår sjö, som breder sig där borta? Kan man komma så snart från döden till livet! Vi se på varann, vi våga inte tro, vi krama varandras händer. Men det är sannt. Med en suck, bra lik snyftning pekar Ellekare söderut. Där ligger Rokomborre som en vidunderligt härlig violett sky i strålarna från aftonsolen, och vi veta, att bakom det lilla skogsnäset där ligger vår kåta och väntar oss. Det är långt dit än, nära två mil, men vi känna dem knappt. Vi behöva bara vända oss om emellanåt, när knäna börja svikta, och kasta en blick på den grymma vita väggen, som står däruppe i passet mellan två höga kammar, så få vi ny kraft. Vi äro i lä, vi äro skyddade, vi äro i vår egen dal och vårt hem är bakom den lilla skogen där. Inget ont kan nå oss mer!

I kåtans ro glömma vi snart vårt äventyr, allting glider in i ett stilla enahanda och dagarna gå, veckorna gå, den ena så lik den andra som kulorna i ett radband, men ändå var och en med sitt innehåll, sina små händelser, sin rikedom, som skiljer den ena från den andra. En dag drar jag med björntråd ut en tand på en gumma, som kommer svullen och jämrande, en annan slår Ellekare sönder min finaste kaffekopp, en tredje görs ett sjukt spädbarn friskt med ricinolja, en fjärde hugger jag nästan av mig en hand, en femte få vi höra, att vargen rivit två vajor på fjället, en sjätte äter en kringstrykande hund upp en stor renbög för oss, en sjunde få vi en liten svart ulltapp till hundvalp. Och så går tiden, stilla och vackert, våren kommer lite närmare för var dag, men ännu ligger snön djup och nätterna är kalla så vattnet bottenfryser i kitteln. Skolan skrider sin jämna gång, och vi arbeta av alla krafter för att hinna med så mycket som möjligt. De minsta stava och knoga

med sin skrivning, som numera går med glans både på griffeltavlor (jag hade skaffat grifflar i Kiruna) och i böcker — de börja redan så smått att kunna lägga ihop de bokstäver, som plantats in i deras huvuden och säga flera svenska ord på rätt ställe. De mellanstora stava villigt på i sin abc-bok och ha åtminstone lärt att något hejda sin fart vid punkt och andra större skiljetecken, kunna skilja på siffrorna och räkna huvudräkning snabbare än vinden far. De allra största knoga ivrigt med allt vad jag sätter dem i händerna. Det kan ju hända ibland, att det klickar och att någon betänkligt sviktat på rösten, när läxan hörs upp, men då blir det skamvrån och bistra miner, och det är inte precis något roligt, så de akta sig så väl som möjligt för ett upprepande. Skamvrån är bärbmed — de två stockar som ligga från dörren upp till härden — och när jag med högtidlig stämma säger: du kan inte din läxa, tjokkit bärbmedi! — gå och sätt dig på bärbmed; så äro inte stegen snabba just och tårarna hänga bra nära ögonfransarna hos den olycklige, som måste lunka iväg med sin bok och sitt elände och slå sig ned på stocken, sig själv till skam och andra till varnagel. Och om inte läxan går som ett vatten, när timmen är slut, så blir det att komma tillbaka på eftermiddagen och läsa upp den. Vilket inte heller är något vidare eftersträvat nöje.

Isak, femtonåringen, är mitt sorgebarn. Han är lat och ohågad och slö, och gör mig alldeles förtvivlad emellanåt. Egentligen är han överårig och skulle inte gå i skolan längre, men hans föräldrar ha bett för honom, och hans kunskaper äro sannerligen inte mer lysande än att de gott kunna tåla en liten påspädning. Så han får komma med. Fast Gud ska veta att jag ångrar denna godhet mer än en gång under sommarens lopp! För det första är han lat och för det andra olydig. Han anser det väl under sin femtonåriga värdighet att vara ett kvinnfolk underdånig, och många hårda strider kämpa vi ut om vem som ska rå. Som den gången t. ex., när han inte kunde sin läxa, och med anledning därav för första gången kommenderades till bärbmed.

— Tjokkit bärbmedi, Isak! säger jag med stort allvar, som inte tål någon ohörsamhet. Men Isak rör sig inte ur fläcken. Gå till bärbmed! befäller jag en gång till. Inte en rörelse av Isak, och de andra börja se på honom och mig med förskrämda blickar.

— Mana! hör jag Lars Peter viska. Gå! Han sitter bredvid Isak och är en exemplarisk elev i alla avseenden.

Men Isak bara skruvar lite på sig, flinar hårdnackat och ger mig en ful blick under sin väldiga lugg. Ännu en uppmaning från mig ger samma

resultat, varpå jag befäller honom att plocka ihop sina böcker och lämna skolan.

— Jag vill inte se dig mer. Du får gå! säger jag så lugnt jag kan, men inom mig önskar jag, att jag bara ett enda litet ögonblick vore en stark karl med händer, som skulle kännas likt järn, när de föllo ned på Isaks spinkiga lekamen. Isak rör sig fortfarande inte, det fula flinet sprider sig endast över hans ansikte, och jag känner mig så hjälplös, som det gärna är möjligt. Men så reser jag mig med all den värdighet, som kan åstadkommas i en trång liten kåta, vandrar runt elden fram till herr Isak, tar stadigt i hans arm och leder honom ut. Och han följer utan spår till motstånd, endast med ett mycket rött och generat ansikte. Men hem vill han inte gå, vågar kanske inte, utan sitter utanför och hänger tills timmen är slut, då kommer han in och ber att få stanna kvar så ska han aldrig vara olydig mer. Inför hela skolan står han med sin ynkedom, och jag förlåter, och allt är gott igen. Mitt anseende har stigit, så att en nästan skrämnd anda vilar över skolan den dagen, och nästa gång Isak inte kan läxan förpassar han sig till bärbmed utan bråk och min ära strålar klart. Men så kommer det något förskräckligt. En dag ha vi räknelektion och multiplikationstabellen ska förhöras. Det går lite som det kan för de andra,

men när Isaks tur kommer, läser han till min oerhörda förvåning upp sitt pensum med klingande röst och utan minsta tvekan. Jag berömmar förstås, men får i samma ögonblick se hur Lars Peter med fasa utbredd över sitt anlete tittar på den bok Isak håller i knät och vrider mellan händerna i väl spelad uppläsningensnervositet.

— Vad är det fatt med dig, Lasse? frågar jag.

Lasse svarar inte någonting, han bara ser förfärad på boken i Isaks knä och skakar ogillande på huvudet.

— Ge hit boken, Isak! säger jag då.

Isak ser upp under sin lugg, reser sig motvilligt och räcker mig boken över elden. Hela framsidan är fullskriven med multiplikationstabell. Fusk i en lappskola till och med! Då blygdes jag för min barndoms felsteg och skämdes för Isaks också. Och så fick han gå från lektion och skola och allt med många stränga ord att lägga på minnet. Och han luskade av som en hund, som fått stryk, och syntes inte mer den dagen. Men morgonen därpå, just när vi gjorde oss redo att sjunga första psalmversen, kom han som en virvelvind in i kåtan, kastade sig ned framför mig med huvudet i mitt knä och snyftade med tårdränkt röst:

— Herregud i himmelen, opahädje, förlåt mig!

Och jag rördes till medlidande och förlät för

andra gången, och Isak stämde in med de andra i den förunderliga psalmkonserten och allting var som förut, utom den taggen i mitt sinne, som inte ville gå ut. Men efter den dagen var Isak en trogen slav, som läste och knogade och var duktig, som högg ved och hämtade vatten åt Ellekare och ständigt arbetade att sona sin skuld, som han kände och ångrade. Och när jag en gång sade, att jag inte kunde begripa, varför han hade en så lång ful lugg, kom han dagen därpå till skolan kortklippt och snaggad ända in till huvudsvålen, vilket kom hans ansikte att få ett utseende av obeskrivlig fromhet, som annars fullständigt dolts under skogen av hår.

Vi ha hunnit ett gott stycke in på vetandets väg. I räkning behöver jag inte vara så ängslig längre, när jag sätter upp problemen — det kan gott få vara både två- och tresiffriga tal numera och både addition och subtraktion. De ha lärt sig att sätta upp i kolumner, vilket gick utan ett spår till svårighet och det roligaste ämne de veta är nu räkning. Om jag ger dem fem tal i hemläxa, är det alls inte ovanligt att de komma tillbaka dagen därpå med tjugufem, noggrant och väl uträknade. Och så ledsna bli de om jag måste stryka över ett tal till tecken, att det är fel, att jag knappt har hjärta att göra det — för de se så

bedrövade och snopna ut att man blir riktigt ledsen själv över att behöva kritisera.

I kristendomen hålla vi på med nionde budet efter att mödosamt ha tragglat igenom de övriga åtta. Det smärtar mig att behöva säga det, men alla ha de undergått större eller mindre revideringar, som nog inget prästerskap i världen skulle kunna gilla. Vad Martin Luther skulle säga om han hörde det, vågar jag inte tänka på. Som Nilsa nu när han blir förhörd på nionde budet!

- Tu skall icke hava lust till nästa hus.
- Din nästas hus står det! En gång till.
- Tu skall icke hava lust till nästa hus.

Jag suckar och låter det gå. I två dagar har jag lagt ned hela min arbetsintensitet på "din nästas hus", utan andra resultat än detta. Det är inte bara Nilsa, som utmärker sig i detta speciella fall, alla fyra barnen i översta klassen säga precis det-samma, och ändå är de långt ifrån dumma och alls inte tjuriga och envisa. Att uttalet av hårda och mjuka konsonanter är ett oöverstigligt hinder har jag förstätt för längesen, men denna förenkling av katekesen är allt lite mer betänklig tycker jag, isynnerhet som vartenda ett av buden underkastas häpnadsväckande förändringar, som oftast inte alls äro med deras mening överensstämmande. Men vad ska man göra! Man kan inte begära av barn-

ungarna, att de skola läsa rätt det de inte förstå ett smul mer av än om det vore siamesiska. Inte kan Nilsa hjälpa, att i hans öron "nästa hus" klingar lika bra som "din nästas hus" — inte är det möjligt att förklara för honom att meningen blir en smula förändrad, det skulle han ändå aldrig få klart för sig. Och när han äntligen trälät sig fram till "vad är det" och full av andakt säger:

— Tu skall icke lustigt stå efter nästa hus. Så lönar det sig inte att förklara, att lustigt och listigt inte äro fullt analoga begrepp för han kommer ändå aldrig att kunna skilja de begreppen åt, så länge han inte är fullt mäktig språket. Jag förklarar i alla fall och rättar för ordningens skull, men översättningen av de olika orden kommer honom endast att se det humoristiska i saken, och han och de tretton andra fnittra så mycket de orka. Och inte kan jag själv heller låta bli att dra på munnen en smula, det är minsann inte så gott att hålla sig allvarsam och högtidlig alla gånger. Jag undrar vad en kristendomslärare i en vanlig folkskola skulle göra för min, om han en dag på fullaste heligaste allvar finge höra:

— Du skall missbruka herren din Guds namn ty Herren skall låta honom vara ostraffad, som hans namn missbrukar.

Det händer nämligen förkrossande ofta, att just det viktigaste ordet utelämnas — kanske för att det är särskilt besvärligt att säga, eller för att det är så litet, att vederbörande tänker, att det inte ska märkas om det kommer med eller inte. Om jag vågade skulle jag låta barnen slippa detta meningslösa utantilläsande helt och hållet, men det går inte an; normalskoleplaner och läsordningar måste följas, och katekesläsningen kan inte tas bort. Det är bara för läraren att göra det bästa möjliga av det omöjliga och förklara vad varje bud innehåller, som rabblas upp.

Förenklingsprincipen gäller för övrigt inte bara katekesen. Den praktiseras mycket även vid innanläsningen, ibland med resultat, som ingen dödlig kan drömma om. Uttalet är det nog också si och så med och kan ibland skapa satser och meningar, som skulle komma författaren att blekna av förfäran. Aldrig ska jag väl glömma den dag Lars Peter läser upp innanläsningsläxan, en underbar berättelse om en trogen soldat, som, fastän själv döende bringar sin törstande och sårade major en dryck vatten på slagfältet och sedan ger upp andan. "Misströsta inte herr major, utan hoppas på Gud, det ligger en damm ej långt härifrån", säger den trogne soldaten. Och Lars Petter läser med oefterhärmlig grace:

— Misströsta inte herr major utan hop-pas på Gud, tet ligger en dam ej långt härifrån.

— Damm, ändrar jag med mild röst. Inte dam, det är stor skillnad. En gång till, Lasse!

— Det lig-ger en dam ej långt häri-från, tar Lasse hårdnackat om igen, och ingenting kan rubba honom från denna dam.

En annan gång är det Inkers tur — Gates flicka, som är en av mina bästa och flitigaste elever. Hon läser om skapelsen i bibliska historien, och med den innerligaste fromhet och oskuld kommer det:

— Och Herren sade: varde lus och det vart lus.

— Hur uttalas lj, Inker? frågar jag med den allra lättaste dallring på rösten.

— Som j, svarar Inker utan tvekan.

— Men du läste inte så — en gång till!

— Och herren sade: Varde lus och det vart lus.

Ingenting mer att göra. Nästa man! Erfarenheten har lärt mig att envishet tjänar till intet, när det gäller dessa barn — de måste få lite tid på sig innan en ny lärdom slår rot. Om jag ber Inker läsa "varde ljus" tio gånger nu, så ska hon utan tvivel alla tio gångerna säga "varde lus", men om jag låter henne sitta en stund och fundera och

vid timmens slut låter henne försöka på nytt, så blir det alldeles säkert rätt.

När Isak vid ett annat tillfälle läser i bibeln om Jesu bespisande av de femtusen männen och hinner till korgarna med kvarlevorna, säger han, efter att länge ha tittat på meningen och begrundat dess uttal:

— Och de upptogo sju korvar med kvarlevor.

Om jag nu satte mig att förklara skillnaden på en korg och en korg och hülle på i många timmar, skulle både Isak och de andra vara lika kloka för det, ty ingen av dem har sett varken det ena eller det andra, det brukas inte i lapphushåll. Och om också de äldre på sina vandringar sett båda delarna, när de kommit i beröring med nybyggare och bönder, så är det dock ett tämligt okänt begrepp för barnen. Och på det viset står man fullkomligt hjälplös inför de problem som själva läroböckerna ge en att lösa. Jag talar nu inte om bibeln, den måste ju alltid vara som den är, vilket folkslag som än läser den. Men de andra läroböckerna! De kunna få en att vrida händerna av förtvivlan och vanmäktig vrede, så absolut omöjliga och odugliga äro de att användas för dessa lappbarns undervisning. När jag bara tänker på läseboken för de stora och abc-boken för de små, så hittar jag så många exempel att

styrka min indignation med, att om jag toge dem alla skulle det bli till en liten bok för sig. Men några ska jag dra fram och visa.

Båda böckerna äro utgivna av Carl och Knut Kastman, förmodligen med tanke på vanliga svenska landsskolor. De ha också använts där en längre tid, äro visst ännu i farten och det är inte så länge sedan en ny upplaga med nystavning gavs ut. Ur dessa böcker hämta nu även lappbarnen sitt vetande, och det är inte utan att jag då och då uppsänder en tacksamhetens suck till Ibmil, lapparnas Gud, för att han ej givit sina minsta barn förståndets gnista, när det gäller svenska. Följande praktblommor äro tagna ur abc-boken:

sjudhet rödkål, vår själ är dyrbar,

åt du kokhet rödkål

ligg, min gode far

min mamma såg er fina dam falla i vår damm.

Sällan, — det får man åtminstone hoppas — blir väl ett lappbarn i tillfälle att se en fin dam falla i en damm, och ännu mera sällan blir samma lappbarn i tillfälle att äta kokhet rödkål. Jag tror nästan, att en lapp hellre svulte ihjäl än han sudlade sin mun med "rasi" d. ä. gräs, ty rasi är något alltför föraktligt, han ser det inte, han trampar bara på det, det är allt. Inte ens

de skönaste blommor äro något annat än rasi, som tjänar honom till en mjuk matta att sätta foten på. Och därför kan rödkål ingen som helst betydelse ha i hans medvetande och inte heller i hans barns. Det omedelbara sammanhanget mellan samma sjudheta rödkål och vår själs dyrbarhet är också lite kinkigt att på ett tillfredsställande sätt förklara. Som avslutning tar jag följande: *Exempel på olika sätt att utläsa c*: Cato, citron, cittra, cigarr, Carlsson. —

Det finns illustrationer också till den boken, som sannerligen kan komma vem som helst att spärra upp ögonen, och det förvånar mig inte alls när jag ser lappbarnen stirra på besynnerligheterna med uppspärrade ögon och vidöppna munnar. En markatta t. ex. som rider på en getabock, ett lejon, som ryter bredvid en kaktus, en åsna, som mediterar över en tistel, en igelkott som äter ägg, en gripsvansapa med oändligt svårmodigt utseende, en . . . Nej det kan inte beskrivas allt. Av alla dessa kreatur finns det inte ett, som något av barnen sett eller någonsin kommer i tillfälle att se, och man läser så väl i deras miner, när de betrakta dem: såna djur finns inte! Denna misstanke kan ju inte gärna föda något intresse hos dem att få veta, vad som står skrivet om dessa djur och dessa planscher. Tänk om det i stället vore en

bok där renar och hundar och vargar, kåtor och pulkor voro avbildade och med text lämpad efter dem! Det skulle bli annan fart på läsningen då minsann. Ty det bör givet vara mera intressant för ett lappbarn att stava sig fram genom satser om renar och fjäll, än att läsa om fina damer som falla i dammar, om rödkål och citroner, om Cato och Carlsson, och många andra besynnerliga och för dem överkliga saker.

Läseboken för de större har inga illustrationer, men för övrigt står den ingalunda abc-boken efter på något sätt vad texten beträffar. Den är full av den ädlaste moral, av den mest lysande dygd och inte ens den strängaste predikant skulle kunna ha något att invända mot det blixtnabba sätt på vilket olydnad straffas, plikt belönas och allt styrs till det bästa. Men det skulle bli lite svårt för en lärarinna i en lappskola, att på ett tillfredsställande sätt förklara en sådan historia som denna — om de nu hade förstått det de läst och fordrade en utläggning. Berättelsen heter: "Tänk på att du helgar vilodagen" och återges härmed in extenso:

En gång bodde i en stad tvenne skomakare, av vilka den ene hade hustru och många barn men den andra hustru och inga barn. Den, som hade många barn, var en from man. Han gick gärna

i kyrkan att höra Guds ord. Sedan arbetade han friskt om söckendagarna. Det gick honom ock lyckligt, så att han blev en välmående man. Den andra däremot, som inga barn hade, satt över sitt arbete utan rast och ro, så att han icke ens vilade om söndagar, högtidsdagar och högtidsaftnar, ja, knappast om natten, men likväl ville det icke gå för honom. Han förvärvade icke annat än skulder. Då går han en gång till den rike mästaren och säger: "Broder, tillåt mig fråga, hur det går till! Du har så många barn och är så rik, och likväl plågar du dig icke på långt när så mycket som jag. Jag däremot har inga barn. Dag och natt gör jag mig mycket omak, men det vill ändå ej gå bra för mig." Den fromme skomakaren säger: "Gå i morgon bittida med mig, så vill jag visa dig, varifrån jag har min rikedom."

Då den fattige skomakaren kom dagen därpå, förde den andre honom med sig i kyrkan. Men, då han sedan ånyo ville föra honom dit, svarade han, att han ej bett honom att visa vägen till kyrkan utan att säga, hur man kunde bliva så rik och samla så många skatter som han. Då svarade den rike skomakaren: "Har du icke hört, att Herren Kristus i evangelium säger: 'Söken först efter Guds rike och hans rättfärdighet, så faller eder allt detta till?' Jag känner intet annat ställe, där

man kan få, vad man behöver både för själ och kropp, än kyrkan.“ Den fattige skomakaren sade: “Du kan hava rätt, broder!” Från den stunden gick även han gärna i kyrkan och hörde flitigt Guds ord samt gjorde därefter. Så kom han med tiden ifrån sina skulder och fick lycka och framgång i sitt yrke.

Hur ska man nu på ett för moralen tillfredsställande sätt kunna förklara denna underbara historia för ett barn eller för någon levande varelse, och hur ska man framför allt kunna tänka på, att för en liten planta i Lapplands ödemarken lägga ut denna den förunderligaste av alla sedelärande berättelser, så att inte fliten kommer att framstå som ett tämligen onödigt ont, det där bör brukas med försiktighet. Fliten, som för lappen är nödvändigare än allt annat på jorden! Men si, Kastman har förutsett denna dilemma och löser den på ett lika enkelt som förvirrande sätt! På en annan sida läses nämligen följande hymn:

Fliten.

Lättjan föder sorg och nöd
och ger aldrig dagligt bröd,
men, se, flit gör kinden röd
och ger bröd i överflöd.

Lättja skadar kropp och själ
flit bekommer båda väl.
Flit ger munterhet och fröjd,
lättjan den gör ingen nöjd.

Vilket ska man nu tro? Den behagliga känsla av det trägna arbetets onödighet, som griper en vid genomläsandet av "Tänk på att du helgar vilodagen" förbytes i en lätt olust, när "Fliten" fångar ens ögon, men det är kanske meningen att dra medelproportionalen ur det problem, som sålunda bildas, och på det sättet skaffa sig en viss behållning av det man fått i sig. Men mina elever ha inte lärt sig att dra medelproportionalen ännu — de kunna bara räkna addition och subtraktion i kolumner. Och därför skulle de nog ha lite svårt att smälta dessa läsebokstycken på det rätta sättet om de begrepe ett ord av deras innehåll.

En annan lärorik och värdefull uppsats ur samma lärobok bär den ståtliga titeln "Havet" och i den får man en verkligt uttömmande skildring av havets viktigaste funktioner, dess liv och växtvärld. Kanske dock att den utomordentligt färgrika beskrivningen på den mera sällsynta företeelsen av en direkt sjöresa från Stockholm till Amerika är det mest intressanta momentet. Detta är "Havet":

Havet.

I.

Hur stort är havet? Slutar det där, varest himmeln synes skära av det? Vi vilja i tankarna följa en resa från Stockholm till Amerika. Man går i Stockholm ombord på ett skepp. Fartyget lägger ut och ilar bort. Till en början går dess väg mellan klippor och skär; sedan kommer det ut på en vik av stora havet. Stränderna försvinna, man ser blott himmel och vatten. Så går den ena dagen efter den andra. Ännu synes väl stundom fasta landet här och där, och en och annan ö sticker upp över vattenytan; men, då man kommer ut på stora havet, som sköljer vår världsdels västra kust, försvinner varje spår av land. På alla sidor utbreder sig den stora vattenöknen. Det enda liv, som här visar sig, äro fiskarna, som leka i vågorna, och fåglarna, som kretsa i luften. Så förlider dag efter dag. Slutligen ser man kusten, efter vilken man så länge väntat. Nu skallar ropet: "Land, land!" Och många uppsända lovsånger till den himmelske Fadern, som bevarat dem under den farliga resan över havet.

Havet är mycket stort. Det upptager nära tre fjärdedelar av jordens yta.

2.

Så stort än havet är, känna dock sjömännen noggrant vägarna därpå. Drivna av vinden eller ångan klyva årligen tusentals skepp havets böljor. De gå åt söder och norr, öster och väster, från den ena världsdelen till den andra. Många föra utvandrare till Amerika eller Australien. Andra hämta te, kaffe och kryddor från Asien, guld, bomull, sockerrör och tobak från Amerika, fikon och elfenben från Afrika, guld och ull från Australien. Andra åter föra till världens skilda länder en mängd saker, som blivit förfärdigade i Europa, såsom garn, strumpor, vävnader m. m. Några skepp gå upp till det kalla Ishavet och komma därifrån lastade med fisk, björnhudar, tran m. m. Även ned till havsbotten begiver sig människan. I havets djup finner hon liksom på jordytan berg och dalar. Där rör sig om varandra glupska hajar, jättestora valar, sköldpaddor, snäckor och musslor samt många andra djur; där frodas även växter. Några av dessa hava stänglar, som äro mycket, mycket långa.

Ja, det är några exempel på böckerna vi ha att läsa, och så särdeles uppmuntrande kan man ju inte säga, att de äro. Men så länge det ännu inte

skridit längre med språkundervisningen, så betyder det inte så mycket. Vore nu denna läsebok för de större som den skulle och borde vara, så kunde den innehålla en massa saker, som vore både nyttiga och intressanta för barnen att veta, och som kunde sporra dem till ivrigare ansträngningar att lära sig förstå och tyda svenskan. Där kunde stå om den övriga delen av Sverige, som de nu intet veta om, om kungen och riksdagen och alla möjliga trevligheter, som för barnen söderut är det dagliga livet, men som för dessa barn äro lika okända som om man berättade dem de vildaste sagor. Där kunde stå berättat om lapparna själva och deras härstamning, om andra vildmarksfolk och deras liv, där kunde stå om renskötsel, om sjukvård — ett fullkomligt okänt ämne i Lappland — om sol och måne, om hundrade saker, som vore nyttiga och värddiga, och som skulle göra barnen oändligt nöje och stor nytta. I stället är man nu hänvisad till berättelser om skomakare och negerslavar och sjömän och myror och fjärilar och gud vet allt. Det är inte roligt, och man har hela tiden en känsla som om man vore lite generad. När fjorton par klara allvarliga ögon betrakta en i ivrig förväntan att få veta vad det de läsa innehåller, så ville man gärna ha något bättre att tala om, något

mera värt besväret liksom. Men det får man väl inte förrän en bok blir särskilt skriven för lappskolorna — om det blir någon gång.

Flitigare och mer läraktiga elever kan man knappast önska sig än dessa små lappbarn äro. De äro så ivriga att lära, så intresserade av allt nytt, som man berättar dem, så villiga och glada åt den kunskap man söker bibringa dem. Det händer ju att de plantera om det de få höra i sin egen jordmån och rätta det efter det liv de leva i, och då kan det ju bli litet snedvridet som allmänt vetande betraktat, men för dem kommer det närmare och blir rikare på det sättet. Jag minns i biblisk historian en gång. Jag hade berättat för dem om Josef, och hur illa hans bröder behandlade honom, att de skickade honom i fångenskap. Dagen därpå skulle jag höra hur mycket som satt fast av det där, och fick riktiga och förståndiga svar på alltsammans. Så blir det Lars Peters tur, och då har berättelsen skridit så långt som till fångenskapen.

— Vad gjorde då Josefs bröder med honom, Lasse?

— De skickade honom till Trondhjem, svarar Lasse med trovärdig och indignerad uppsyn. Och hur besynnerligt det svaret än kan låta för en med lappförhållanden obekant, så är det dock

från Lasses syn på saken fullkomligt riktigt. Till Trondhjem sändes nämligen alla norska lappar, som gjort något med rättsprinciperna mindre överensstämmande och Lasse hade hört om många norsklappar, som fått fara till Trondhjem för renstölder och knivhuggning, och vad det nu kan vara allt. Och så sade han den fångenskap han kände bäst till och det var inget ont i det. Det blev skratt förstås, och Lasse blev röd som en pion i sitt runda och fräkniga ansikte, men han var säker på sin sak och såg lugnt på skrattarna. Och Josef fick gärna för mig sitta fängslad i Trondhjem.

De fyra timmarna, som skolan tar i anspråk varje dag gå så fort, att man tycker det har knappt hunnit börja förrän det är slut, och barnen tycka inte heller det är långsamt. De ha inte riktigt så brått nu som den första tiden att komma iväg hem, när jag säger:

— Nu är det slut. Adjö!

Det händer allt emellanåt, att de stanna en stund utanför och vänta lite smått, att jag ska komma ut och leka med dem någon ny och okänd lek. Det gör jag också ibland och vi ha storartat roligt en timme eller två, tills Ellekare kommer och ropar mig in till middagen eller någon väntande patient, som vill bli botad för något ont.

Hi! Nu är det bäst ni går hem! säger jag då till barnungarna. Och som en storm brusa de utför sluttningen på sina skidor, ropa och skratta så det ljummar i luften och lämna ett stort och tyst tomrum efter sig. Som dagen därpå blir fyllt på nytt med strålande liv.

Och jag går in till mina plikter. I kåtan sitta nästan alltid efter skolans slut ett par tre stycken, som ha någon krämpa de vilja ha botad, och det hjälper inga undanflykter eller en så enkel sak, som att jag förklarar, att den och den sjukdomen förstår jag mig inte alls på.

— Alltid kan du ge mig något på försök åtminstone! säga de, och så får jag lov att portionera ut någon medicin, som, om den inte gör nytta i alla fall inte skadar. Emellanåt ger den åtminstone lite lindring, om det är någon reumatisk eller annan värk, och de äro tacksamma för det. Ibland vid mera lätta fall har jag kunnat hjälpa fullständigt, och genom dessa få lyckade kurer är mitt läkarrykte spritt vida omkring och har vunnit stor stadga. Så fort skolan är slut komma patienterna. I början var det inte så noga med tiden — de kommo mitt i lektionen och sökte mig; men sedan jag sagt dem, att medan skolan pågår kan jag ändå ingen hjälp ge eller ens höra på vad de ha

för sjukdomar, så vänta de och komma ej förrän barnen störtat ut genom oksan på hemväg. Då dröjer det inte länge förrän jag har några stycken sittande kring elden, då slängs kaffepannan på, och det pratas och skrattas och är trevligt och alla låtsas de som om de alls inget ärende ha. De vilja inte gärna fram med vad de ha på hjärtat förrän de äro ensamma med mig och Ellekare, och på det sättet kunna de ibland bli sittande kvällen över. Den ena ska vänta ut den andra, och ingen vill ge sig och gå först eller tala först, men till slut inse de då, att ingen återvändo ges, och med många snirklade vändningar kommer ärendet fram. Det är minsann svårt nog bara att förstå sig på deras beskrivningar av sitt onda.

— Jag har fått ont utanför kroppen, säger en. Kan du hjälpa mig med det?

— Utanför kroppen?

— Ja, se här.

Det är en svullnad som slagit upp — det kallas att ha ont utanför kroppen.

— Jag har solen i halsen, säger en annan. Hur ska jag få bort den?

— ??

— Det är torrt och bränner jämt.

— Du ska låta bli att dricka kaffe, säger jag.

Då blir det skratt, för en så tokig ordination

kan inte vara annat än skämt. Förr finge väl halsen svida tvärt av, än man försökte reda sig utan kaffet, som är det enda roliga man har. Och jag förstår också mycket väl, att det inte kan bli tal om lydnad i det avseendet, men utverkar i alla fall, att kaffet inte dricks på alldeles fastande mage, och delar så ut lite bikarbonat och ytterligare några förmaningens ord.

— Uldat har satt ont på mig. I ryggen, klagar en gamling.

Uldat — de underjordiska. Det är trollvarelser på gott och ont, som bo under jorden och se ut precis som lapparna själva. De byta bort barn och trolle ont på dem de inte tycka om, men dem de älska ge de allt gott i världen. Och när uldat har gått i ryggen så är det detsamma som ryggskott, och det botas med kamferliniment och värme.

En gång kommer en lappgumma ända från Vuoskojauri — två och en halv mil — för att få sin hörsel igen, som varit borta i många herrans år.

— Jag kan inte göra något åt det, skriker jag i hennes öra.

— Jo men, kan du så. Du *vet* något, och bara du vill så kan du nog. Jag har sånt örsprång också. Och jag har gått lång väg för att bli hjälpt, så nu får du inte neka. Och tvättat mig har jag gjort i öronen, så titta nu är du snäll.

Jag tittar och är just lika klok för det, men lite varm olja kan jag ju alltid drypa i för örsprånget, och det gör jag också. Dagen därpå kommer hon tillbaka — hon har legat hos släktingar i byn över natten — och hör naturligtvis mycket bättre än hon gjort på många år. Saliga äro de som tro! Hon får lite olja med sig i en flaska, lite brokiga band till en ny mössa, och lunkar iväg hem igen, nöjd och belåten med sitt besök.

Den oftast förekommande krämpan är tandvärk, och för dess botande har jag den enklaste av alla mediciner, rekommenderad till mig av en tandläkare: senapsolja. Ett av Ellekares allra största nöjen är, när den ska användas, och det är onekligen en mycket löjlig situation, som inte jag själv heller kan låta bli att skratta åt. Den sorgsna patienten kommer in schalbehängd och svullen, kvider fram ett ömkligt: boris! och vill inte se åt kaffekoppen ens.

— Har du tandvärk? frågade Ellekare med hoppfull ton.

— Ja. Skulle be lärarinnan bota. Det har värkt så länge nu, så jag orkar inte känna det längre.

— Det botar hon! svarar Ellekare med trygg röst. Och så fnissar hon för sig själv och kastar en blick åt medicinkistan. Den stackars tröstade ser nöjd ut över löftet, men kan inte riktigt gilla

skrattet, och endast min medlidsamma och allvarssamma min kan i någon mån hjälpa upp Ellekares blunder. Ellekare tar under tiden fram den lilla flaskan med senapsoljan och räcker mig den med de muntraste ögon, som nästan locka mig att brista i skratt vid tanken på det som väntar. Men jag hejdar mig så gott jag kan och ber patienten komma närmare.

— Kom ända hit fram till mig, Rihta! säger jag — låt oss anta att det denna gång är Rihta borta från andra sidan fjället, som har kommit för att få hjälp i sin nöd. Rihta närmar sig och tar bort duken från huvudet. — Ge mig den andra flaskan först, Ellekare!

— Javisst, den glömde jag! säger Ellekare och vänder sig bort för att inte Rihta ska se hennes leende. Och så räcker hon mig en liten flaska med vatten i — det är lärlingsflaskan. För att senapsoljan ska hjälpa måste doften av den dras in med ett mycket starkt och hastigt andetag och man håller för den ena näsborren — på den sidan av huvudet där man inte har ont — sätter den andra över flaskmynningen och drar ett djupt, snabbt drag. Men senapsoljan stinker på långt håll och av erfarenhet vet jag, att lukten av den gör patienten rädd redan från första stunden, så att han inte vågar dra till så hårt som det behövs

för att det ska göra verkan. Och därför låter jag dem öva sig först på vattenflaskan och när de så dragit en fyra, fem gånger och kan konsten riktigt, så sätter jag i ett obehagat ögonblick senapsoljan i stället. Så med Rihta nu.

— Dra ordentligt! kommenderar jag.

Och Rihta drar misstänksamt och ängsligt, medan hon håller för ena näsborren och håller munnen öppen.

— Bättre! säger jag. Och hon drar igen, denna gång modigare och inte så förskrämt. Det var ju inget farligt!

— En gång till och hårdare! Rihta snörflar till igen och på andra sidan elden hör jag Ellekare utstöta ett misstänkt ljud.

— Nu gjorde du det rätt bra, säger jag. Ta nu i en gång till det värsta du kan, så slipper du och är bra sen.

Rihta drar till, så jag nästan vacklar för draget och denna gången är det över senapsoljan hon håller näsan. Effekten är storartad! Med ett tjut som endast en senapsoljestyrt människa förmår upphäva viker sig Rihta dubbel som en fällkniv, hostar och nyser och skriker och skrattar på samma gång och åkallar högljutt lbmil. Ett ögonblick tror hon alldeles säkert, att hon ska dö — ammoniak är som den milda doften av en reseda i

jämförelse med senapsoljan — så småningom går det dock upp för henne att hon ska leva ännu någon tid, efter ytterligare några minuter förstår hon, att denna levnad möjligen kan fortsättas utan tandvärk, och om en liten stund skrattar hon mot Ellekare och mig med ögon så blida som solsken, och har innerligt roligt åt sin egen förskräckelse nyss. Hon säger inte nej åt en kaffekopp nu, men måste avbryta sig mitt i drickningen för att skratta åt hur rolig hon måtte ha sett ut, när hon drog in senapsoljan, och är alls inte missnöjd med Ellekares och min tydliga munterhet. Och sådana äro de allesammans — snara att finna humorn i allt om det också gäller deras eget skinn. Det finns inte en av alla dem som provat den underbara senapsoljan, som förtörnats över vårt skratt, och ändå äro de i legio, som haft sin näsa över den flaskans mynning innan det tog slut på innehållet.

Men det är inte bara patienter som komma på besök — det är artighets- och vänskapsvisiter också, som gå av stapeln. I synnerhet om söndagarna, då alla societetsplikter avbördas. Då kan det sitta ända till en sexton, sjutton stycken i min kåta — män (flera av dem ha nu kommit åter från Norge), kvinnor och barn, och då ska jag säga, att pratet går så det surrar. I så stor krets

är det dock mera allmänna saker som dryftas: hjoerden och norrmännens uppförande mot renvaktarna sommarens skadeersättningsmöjligheter och betet där västerut. Skadeersättningarna kallas av lapparna "taxt", och de äro ett årligen återkommande ont, som åsamkar mycken sorg och vecklagan. Det är de norska länsmännen som taxera och bedöma de skador renhjoerden kan anses ha gjort på böndernas mark och sedan blir det för lapparna att betala, om de inte vilja se alla möjligheter stängda att nästa år åter föra sina hjordar in på norskt område. Detta är söndagarnas liksom alla andra dagars ständiga samtalsämne, där alla kunna vara med, alla vilja säga sitt ord, och det är ett surr som i en bikupa medan kaffekopparna vandra omkring och sockerbitarna knastra mellan tänderna.

Under visiterna på vardagarna går det mera stillsamt till. Då är det vanligen kvinnfolken i grannkåtorna som komma tittandes in ett slag på eftermiddagen, de ha arbete med sig och då sy vi och väva och sticka och dricka kaffe och ha inte tråkigt en minut. Ofta kommer Gate och hälsar på, och det känns så trevligt och tryggt, när jag bara ser hennes ansikte glutta i oksan. Som om det vore en gammal god vän, som jag längtat efter och inte sett på länge. Hon har alltid sin bandväv med, och vackrare skoband än Gate väver

har jag aldrig sett någon göra. Med så vackra, klara mönster. Det är förresten förunderligt hur väl och jämnt de kunna väva i en sådan liten primitiv historia som deras vävstol är. Vävstol! Det kan inte få det namnet på långa vägar, men det är inte lätt att veta vad det ska kallas för. Mest liknar det en mycket stor, grovtandad kam, slutet i båda ändar och förfärdigad av renhorn. Tänderna äro breda och glesa och inte alltid så särdeles jämna och emellan dem träs varpen. Ena ändan av den fästes i bältet på den, som väver och den andra knyts om en tråkäpp, som bara ställs ned helt löst i golvriset och stöds av foten, så att den inte faller omkull. Något primitivare och enklare än denna vävstol kan man inte tänka sig, och det är ett rent under att se, hur lätt och skickligt vävningen går. Väv bommen utgöres av ena handen, och snabbt blomma de grannaste rosor och blad upp under väverskans fingrar, som röras så hastigt, att man knappt kan följa dem. Jag vet inte vem som är skickligast, Gate eller Ellekare, eller för vem det går fortast — de äro visst lika rappa båda två. Och fastän de måste räkna och hålla reda på mönstret går munnarna lika hastigt som händerna. Sanna, min vän från första morgonen i lägret, tuggar sentråd, så hon hinner vanligen inte göra så många inlägg

i konversationen, då det tyvärr är en fysisk omöjlighet att hålla ihop läpparna och tala på samma gång. Men ibland tar hon sig fritt en stund, och då har hon en hel del på hjärtat, som måste ut. Marge är inte heller någon sällsynt gäst — hon sticker strumpor eller tuggar sentråd och sitter mest tyst. Ellekare sticker brokiga vantar och Marja, Sannas adertonåriga dotter, syr på en mössa. Självsyr jag på en ny kolt, och många och visa äro de råd jag får om garnering och tillskrining. Att det ska vara röda och gula klädesbårder neromkring äro alla ense om — på den saken får det aldrig i livet ändras och inte heller på att manschetterna ska vara av rött och gult kläde, och att det kring halsen ska vara en gul klädesremsa. Men sen är fältet fritt för de vildaste fantasier om vad för ganser dessa klädesremсор ska prydas med. Den ena råder hit och den andra dit. De äldre tycka det är bäst att hålla den enkel, de yngre anse, att när det finns möjligheter till elegans så vore jag en däre som inte använde dem.

— Ta inte mer än fem sorters krokband nertill! varnar Sanna. Predikanten kommer hit i sommar, och då blir han ond om han får se för mycken stass.

— Du kan ta av dig den, när han är här!

skriker Marja i vildaste upphetsning, rädd att Sannas ängslan ska smitta mig. Marja är ung och vacker och inte så kristen som Ellekare kanske skulle önska. Men denna gång får hon medhåll av Ellekare, som fått för sig att denna kolten fullkomligt ska fördunkla alla hittills sydda.

— Jaha, den kan du ta av! Vi plockar nog minsann av oss lite var det fina vi har då. Jag tänker nog du lägger av dig den där granna broschen du har Sanna!

Sanna tar sig med förvirrad min åt bröstet, där ett gammalt vackert silversmycke håller samman duken. Och allesammans skratta vi.

— Ta sex krokband! säger Gate, och det beslutar jag mig då för till Ellekares och Marjas oerhörda grämlse. Och när det väl blivit bestämt och allting är lugnt igen, börja vi skvallra lite smått. Det är nu om Gates piga Anne, som samtalet rör sig. Anne är förlovad och ska gifta sig. Det veta vi alla, Ellekare och jag ha ju till och med skrivit brev till fästmannen. Hon har skrivit till prästen om lysning också, så där är väl allt klappat och klart? Men Gate ser mystisk ut och förtäljer, att Nila, så heter fästmannen, varit och hälsat på Anne nu i söndags. Men när Anne fick se honom så tyckte hon, att han såg så gammal och ful ut, att hon bestämde sig

för att hon inte ville ha honom. Och det sade hon åt honom, och han blev nog mycket ledsen, för han tiggde och bad henne att inte ändra sig. Men Anne hon stod fast, och sent på natten gick han till sin plats — långt nord i Norge. Och Anne lät honom gå, och själv gick hon och lade sig, för hon är fri från renvaktning nu en månad framåt, när så många manfolk äro vid hjorden. Men i går bad hon sig fritt — hon ångrade sig. Kanske hon tyckte det var tomt också efter alla fästepresidenterna som hon måste ge tillbaka, när han gick. Och fritt fick hon, och så lade hon lite mat i laukon och satte av efter honom på skidor. I morse kom hon hem — hon hade hunnit honom nära fyra mil norrut och nu voro de förlovade igen.

— Men på middagen i dag var hon hos mig och bad, att jag skulle skriva till prästen och ta tillbaka lysningen, om det inte var för sent. För hon hade ångrat sig, säger Ellekare med häpen uppsyn.

Och alla förvåna vi oss förstås och jämra oss över en sån obestämdhet.

— Hon tycker väl om någon annan? försöker jag försvara henne. Och då är det inte så gott att veta vilket som är bäst. Den hon tycker om kanske inte vill ha henne.

— Nu träffa du det som det är, säger Gate,

och Sanna nickar med högtidlig uppsyn. Det är inte gott för flickan, och hon har det svårt nog.

— Hur har hon det då, stackarn? Kan du berätta det, eller är det en hemlighet?

— Ånej minsann, blandar sig nu Marge plötsligt i samtalet. Det är ingen hemlighet. Det vet vi nog så många här är utom du. Tala om du, Sanna.

Och Sanna berättar.

Anne har varit förlovad en gång förut. I sex år höllo de ihop, hon och den vackraste lappgossen som fanns i byn — aldrig har någon sett en så vacker gosse förr. Lång var han och stark och smal. Han bar henne över älvarna, när de skummade som högst, och de andra männen gingo fot för fot och knappt kunde ta sig fram själva, och han rände på skidor som blixten far över himmelen. I sex år voro de fästfolk och vaktade i samma halvkåta över samma hjord. Två barn hade de med varann, men så fattiga voro de, att de inte kunde tänka på att gifta sig ännu på ett par år. Men de hade allt samlat lite renar ändå av de som de fått i lön, och det såg ut som om det kanske inte skulle dröja så länge förrän de kunde slå sig samman. För att få flera renar i lön tog han plats på ett annat ställe hos en annan stam, men hon stannade kvar här. Han kom till

en mycket rik lapp, som bara hade en dotter, och hon var vansinnig så ingen hade velat gifta sig med henne. Ful var hon också och puckelryggig. Men han blev väl som förbytt, pojken, när han kom dit bort, för han glömde både Anne och allt han lovat henne och gifte sig med den vansinniga. Och blev en rik man. Men Anne, hon fick inget veta förrän allt redan var skett, och det frestade allt på henne, när den underrättelsen kom.

— Men barnen då? frågar jag.

— Ett dog strax det föddes, men det andra är hos hennes föräldrar och hon betalar väl lite för det.

— Är han lycklig nu då, den som övergav henne.

— Vet jag, säger Sanna. Rik är han då, men inte lyckligare än den kan vara, som har gjort den största orätt på jorden.

— Och nu tar hon väl inte Nila heller?

— Åjo, skrattar Gate. Det blir nog Nila ändå. Man ränner inte åtta mil på skidor om man inte bryr sig om ett manfolk något. Och Nila är bra, fast han varken är rik eller ung.

— Hur gammal då?

— Han vet inte det själv, men nog är han väl

över trettio år, faller Ellekare in. Jag känner honom.

— Men det är väl inte gammalt.

— Jo, nog är det gammalt, säger Ellekare, och alla de andra stämma in.

Så sitta vi tysta en stund, var och en i sina tankar. Jag ser på Marge, som tuggar och tvinnar rensenorna till trådar — fina, tunna starka trådar, som sedan användas till skosyning och till allt annat som förfärdigas av läder. Så fort och vant det går. Först tuggar hon senan så den blir mjuk och lös, plockar av alla ojämnheter, sen tvinnar hon den mot kinden så den blir klar och styv, skarvar samman den med nästa och spinner på sin oändliga tråd, tålmodig och tyst, med ett sorgset uttryck i de stora ögonen, som äro så mörkt bruna, att de nästan se svarta ut. Med ett reser hon på sig, stryker kolten utefter sidorna, stoppar senorna i barmfickan och försvinner ljudlöst genom oksan. Det är så seden, och ingen finner något besynnerligt i det. Om en stund gör Marge på samma sätt, snart är det bara Gate kvar. Hon väver alltjämt med sina snabba, smala händer, men låter så väven sjunka och ser sig omkring i kåtan med granskande vänliga blickar.

— Det blir storm till natten, säger hon. Jag känner det i luften. Säg åt Ellekare att hon hugger

en tsaggi, så inte kåtan blåser bort för er. Och så ska jag ge dig den här — Heikka hade den med sig i går, när han kom hem.

Hon räcker mig en stor kaka mjukt norskt bröd med russin i — den har hela tiden legat bredvid henne inknuten i en halsduk och jag har flera gånger för mig själv undrat, vad i all världen hon hade där. Nu får jag äntligen se det, när alla de andra gått, och jag blir alldeles röd av glädje, det känner jag. För att inte tala om Ellekare, som ser på kakan med förälskade och tindrande blickar. Det är festmat vi bli bjudna på — bara jag tänker på att få några tuggor jäst, ugnsbakat bröd så blir jag vild av hunger. Men jag vet, att för alla lappar är det också god och sällsynt kost, och tveksamt frågar jag Gate:

— Men du själv då? Heikka har nog köpt hem den till dig och inte till mig?

Gate ler sitt vackra unga leende och skakar på huvudet.

— Men jag tänker, att du längtar mera efter bagarbröd än jag. Jag har ätit lappkaka i all min dar, men du har aldrig gjort det förr, och fastän du ingenting vill låtsas om, så tänker jag nog, du är led åt den kosten nu.

— Nej visst inte Gate. Jag tycker det är lika gott nu som i början, men nog ska det bli här-

ligt med mjukt bröd. Och russin är det i också. Du äter väl åtminstone ett mål hos mig innan du går?

Men Gate har inte tid nu. I morgon kommer hon tillbaka och då ska hon äta. Hon måste hem till Anni-Marja och Ristin och Heikka och ... Innan hon talat slut är hon utom kåtan.

— Hälsa Heikka! är det knappt jag hinner ropa innan hon glider in i skogen och till svar får jag ett: Kito! och ett skratt, som klingar länge för öronen i den vidunderligt stilla och klara luften.

131

Den storm, som Gate spådde har kommit och med den regn och kyla och råkall luft. I två dygn har den rasat nu, men ännu är den lika vild, ännu trummar regnet lika hårt mot duken, som är otät på sina ställen och läcker så vattendropparna klaska mot kärlden i boasson. Jag blir sömnig, där jag ligger på några fällor framför elden — skolan är slut för dagen och jag är för lat att sy på kolten. Makar mig bara bättre undan för de envisa dropparna, som kännas så kalla, när de sila nedför hals och nacke, lägger mig ännu bekvämare tillrätta på rygg och ser på molnen, som fara över räppen. Nyss drog ett sträck vildgäss norrut, och den trekant de bildade stod svart mot himlen, ramad i kätastängernas taggiga silhuett. En riphane lockar och kuttrar nere i småskogen, och kanske var det en stare, som tjittrade helt svagt bortifrån myren, när stormen vilade ett ögonblick. Eller kanske var det inte en stare, ty då skulle väl våren vara kommen — våren, som dröjer och

dröjer tills vi börja tro, att den visst aldrig ska bli; vintern är evig i år.

Gammel-Elle blåser in genom oxsan, så gnistorna fara kring kåtan och elden flammar upp. Utan ett ord sjunker hon ned på andra sidan härden, suckar bara lite och torkar av regndropparna, som vätt hennes ansikte och händer. Den tandlösa munnen håller hon hårt hopknipen, ögonen fara oroligt omkring, och händerna plocka rastlöst i risgolvet. Ingenting säger hon, och ingenting säger jag, makar bara kaffekitteln närmare brasan och lägger mig åter på rygg med blicken på molnen och tankarna ingenstädes. Så svarta molnen äro, det blir väl snö — där kommer ett sträck vildgäss igen — hör så de skrika och snattra. Och ändå blir det ingen vår, ingen sommar! Men det susar långt borta, det brusar och sjunger, det är inte vinden och jag känner inte ljudet, har inte uppfattat det förrän nu, fastän jag hört det hela dagen i mina öron. Den döda stillheten är inte längre så död, ripornas rop klinga inte längre så gälla och hädiska, och jag reser mig upp i stor förundran och lyssnar utåt.

— Vad är det som brusar Elle?

— Älven — den har brutit upp i natt och fjället flyter.

— Då är det vår då Elle!

— Ja, nu är det vår.

— Är du inte glad för det? — Sen blir det ju sommar.

— Ja, sen blir det sommar. När fåglarna kommer blir det sommar.

Hennes röst är klanglös och mörk, hennes mun kniper ännu fastare samman, och hennes ögon stirra rätt in i elden, som såge de alla jordens somrar dra förbi därinne. Händerna stryka över pälsen och förklädet, och under näsan dallrar en klar liten droppe, som får hänga där tills den faller av sig själv. Ansiktet är som dikat av hundrade rynkor, djupa, mörka rynkor, som äro svarta av många års samlat sot och smuts, håret hänger i toviga tofsar över öron och nacke, och mössan är dragen djupt ned i pannan.

— Hur gammal är du Elle? Hur många somrar har du sett och levat?

— Vet inte, fråga prästen. Men det är allt bra många.

— Du var med innan kristendomen kom, tänker jag — när ni lappar ännu voro hedningar och offrade åt era egna gudar.

— Kaffet kokar du! Nog var jag med då. Herra siunit, lbmil siunit — det var onda tider. De mördade och dödade och stal och gjorde varann allt ont. Voi, voi!

— Mördade! Varandra eller främlingar? Jag har hört om två engelsmän, Elle. Två engelsmän, som — — —

— Di engelska, har du hört om dem. Jaja, jaja — ingen vet, och ingen kan säga och ingen har sett. Men tre män, som jag känner, tre män som såg dem sist, ha dött en hastig och förskräcklig död, och pengarna de hade rövat runno bort ur deras händer, och deras barn äro dårar och stackare. Och di engelska spökar nere vid Altevand, så di kan skrämman liv och förnuft ur levande människor.

— Nuppi kuhpi, Elle — en kopp till. Men hur vet man, att de tre lapparna ha dödat engelsmännen.

— Man vet ingenting hör du. Ingen vet. Men de kommo hem en morgon, och påvarna voro fulla så päskan knappt räckte till.

— Ja — ja! säger jag, ty jag vet att "påven" är den stora barmficka, som männen bära innanför pälsen och där allting stoppas.

— Ja, och se'n hade de i sina kåtor så mycket besynnerliga saker, som ingen nånsin sett förr. Jag såg dem själv. Det var stora kisor av läder, och klockor och kläder, herrmanskläder, och fina bössor — sånt som en lapp aldrig få se.

— Är det längesedan?

— Ja, längesedan, längesedan, jag var inte så gammal då. Voi, voi Herra siunit mon län palkan!

— Rädd, varför är du rädd nu?

— Farligt att tala, det är mörkt i kväll, himlen är svart och det blir storm till natten. Bija moreit dolli!

Lägg ved på elden! Jag gör som hon säger och kastar en knippa ris på glöden, tar pusten och blåser liv bland de bruna kvistarna. Elle har blivit så tyst, och vi sitta båda och se hur en röd eldtunga slickar utefter riset, hur den breder ut sig till ett brett band, som snor sig smidigt och mjukt och varmt. Och med ens springa alla de små björkknopparna ut. Det är som sagans torra stav som slår ut i blom, det är ett under som sker inför våra blickar, ett under som sker varje dag och varje stund, men som man ändå aldrig kan se sig mätt på. Det bruna riset ligger där dött och torrt, som om aldrig blad och blomst vajat på dess smala stammar — och så med ens kommer en het röd eldslåga, likt en brännande sol, och de röda små knopparna springa ut, en efter en, lysa och dofta några ögonblick i späd, klargrön skönhet och skrumpna åter, svartna och dö i den alltför strålande solen.

Det mörknar till oväder, och stormen börjar brusa i de låga små björkarna utanför kåtan. Bortifrån

skogen hör jag Ellekare komma släpande med ved, och snart kommer ett fång med ris brakande genom dörren. Och efter kommer Ellekare, röd och varm och andtruten. Efter henne Nilsa, drängen i grannkåtan, och efter honom Marja. Kaffepannan på igen och pratet i gång, medan regnet smattrar allt häftigare mot duken, och dropparna fräsa ned genom räppen i elden.

— Garra biegg! säger Nils och ruskar på sig — hård vind! Jag ska gå långt i natt och kommer inte igen mer i sommar. Hjorden är bortom Altevand nu.

— Altevand? frågar jag. Säg Nilsa är det där engelsmännen spöka — är det där de mördades?

— Hur vet du det? — Ja, nog är det där.

— Spökar det mycket?

— Somliga nätter. Ja, hon Elle har väl hört dem, säger han och nickar mot Elle, som åter ser in i elden med skumma, gamla ögon och har sina tankar långt borta, dit vi äro för unga att nå.

— Gulla Elle! säger Ellekare och böjer sig fram mot henne. Hör Elle!

— Meite? — Va? Elle kommer tillbaka till verkligheten och oss med en djup suck.

— Har du hört di engelska vid Altevand? frågar

Ellekare med en röst som ljuder helt skrämnd och låg i kätans röda halvdunkel, där bara elden lyser och värmer.

— Ja, svarar Elle motvilligt. Ja, jag hörde dem allt en natt. Men det är många år sedan nu. Jag och Tomma och Elle-Marja. Vi skulle gå från Norge över gränsen, och tände elden i en skog på kvällen och spände upp våra rakkas och lade oss att sova när vi ätit. Det var på hösten och rätt mörkt, och regnade gjorde det som nu. Elle-Marja och jag sovo tillsammans, och på natten vaknade vi vid, att luften var full av jämmer och klagan. Det ropade och skrek och grät, men språket var främmande — inte svenska och inte finska och inte lapska, och vi förstodo intet. Men vi hörde på rösterna, att det var män, som bådo för sitt liv och vi hörde svartskor klappa mot stenarna, svartskor som sprungo och halkade bland stenrösen. Elle-Marja tittade ut under rakkasen, men ingenting såg hon, vi bara hörde jämren och ropen och nöden, och aldrig har väl mänskliga stämmor kunnat bedja så. Voi, Herren Gud hjälpe deras fattiga själar! — Och Nilsa, det var ju bror din och Tomma, som höllo på att sticka ihjäl varann för di engelskas skull i höstas?

— Ja, säger Nilsa och skrattar. Det var Isak och Tomma.

— Hur var det, Nilsa?

— Jo, det var i höstas, Isak och Tomma kom från Norge med var sin raid lösrenar. De hade gått hela dagen, och renarna voro trötta, och fastän de visste, att det var på spökstället måste de stanna för natten. Och så bundo de renarna och gjorde upp eld och åto. Allting var tyst och stilla, men så mörkt, att de ingenting sågo utanför elden. Med ens brakar det till uppe bland stenrosen, och en jämmer och veklagan bröt ut, så det skalv i luften, svartskor klapprade mot stenarna, det grät och bad, just som när Elle hörde det. Renarna stodo bundna lite längre bort, men de slet sig och rusade sin väg, och Isak och Tomma blevo som från vettet av förskräckelse. Rätt ut i mörkret sprungo de, bara bort från stället, och ingen visste var den andre var. Om en stund blev det tyst igen, och efter lång väntan tog Isak mod till sig och gick för att söka renarna. Han ropade på Tomma, men fick intet svar, elden hade slocknat och mörkret låg så tungt som sorgen. Medan Isak går och söker efter herkarna börjar stjärnorna lysa, och med ens skymtar han Tomma bakom ett träd. Han går emot honom, men Tomma blir rädd och springer, Isak efter för han vill be honom om hjälp med herkarna. Och de springa och springa, Tomma före och Isak efter. — Tomma

tror, att Isak är ett spöke, och Isak vill visa honom, att det bara är han och ingen annan. Till slut blir Tomma så trött, att han knappt orkar röra sig, och stannar på andra sidan om en stor buske. Då stannar Isak också och säger: det är ju bara jag, Tomma. Ho, säger Tomma, kommihos (spöke) är du, som tar Isaks röst. Då går Isak närmare, för att han riktigt skall kunna känna och ta i honom, men Tomma är så vettskrämd att han börjar springa igen runt busken. Och runt, runt springa de tills Tomma faller över en trädrot och Isak över honom. Och Tomma drar sin kniv och är nära att stöta den i Isak — ty stål kan inte kommihos tåla, då flykta de. Men Isak får tag i hans hand och ropar: Tomma, Tomma, det är jag och inte kommihos — du känner väl, att det är kött och blod du tar i. Och Tomma nöp honom så Isak nästan måste skrika, innan han trodde, att det var en människa.

— Och sedan då?

— Ja, sedan fångade de herkarna, när dagen kom, men ingen makt kan få dem dit mera. Och jag är rädd nu att gå dit.

— Ska du gå den vägen i natt?

— Ja, just samma. Men om jag också är så trött, att benen viker sig under mig, så ska jag

släpa mig fram på knäna, tills jag är över det stället. Hyvästi!

Han reser sig upp för att gå, lägger lasset fastare om axlarna och trycker mössan ned över öronen så tofsen står rätt upp. Så slår han oksan åt sidan, och i samma ögonblick viner en kastvind rätt in i kåtan, virvlar gnistorna högt uppåt räppen och kommer röken att slå ned tjock och grå, så vi knappt kunna urskilja varann genom töcknet.

— Herra siunit, garra biegg! muttrar Elle och kryper närmare elden. Ellekare slänger på mera ved, och en stund sitta vi alla tysta. Tills jag frågar:

— Äro de döda, alla de tre, som hade sin hand med i mordet?

— Ja, döda alla, svarar Elle. Och en hemsk död fingo de. Den siste dog för två år sedan. Han låg i säng i ett pörte, och man fann honom en morgon död. Han låg i blod. Som en tvättbalja är full med vatten, så var hans säng full med blod, och hans mun stod öppen till ett skrik, och hans ansikte bar alla helvetets favoriter. En otrogens död och en stor syndares död.

En vindil sveper kring kåtan så den knakar, och snöregnet vräker ned. Elles ansikte är fullt av grämelse och ve, och hennes tandlösa mun rör sig upp och ned som tuggade den på ord,

som aldrig bli sagda. Marja och Ellekare se ut som om de väntade få höra de döda engelsmännens jämmer och klagan utanför, själv kryper jag ihop i en smygande ångest — men på elden springa de små knopparna ut till lysande gröna blad, och de röda flammorna stiga mot räppen.

Så kom då våren äntligen! Stormen förde den med sig — efter fyra dygn drog den bort, och då lämnade den våren kvar. Inte en vår, som kommer långsamt med blå skymningskvällar och sakta framsmygande växtlighet, inte en vår med milda vindar och ljumma regn, inte en vår med blåsippknoppar och tussilagos guld över markerna. Men den arktiska våren. Och den består bara av vattenflöden, det ena vildare och mer brusande än det andra. Hela fjället smälte och vår stackars lilla kåta, som stod vid dess fot höll på att alldeles följa med i den syndaflod, som välldes fram. En morgon vaknade vi vid att vi likt Moses på Nilen flöto i vatten — riset skvalpade och gungade, fällarna voro genomvåta, och själva hade vi hunnit bli bra nog fuktiga innan vi fingo sömnen ur ögonen och kunde begripa, vad det var som egentligen stod på. Då blev det fart på oss, och vi kommo i skorna fortare än någon kan ana och ut för att se på eländet. En älv i miniatyr

brusade utanför kåtan, den hade sprungit upp under natten och var så stor, att vi genast insågo det omöjliga i att leda den i en annan riktning. Förövrigt var allt redan så genomvått inne och ute, att det blev bäst att flytta. Och det gjorde vi också ögonblickligen, när vi bara fått söka ut en torr och lämplig plats. Man har i alla fall vissa fördelar, som inte civilisationen kan bjuda på, när man bor så där ute i vildmarken. Bli man ledsen åt den plats man bor på, eller tycker man inte den är riktigt lämplig, vill man ha bättre utsikt eller närmare till veden så flyttar man bara. Tar hela sitt hus på ryggen och ger sig av till ett bättre ställe — det är så enkelt och behagligt. Som Ellekare och jag nu! Vi kliva upp på vår besynnerliga lilla stege, lösa kåtadukens band, och låter den falla. Sen ta vi ned stommen och knoga i väg med den ett stycke bort och ta itu med att slå upp vårt hem på en ny plats. När barnen strax därpå komma för att börja skolan finna de platsen tom och öde, så när som på lite husgeråd, men de bli inte ett smul förvånade för det. Sânt händer var dag — ibland när de komma hem på middagarna få de gå länge och söka innan de hitta reda på var kåtan är, därför att den av någon anledning blivit flyttad till en annan plats, vanligen för att veden tagit slut. Utan särskilda

order ta de därför genast allt vad de kunna bära med sig och söka upp Ellekare och mig, som arbeta av alla krafter för att få kätaduken väl spänd. Isak blir vår frälserman i detta svåra arbete, de andra skickas ut att hugga golvris, och det dröjer inte länge förrän allting är färdigt och fint igen. På golvet ligger tjockt med nyhugget vårrott björkris, som doftar så man nästan vill spränga lungorna för att kunna andas in länge nog, allt står prydligt och ordentligt uppradat, och på elden kokar redan kaffepannan. Det blir förplägning över lag i dag innan skolan börjar, och kaffet förtäres under den mest kordiala och muntra stämning.

— Nu är det snart sommar, säger lille Nils Tomma och ser trohjärtat på mig med klara bruna ögon.

— Ja det är det! svarar jag, men är inte så säker som han, på att det blir snart.

— Det är mycke vatten som ska bort först! säger Lasse med den erfarnes pondus. Det dröjer nog ännu innan det blir grönsommar. En vecka kanske.

Åja det dröjer nog länge till grönsommarn! En vecka går och ännu brusa bäckarna lika grå och vilda, men regnar gör det inte, och så småningom börjar vattenflödet att avta. Och när första veckan

i juli har gått, ser det ut som om björkknopparna så sakta skulle svälla, men sakta så man blir vild av iver, att det ska gå lite fortare. Men sommaren kommer närmare, det känns på luften, som är mild och ljum, det syns på marken, som får en ljus liten skiftning i grönt. Och en natt vakna vi båda vid ett ovant ljud, ett förunderligt blitt och härligt ljud, som kommer oss att alldeles tysta se på varann och le. Är det sannt, är det möjligt? Var det en bofink eller var det dröm! Ånej, nu sjunger han en gång till — en lång drillande ton som stiger och sjunker i oresonlig, stormande glädje. Långt borta får han en öm liten melodi till svar, men innan han hinner börja sången på nytt stämmer en annan röst in. En rödhakesångare är det, och med smältande ljuvhet flöjtar han en lång, låg genomträngande kärleksvisa. Gång på gång, gång på gång, som om han vore berusad av sina egna toners välljud. Till slut blir bofinken alldeles ifrån sig och klämmer i så han kan spränga sig för att överrösta den andre, men rödhakesångaren blir vid att sjunga, en stare visslar skarpt och gällt och andra stämmor, som vi ej känna, stämma in i konserten. Solen lyser och den lilla flik av himlen, som syns över räppen är blekblå, mot den ser jag en björkkrona vaja, och knopparna äro stora och bristfärdiga.

— Tänk nu ha fåglarna kommit! säger Ellekare och hennes röst är full av jubel. I dag ska vi ta på oss vår finaste stass, vi få inte vara fult klädda i dag. Inte på fåglarnas första dag.

Och med det somnar hon igen och drömmer om sina pärlband och sin nya kolt, och jag ser hur hon ler i sömnen. Ett sånt litet barn hon är trots sina tjugufyra år — utsikten av en dag i stass kommer henne att le till och med i sömnen.

Hon gjorde sig sannerligen fin också, och jag måste minsann ta på mig den nya koltan för att göra henne till lags. Förresten var det roligt att gå i vackra kläder, när fåglarna sjöngo så man kunde tro sig vara i himlen, när solen sken så det brände i ansiktet, och det doftade i den röda björkskogen så man blev yr i huvudet.

Nästa morgon, när vi trädde ut ur kåtan hade ett under skett — hela skogen stod grön — skälvande, lysande grön, och alla knoppar hade öppnat sig. Det var inte längre de små bladen som sprungit ut, när eldsflammorna brände dem, det var mjuka, stora, hjärtformiga blad, som ännu voro klibbiga av kåda, och som sände ut en vällukt så berusande, att den förtog alla andra sinnen. Och i den skogen byggde fåglarna bo, sjöngo de, kvittrade de — å, det var livet självt som kom till oss, som tog sin boning hos oss i vildmarken!

På några dagar blev marken grön och mjuk att trampa på, ett par av kvinnorna vandrade ned till fiskekåtan där Ellekare och jag hade rastat på vår ensamma färd — där voro lägrets getter inhysta under vintern, och nu, när sommarn var kommen skulle de hämtas hem. Det var en stor dag, när de anlände — vart och ett hushåll hade en eller två eller flera, alltefter förmögenhet och behov. Jag hade bara en, men det var en underbar get, klok och elak och mjölkrik och full av tusen fukter. Men vi älskade henne ändå, Ellekare och jag, och den första dagen hon förljuvade vårt hushåll ska sent gå ur mitt minne. Den första dagen med riktig mjölk i kaffet! När man inte fått annat än torkad sur renmjölk i månader, möjligen ibland vid högtidliga tillfällen upphjälpt med lite sliddrig ost skuren i tjocka skivor, som långsamt löste sig till deg i kaffet, så kändes det som nektar att hälla koppen halv med kokt getmjölk först och sen kaffe på det. Det kan hända att en människa van vid grädde skulle rynka på näsa åt den fräna getsmaken och inte alls tycka det var gott, men för oss var det en njutning så fullkomlig, att den inte kan beskrivas. Och så mycket kaffe som det dracks den första getdagen i lägret, det kan nog ingen räkna. Jag vet, att jag stannade vid trettio två koppar, men Ellekare drack glade-

ligen på till uppemot förti. Och det fanns de som nog inte bävade tillbaka för femti.

Men det var tyvärr inte bara getter, som sommarens ankomst förde med sig, det var något annat också, som inte kom oss att dra efter andan av hänryckning. Ett par dagar efter lövsprickningen kom det — ljudet av det blandade sig med fåglarnas sång, och vi hörde det som om telegraftrådar löpt utanför vår kåta och sjungit en lång entonig melodi utan slut och utan början. Det var myggen, det var helvetet, det var nästan döden. Inne var det lugnt och uthärdligt nog, elden och röken höll kåtan fri — men ute! Stack man huvudet utom oksan blevo mössans strålande färger på ett ögonblick fördunklade till en grå, krälände, stickande massa — räckte man ut armen blev det blå tyget grått av myllrande kräk, och gick man ut, aldrig så väl insmord med stinkande becolja, så kändes det, som om alla jordens knappnålar stuckits in i ens kropp. Läderdamaskerna över benen skyddade åtminstone dem fullkomligt, men genom den tunna sommarkolten gledo sugrören in lika lätt som en hand sjunker i ejderdun, och under bröstduken på hals och nacke kunde man döda hundratals mygg med en strykning. Drog man med handen över armen välte hela det grå myllret med som degiga, fuktiga rullar, men

sekunden efter var där lika många nya blodtörstiga krabater, som sögo sig röda och stinna av ens blod för att därpå flyga till en lugn vrå och smälta rovet eller dö av vällevnaden. Värst var det om nätterna, när elden var släckt och ingen rök jagade bort dem. Då kommo de genom räppen så man såg himlen som genom ett moln, och hade vi inte legat i våra rakkas, hade morgonsolen säkert endast funnit våra lik — om den kunnat se något för ett grått myggtäcke.

Ibland under särskilt svåra myggsomrar händer det, att renkalvar och getter dödas av myggen, och för att förhindra detta tändas eldar, som dämpas med fuktig mossas, så röken bolmar tjock och tung. Rök skyr myggen, som människan pesten, och det är lustigt att se, hur getter och renar samlas kring elden så fort den tänds. De skocka sig runt om, lägga sig, rulla sig, gå så nära att det osar bränt om deras pälsar, allt under det de tugga och idissla med den mest utsägligt förnöjda uppsyn.

När det nu är så varmt håller jag gärna skolan ute, det blir inte så trångt med utrummet då, och det går lättare att placera de olika avdelningarna skilda från varann, vilket är en stor lättnad för den som undervisar. Vi sitta då runt en präktig rökeld och känna inte mycket av myggen, som sjunger och surrar av ursinne att inte kunna nå

oss. Ofta kommer det så mycket getter löpande, att jag ibland knappt vet om det är getter eller barn jag har att undervisa, men det tjänar ingenting till att köra bort dem, ögonblicket därpå äro de tillbaka igen, sturigt blängande med sina envetna ögon. Och de göra ingen förtret heller, ligga så stilla och lugna, barnen ser inte åt dem, och snart tänker inte jag heller på den underliga tavla ur skolsynpunkt, som vi måste bilda: den stora rykande elden, de framåtböjda, ivriga barnungarna som skriva eller läsa, de idisslande getterna. Och till bakgrund höga vittoppiga fjäll och en svart liten sjö, som speglar de gröna stränderna och björkarnas duniga buketter. Sommaren är redan i sin fullaste fågring — det går fort när det en gång börjar — små bleka blommor slå ut på gräsplanerna, porsen kastar ut kaskader av stormande dofter, vildgäss och lommar häcka i vassen nere vid sjön, småfåglarna bygga som om deras liv hängde på, att de skulle bli färdiga fort nog. Det är så bråttom överallt, så rastlöst, så utan vila. Solen skiner dygnet runt, alla nätter äro lika tröttande vita, alla dofter lika starka och tunga.

Ibland kommer det regn, men det går över på några timmar, sen är solen framme igen och skrattar mot alla våta glänsande blad och gräs. Men en gång få vi regn en hel vecka. Det regnar

och regnar som om himlen vore öppen, vi elda så vi nästan steka oss levande för att hålla kåtaduken bara något så när torr, men det hjälper inte. Vi ha fått en gammal duk i skolkåtan, och den läcker som ett såll. Det iskalla regnvattnet känns dubbelt kallt, när det kommer kilande i små floder utför hals och rygg, och man får ha goda nerver för att låta bli att stöna till, när en sån där kaskad slår ned över en. Om nätterna är det värst — rakkas äro bra för mygg, men de hålla inte tätt länge för regn, och fastän vi täcka dem med filtår och fällår, så händer det ändå, att vi vakna många gånger var natt vid att en liten ström rinner över ansiktet eller halsen. Då måste vi upp och täta, men det dröjer inte förrän det läcker in någon annanstans, och när morgon äntligen kommer känns det skönt att kura ihop sig framför elden och få lite värme i kroppen och torra kläder på. Fastän dagarna äro så varma och tunga av solhetta äro nätterna ohyggligt kalla, och det kan gott hända, att man fryser, under de tjocka fällarna, så tänderna skallra, när gryningskölden smyger sig över en.

Under den regniga veckan fick min get en ovana, som sedan inga mänskliga makter kunde få ur hennes huvud. Ett ovanligt sällskapligt djur var hon, och när vi försvunno från elden därute så

länge det fula vädret varade, ansåg hon det som sin absoluta rättighet, att också dra sig in åt mera skyddade trakter. Varför hon en dag knuffar upp oksan med hornen och träder in. Det var under kristendomslektionen, och som jag inte tyckte det var passande, att hon åhörde densamma, så beslöts det, att hon skulle ut. Ensam kunde jag på inga villkor rubba henne, men med barnens hjälp gick det slutligen — jag drog i hornen och de sköto på av alla krafter, hon spärrade mot i det längsta, men måste vika för övermakten. Just som vi satt oss tillrätta igen, ännu varma och flåsande efter arbetet, så stod hon där åter, stirrade fräckt och föraktfullt på oss och tog med den lugnaste min i världen en skinnpärmad bok, som låg inom räckhåll och tycktes finna den utomordentligt matnyttig. Min lilla hundvalp, Tsappe, som ansåg att detta i någon mån inkräktade på hans rättigheter rusade bjäfsande fram, vilket förskaffade honom en så välriktad stöt med hornen, att han höll på att fara ut genom räppen. Det ynkliga och förskrämda tjut han uppgav, när han hamnade i elden gjorde mig ursinnig, och med min mjuka, höstoppade pjäxa gav jag gitsegaitsa — lapparnas smeknamn på getterna — en ordentlig spark och röt åt henne att gå ut. Vilket resulterade i att hon med en obeskrivlig gest vände ryggen åt mig

och under en timme envist stirrade in i väggen, då och då med en förargad viftning på sin lilla retsamma svans. Hon fick vara till slut, hon inrangerades bland det övriga hushållet — en get eller två i en lappkåta är en så vanlig företeelse, att ingen tänker på det ens. Det betydde bara, att mitt lapska hushåll blev mer och mer välordnat, och det var inte utan att geten gav en viss hemtrevnad åt vårt hem. Jag tyckte till slut att det var rätt behagligt att ha hennes raggiga huvud på min fot, när elden brann om kvällarna, pratet surrade och kaffepannan puttrade. Det var nästan en sorts förströelse, att höra hennes belåtna tug-gande, medan Tsappe låg som ett litet mjukt ny-stan i mitt knä och regnet smattrade mot duken.

En dag, när solen åter sken från en alldeles molnfri himmel klättrade jag upp i luovvin för att inspektera matförrådet, och i en hittills öppen matkista fann jag en liten grå gummiboll, som jag tagit med till leksak åt barnen, men sedan glömt bort fullständigt. Nu plockade jag fram den och undrade för mig själv, om den skulle kunna bli till något nöje — men jag hade verkligen inte behövt hysa några tvivel om den saken. Ty aldrig har väl en boll i hela kristenheten väckt sådan uppståndelse och så stormande förtjusning. Det var den första boll, som någonsin funnits i byn, den första boll någon skådat, och den blev en källa till aldrig sinande förundran både hos gamla och unga. I början klämde de på den, nöpo i den, luktade på den och försökte trycka den platt mellan händerna. Sedan kastade de den upp i luften och tog den igen — den första, som kom på den idén att slå den mot marken blev blek av förskräckelse, när den kom hoppande tillbaka mot

honom och vågade inte röra den på en lång stund, bara betraktade den med misstänksamma ögon. Så tog han fatt på den igen under de andras skratt, kastade den mot marken på nytt och vaktade hur den studsade, men grep den inte, plockade bara upp den igen och slog den mot risgolvet. Den gången tog han fatt den, och sedan höll han på i oändlighet att studsas och ta — tills någon annan högg den i farten och prövade sin lycka. De skrattade så de fingo tårar i ögonen åt den besynnerliga tingesten och kunde inte leka sig mätta. Gamla gubbar kunde komma gående till min kåta, sitta ett par timmar, dricka kaffe och prata, för att till slut klämma fram med sitt ärende: om de kunde få se på "det runda".

Barnen älskade bollen och läste läxorna extra flitigt bara för att få leka med den under rasterna — jag fann det nämligen med klokhets överensstämmande, att som ett orubbligt villkor för bollens utlämnande stipulera, att alla skulle kunna sina läxor flytande och sitta uppmärksamma under lektionerna. Och när därför någon latmask svävar på målet vid läxuppläsningen, se de andra så ängsliga ut, som om deras salighet hängde på hur utgången skulle bli och försöka hjälpa den olycklige på traven med tecken och viskningar. Men sådant är naturligtvis strängeligen förbjudet,

och när jag med allvarligt ogillande betraktar den skyldige, rodnar han och ser ned. Låter jag blicken alltjämt dystert vila på honom, sätter han snabbt händerna för ansiktet och tittar förskräckt på mig genom de utspretade fingrarna, och jag försäkrar — det fordras nästan övermänskliga krafter till, för att inte mista hela värdigheten och brista i skratt. Den late förpassas som vanligt till skamvrån med sin bok, tårarna flöda i smyg och läxan läses på med bruten röst. De andra som se sin dröm om en "bollrast" gå upp i rök, sucka så en sten kunde bli rörd, men jag anser det nödvändigt att vara omedgörlig — bollen vilar till nästa dag.

Men när rasten kommer så är sorgen glömd igen och glädjen är lika hel — nästan. Tårarna torka snabbare än daggen för morgonvinden, och det är som om den vilda stormen själv brusade fram utanför kåtan. Lappbarn ha egentligen inte mer än två sorters lekar — de ha inte så många tusen att välja på som andra barn — men dessa två lekar tröttna de ändå aldrig på, och de kunna leka dem så länge dagen varar med hundrade variationer och samma skrattande glädje. Och vad skulle väl deras lekar röra sig om — om inte kring renarna och hjorden, om inte kring det fruktade spöket Stallo och dess härjningar. Ellostallat — renhjordsleken, densamma som Inker och Pir-

hanne helt stillsamt brukade låta gå av stapeln i kåtan på flyttningen — är något outsägligt intressant, och gamla renhorn utgöra där den förnämsta rekvisitan. De föreställa naturligtvis renar och bindas efter varandra i raider, ställas samman till stora hjordar, släppas i rengården och vaktas på fjällen. Där susa lassos så det viner i luften, och gossarnas kast stå minsann inte de gamlas stort efter i träffsäkerhet. Där ryts det åt hundarna och skjuts efter vargarna, oxrenar köras in och vajor mjölkas, kalvar märkas och slaktas. Och sannerligen är det inte ett liv och ett stim så den riktiga hjorden och dess vaktare nästan försvinna till dimfigurer vid jämförelsen.

Gunkastallat — det är spökleken — den går så det knakar i ungsbogen, och skratten klinga mellan fjällväggarna. Den äldsta är då spöket som skrämmer de andra och vill ta dem — och de andra äro så rädda, att de springa åt alla himlens väderstreck bara gunka visar sig bakom en buske. Ett sådant larm är det, att jag ibland knappt tycker det är lönt ens att försöka göra min röst hörd, när rasten är slut och lektionen ska börja, men besynnerligt nog höra de mig alltid, och så fort mitt rop: "botet sisa!" — kom in! — ljuder, stillnar det med ens, blir det tyst som om allesammans plötsligt sjunkit genom jorden.

Så hörs tramp av många små fötter och de komma yrande, ivriga att ta fatt på nytt.

Har bollen varit i farten är ivern kanske inte fullt så påtaglig, när det gäller ny lektion, men de komma ändå lydigt och snabbt med ansikten, som hastigt bli allvarliga och litet fundersamma vid tanken på den läxa, som måste fiskas upp ur medvetandets mörka och förvirrade djup. Tänk om den inte gick som den skulle — då riskerades bollen till nästa rast. Å, den bollen! Jag kan inte räkna upp hur många anbud jag haft på den av hugade spekulanter, men nästan varenda en av mina elever ha gjort sina små försök. Lars Petter t. ex.:

— Du lärarinna, vill du byta med min nya kniv och bollen!

— Neej, ni ska ha den allesammans och inte bara en av er.

Dyster tystnad och ljudlöst försvinnande ur kåtan. Eller Nils Tomma:

— Du, jag ska köra geten din i gammen (kåta av torv, där getterna hysas in om natten) varje kväll hela sommaren. Vill du inte ge mig bollen då?

Avslås milt, men bestämt, och lilla kerubmilda Nils-Tomma suckar tungt. Även Nilsas erbjudande att hålla hushållet med vatten till terminens

Kätomas folk.

slut måste jag med smärta avslå — sådana förslag äro frestande, och jag ser på Ellekares min, att hon tycker jag är bra dum som inte antar. Det svåraste blir i alla fall, när Isak en dag kommer.

— Du lärarinna! Om jag hugger femti björkar och bär dem fram till din kåta — vill du ge mig bollen då?

Femtio björkar för en liten boll! Då rörs mitt hjärta, och jag ser milt på honom. Och inom mig önskar jag, att jag hade ett obegränsat antal bollar i min packning, så att jag kunde ge alla barnen varsin. Men tyvärr har jag ju bara en enda. De femti björkarna vaja för min inre syn, och jag ser på Ellekare, att hennes hjärta hänger vid mina läppar. Men när hon märker, att jag tänker svara och — avslå, skriker hon till med ivrig röst:

— Vänta, vänta! Säg ingenting ännu. Svara honom i morgon.

— Varför det? Jag kan väl inte svara annorlunda då?

— Jo, men då har du hunnit tänka efter riktigt.

— Jag väntar tills i morgon, säger Isak. Och går.

Hela kvällen använder Ellekare sedan på att låta sin våltalighets ström flöda över mig. Tänk, femti björkar! Det var ved för hela vår åter-

stående vistelse i lägret. Så mycket tid, som på det sättet skulle bli över till tvätt och syning och stickning, så mycket mer jag skulle få gjort, om Ellekare slapp allt arbetet med vedhuggningen. Och så nyttigt för Isak att få arbeta — han som var så lat. Men ingenting blev avgjort den kvällen, och på morgonen löstes problemet av sig självt. Ty bollen var borta, förintad. En kringstrykande hund hade ätit upp den under natten. Han trodde det var mat. Och över den sista ratade biten, som låg kvar utanför kåtan, fuktades Isaks och de andras ögon, och Ellekares femtio björkar försvunno i det blå.

Samma sorgedags afton, just som Ellekare mjölkat geten och gått med den till gammen kommer Isak inklivande och med honom hans yngre bror Jona. Båda äro så vanliga gäster i min kåta, att jag inte ens ser upp från mitt arbete, nickar bara och fortsätter att sy på min mössa. Isak sitter alldeles tyst för ovanlighetens skull, han brukar annars inte ha långt efter orden, och så gör Jona, och till slut måste jag titta upp för att se, vad de ha för sig eller om något särskilt står på. Då märker jag, att deras ansikten äro upphetsade, och att något är på färde, som tydligen har upprört deras sinnen.

— Mija lä? säger jag. Vad är det?

Men Isak skruvar på sig och vill inte riktigt ut med språket, fast jag ser, att han brinner av begär att tala. I samma ögonblick kommer Sanna och Marge in, och samtalet blir så livligt en stund, att jag alldeles glömmer av Isak och hans nyheter. Tills det blir några minuters tystnad medan jag provar mössan — då kommer jag i håg att fråga honom på nytt. Med samma resultat. Men då häver Jona upp sin gälla röst och säger:

— Han säger, att han har sett uldats hjord!

Sanna och Marge sätta ett par stora frågande ögon i honom, och själv känner jag mig som ett enda stort frågetecken. Att uldat finns det vet jag, och att de bo under jorden vet jag, och att de förmå allt, både gott och ont, det vet jag också, och att de alldeles se ut och äro som lappar, när de någon gång visa sig över jorden. Men att de ha hjordar det visste jag inte. Och därför väntar jag med spänt intresse på Isaks berättelse.

— Var såg du den? frågar Marge med vass röst och ogillande min. Ty uldat är troll, och en kristen talar inte om troll, det har predikanterna sagt. Och de ha också sagt, att uldat inte finns, men se det veta de nog kanske inte riktigt ändå, för det man ser det finns allt! Att tala om dem ska man i alla fall inte göra, det för olycka med sig

och är synd. Men när nu Isak en gång har börjat så får man väl lov att höra hur det var. Var såg du den? frågar alltså Marge.

— Nere vid sjön, svarar Isak. En stor hjord med stora, vita renar och många hundar. Men ingen skällde, och det var så tyst, som om de döda vandrade fram. Två män vaktade, och en väldig hjord var det. Och vita voro alla djuren.

— Det är alltid vita djur i uldats hjord! säger Sanna. Kastade du inte stål?

— Jag hade min kniv i handen, men det var för långt håll. Jag kunde inte nå fram med kastet, om jag också hade försökt.

— Varför skulle han kasta stål? frågar jag.

— För att då hade hela hjorden blivit hans. Om det så bara hade varit en synål han kastat över den, så hade djuren blivit jordiska, och han den rikaste lapp som fanns.

— Har det hänt någon gång?

— Ja, många gånger. Inte så ofta nu för tiden, för uldat ha blivit skrämde av kristenheten, men förr hände det inte så sällan. Det betyder mycken lycka för den, som får en sådan hjord, men barnen hans dö i stort elände.

Det är Sanna, som förklarar saken för mig, och hela tiden har hennes röst en mystisk, rädd klang och orden komma motvilligt, som om det vore

fara med att uttala dem. Det blir tyst en stund igen och alla sitta i sina egna tankar — Marge tuggar ivrigt på sin sentråd. Sanna väver med snabba handslag på sin bandväv, och Isak drömmer om den rikedom, som gått honom förbi så nyss. Själv syr jag vidare på min mössa och Jona kliar sig frånvarande i huvudet. Men kaffet är färdigt, och det löser tungornas band på nytt.

— Kan uldat göra en människa illa? frågar jag, när Sanna och Marge hunnit till påtären. Båda nicka allvarligt.

— Om du inte har stål på dig, säger Isak, som känner sig vara kvällens hjälte och gärna vill ha ett ord med i laget.

— Det finns både goda och onda uldat, berättar Marge. Det finns de, som röva bort små barn och behålla dem hos sig till tid och evighet. Och ibland byta de bort dem mot sina egna, och det är inga barn, som en människa blir glad att få. Därför skall man alltid ha silver med märke på om deras hals eller på deras kläder. Då kan uldat ingenting förmå, då äro de maktlösa.

— Har något barn här i sidan blivit bortbytt?

— Ja, det har det allt, men det var längesen nu.

— Men förra sommarn i min sida blev en liten pojke rövad, faller Ellekare in — hon har kommit tillbaka under tiden vi pratat och med henne

Marja. Och det var ändå minsta gossen hos dem, som jag tjänade hos. En eftermiddag gick han ensam uppåt skogen — han var nära fem år, så han kunde gå själv och brukade ofta springa sina egna vägar, utan att någon tänkte på det. Han hade silverknappar i bältet, så det var ingen fara för de underjordiska. Men på något vis hade han fått bältet av sig och kniven också förstås, för vi hittade det sedan på en buske. Och borta var pojken! Inte kom han hem, och hela sidan var ute i skogen och sökte. Skogen var inte större än här, så inte var det möjligt, att han kunde ha kommit bort i den. I tre dagar och nätter sökte vi, och mor hans höll på att gå från vettet. Men så en dag, när jag ska gå och hugga ved, så sitter pojken där på en sten, som om han aldrig i världen hade varit hemifrån. Jag skrek till och sprang fram till honom och bar honom hem, för jag vågade inte släppa ned honom på marken, vem vet om inte någon kunde ha tagit honom igen. Inte ett ord sa han på många dar efter det, men annars var han sig lik, åt och drack och sov. Men talade gjorde han inte och skrattade inte, och aldrig fick någon veta var han varit eller gjort på de tre dagarna han var borta.

Återigen blir det tyst och stämningen får spökhistoriernas rädda förstämndhet. Jag kommer att

tänka på något egendomligt, som hänt mig samma dag, och berättar det:

— Kan ni tänka er, säger jag, att strax när skolan var slut, så hörde jag alldeles tydligt kyrkklockor ringa. Ligger vinden från något håll så det är möjligt, att man kan höra några klockor ända hitut i ödemarken?

Och jag ler lite, när jag tänker på hur underligt det lät, när klangen av avlägsna klockor trängde till mig och hur omöjligt det är, att jag verkligen ska ha kunna hört det. Men de andra le inte — Marge har blivit alldeles blek och Sanna stirrar på mig med förfärade, vidöppna ögon.

— Är du säker, att du hörde? frågar hon viskande, och när jag upprepar min berättelse skakar hon på huvudet.

— Då dör du innan året är slut! förklarar hon, lugnt och uppmuntrande.

Det blir tyst igen. Jag känner att jag stelnar till i en sorts skrämsel, som är ofattbart stark — jag försöker skratta, men det går inte. De se på mig alla, som om jag redan vore märkt av den store mejaren, och jag känner det ett ögonblick själv, som om ingen återvändo vore möjlig, ingen undflykt funnes.

— Kanske kunde det vara myggen du hörde, lärarinna! hör jag Marja säga helt stilla och tröstande.

Men jag skakar på huvudet, ty jag vet, att det inte var myggen. Dem hör man ju inte mer, de äro ett med tystnaden, deras sång har inga klockors klang.

— Det är bra att dö ung, viskar Marge, och jag förstår, att hon menar det till tröst. Men det är klen tröst, och jag känner mig inte något nämnvärt gladare, ser bara in i elden och undrar för mig själv, vad jag ska dö av. Med ett gör Sanna en ivrig rörelse och ropar:

— Du, från vilket håll hörde du det?

— Från norr.

— Från norr. Då är det inte du, som ska dö, det är inte du som ska dö! Det är någon nära dig, men det är inte du. Från söder hade varit du, men nu är det inte du, lärarinna. Du får leva länge. Det är någon nära dig, som dör, någon hemma hos dig i ditt land.

— Vem tror du?

— Vet inte, men det blir innan året är slut. Det blir snart när det är norrifrån. Herra siunit, lbmil siunit! Voi, voi!!! Du får gråta!

Jag känner tårarna nära redan nu och tar en kopp kaffe till för att få något att göra, så jag kan vända bort ansiktet. Men inom mig undrar jag: Vem? Vem blir det? Vem dör "hemma i mitt land"? Ty så stark är dessa människors

tro och tillit till det övernaturliga, att det strömmar över till främlingen, att det strömmar över till mig, så att jag i dagar går och tänker på och förbereder mig på det bud jag snart ska få.

Och jag får det! Inte fullt tre veckor efter det jag undfått profetian så kommer dess uppfyllelse. Och jag känner ingen förvåning. Jag har vetat det. Kyrkklockornas klämtande ute från öde slätter hade berättat mig det för länge sedan.

Solen har gått ned bakom den skarpa, vita fjällkammen långt borta, björkarnas späda grönska doftar — doftar så den rosenröda luften vaggas av vällukt, och ned mot sjön drar en flock skriande vildgäss. Vattnet är svart och blankt mellan strändernas brungula ram, och en smal, högstammad båt glider stilla över dess yta, medan nät efter nät sakta faller mot djupet. Av pojken, som ror och flickan, som lägger ut, synas bara ett par orediga konturer över båtens kant, ibland höras deras röster — unga och milda, och en gång ett skratt, som klingar länge i tystnaden. En get bräker, utdraget och bedrövat, i längtan efter gammen, hans klocka pinglar ett par sorgsna slag, och långt borta svarar en annan. Det skymmer, det skummar mer och mer, röken går rätt upp ur kåtornas räppen, och några bleka små sommarstjärnor tindra i väster. Sjön blir allt svartare, snart ser man inte båten längre, och inne under björkarna ligger dunklet tätt.

Det är tid att gå hemåt — Gud vet hur länge jag stått här med yxan i handen och foten på trädet jag fällt. Det är tid att lägga björken på axeln och dra den hem, så det blir brasa till kvällen. — Ellekare är borta, jag vet inte var, och jag ska själv stå för veden i dag. Men tids nog kommer jag väl hem — ingen väntar mig, ingen frågar mig: var har du varit? Vad har du gjort så länge och så sent? Ingen säger: varför har du varit så länge borta efter den veden, kunde du inte ha skyndat dig lite mer? Ditt hem står ju för öppna dörrar, bara en liten hundvalp sitter där och vaktar, och alla jordens rövare kunna komma in och stjäla din mat och dina kläder. Vårdslös är du och slarvig är du! — Nej, ingen finns, som kan säga allt det där, och jag står stilla, rör mig inte ett steg, småler bara, när jag tänker på den lilla svarta ullhunden, som ska vakta för tjuvar och ogärningsmän. Yxan håller jag alltjämt i handen. Dunklet faller tyngre, och den varma luften skälver i skymningens blå dager.

En loms skrik skär genom luften, klagande och skrämt som ett barns i ångest, det rasslar i ungdomslogen, grenar vaggas, kvistar knäckas, och mjuka, tassande steg närma sig. Det kan vara Pan själv, som kommer från de gröna planerna därinne, det kan vara en lufsande björn, det kan vara vad

som helst ur vildmarkens djupa gömmor. Men det är bara en liten böjd, skrumpen lappgumma, framåtlutad och flämtande under en väldig börda. Som en sagornas trollpacka ser hon ut, där hon träder fram ur skogens vilda snår, i ryggsäcken har hon den guldhårade lilla prinsessan med krona och mantel, och med den långa staven kan hon förgöra och trolla och sätta ont på allt kristet blod. Hennes ansikte är brunt och fårat, hennes grå hår hänger i långa orediga testar över öron, panna och nacke, sticker fram som en tovig krans under den gamla, urblekta toppmössan. Ögonen blänka små och stickande djupt inne under pannans valv, och munnen är hopsjunknen och tandlös, så näsa och haka nästan mötas. Jag står och ser på henne, så jag glömmer att hälsa, glömmer att jag känner henne, glömmer allting, utom att hon är en liten trollgumma mitt ute i vildmarkens oändliga ödslighet, en liten ful hemsk häxa med en prinsessa i laukon och en trollstav i handen. Tills jag hör hennes röst, mjuk och vänlig, hälsa:

— Boris, boris.

Då märker jag, att det bara är Rihta, som bor andra sidan fjället — att hennes glada, små ögon äro trötta och blodsprängda, att hennes gamla mun skälver av trötthet och hennes ansikte är blodigt och svullet av hundratals mygg- och broms-

sting. Med en snabb rörelse vrider hon axlarna ur laukons remmar och låter den falla, sjunker så ned på mossan med ryggen mot en björkstam och sluter ögonen med en jämrande suck.

— Vaiban? — frågar jag — trött?

— Län! — svarar hon med eftertryck — ja, det är jag. Och med ett resignerat tag åt ansiktet stryker hon av svett och blod.

— Stackare! säger jag. Myggorna ha varit svåra i dag. Har du varit långt bort?

— Åja tre mil.

— Med den bördan?

— Ja, med den bördan.

— Den är tung, den! Jag går fram och lyfter på den — femton kilo, så visst som ett. Men det är ingen prinsessa, bara en säck full med syregräs, som ska användas, när renmjölken torkas. Tre mil med den bördan och efter en hel dags strängt arbete med hopsamlandet. I glödande solsken. Den lilla magra, tunna gumkroppen — vad den måtte kunna hålla ut och orka till det otroliga.

— Hur gammal kan du vara, Rihta? Sextio år kanske?

— Vet inte. Det får du fråga prästen. Jag var femti en gång för längesen en Andersmässa, när jag frågte sist. Jag ska fråga nu vid nästa Anders-

mässa, om jag kommer till kyrkbyn. — Varför står du här ensam så sent? Det är farligt, när solen är nere, och du ingenting arbetar med. Men du har stål i handen ser jag, och kniv har du i bältet.

Jag ser på yxan, som jag ännu håller i, tar mot höften, där kniven sitter, och frågar med en röst, som är full av den häpnad jag känner:

— Stål! Javisst, men varför är det farligt att vara ute nu om jag inte haft stål?

— Vet du inte? Uldat.

Uldat. Jaja, jag vet, och jag skrattar inte, nickar bara och tänker, att nu ska jag verkligen gå hem med min björk. Rihta blir visst själv orolig, hon mumlar något helt tyst, trär armarna in i laukons rep, reser sig och går vidare utan ett ord till avsked. Hastigt tassar hon på mjuka sockor, björkskogen slukar henne i sitt ljusa djup och stryker hennes trötta gamla ansikte med mjuka små blad.

— Nu är det min tur, det är på tiden, tänker jag igen, sticker in yxan bak i bältet och lutar mig ned för att lyfta stammen upp på axeln. Men det är för vackert, jag går inte — reser mig upp på nytt, glömmer uldat och stål och onda makter och ser ut över sjön. Solen är visst på återväg, luften är sval och gyllen, små blekröda moln

speglas i sjöns svärta, och en lom plöjer vattnet, som vore han furste över Tarfaljaure och allt vad däri finns. Den smala båten ligger uppdragen på land och stjärnorna äro än blekare än nyss.

Långt borta tjuter en hund ut mot den vita natten, röken från kåtorna stiger tunn bland dansande mygg, och den ljuvaste av alla tystnader breder sig — den, som är vildmarkens. En tystnad full av ljud, full av liv, full av sång.

Det är som om fjällen sjunga, jorden sjunger, träden sjunga, som om varje litet blad sjunger sin egen tysta vidunderliga melodi. Om det är sjöns skvalpande, en fors som brusar i fjärran, vildgässens låga snatter — jag vet det inte; men man liksom står och lyss och väntar på en ännu starkare ton, en sammanfattning av allt detta underbara. Och det kommer! Som en ljusstråle tränger genom mörkret, som solen bryter fram ur tunga moln, som — nej inga liknelser finnas. Bara en mild röst är det, en entonig melodi med ord som ej kunna urskiljas — en entonig, förunderlig melodi, inte vild, inte stilla, med en rytm som i sig har all vildmarkens stränghet, all vildmarkens ljuvhet. Det är björkdoft och stjärnor i den sången, fjäll och vatten, mossans mjukhet och jordens doft, forsens dån och lommarnas skrik, bäckens rassel och trädens sus.

Och det är bara en lappflicka som jojkar! Det är väl Marja, som kommer nerifrån sjön, där hon lagt ut näten — hon tror att ingen hör, hon tror att hon är ensam i sena kvällen. Annars lät hon nog inte en jolk komma över sina läppar. Ty jolkning är ju en stor och förskräcklig synd nu, sedan kristendomen gjort sitt segerrika intåg — syndigt är det, och orent är det, och himmelriket väntar förvisso ej den, som bryter mot detta bud. Psalmer och andliga sånger i stället, böner och betraktelser. Jolkning är förtappelsen. Och lapparna lyda. De tiga och sjunga ej längre ut all sitt hjärtas glädje och kval. De vilja komma till himmelen, och ve den som jojkar. Men de unga glömma, de våga ibland förtappelsen. Och när ingen hör strömmar jolkningen från deras läppar, bli de improvisatörer av Guds nåde, och melodi och ord formas av allt det, som brinner inom dem. Rytmen stiger och faller, orden böja sig mjukt efter, skapa stämningar och skönhet, melodien vaggar fram och åter — än vild och hård och ond, än mjuk och öm, än sorgsen så hjärtat gråter, än glad så ögonen tindra. Omfånget är ej stort, tonerna ej många, men allting som ska sägas blir sagt. Allt som spränger i sinnet och vill ut får form och röst — primitivt och konstlöst, men ändå med allt det i sig, som all världens konst ej kan efterlikna.

Som Marja nu! Visst måste hon jojka en kväll som denna, när stjärnorna brinna i väster, och sjön ligger som glas, när fjällen stå blåvita med rosenfärg på topparna och björkarna svinga luften full av doft. Visst måste hon jojka om allt detta, så att hennes hjärta inte ska springa sönder av glädje och ungdom och lycka.

— Vasti, vasti! skulle de gamla säga om de hörde henne — fult, fult! — och deras ansikten skulle vara stränga, deras blickar mörka. Men jag undrar, om de inte längst inne skulle känna lust att småle åt minnen om ungdom och vår, om det inte inom dem skulle nynna av jojkar, som de trodde sig längesen ha glömt. Jojkar till himmel och sjö och fjäll och jord, till renar och kalvar och snö, till allt vackert och ont i världen. Kanske våren kunde komma gamlingen hemma i Marjas egen kåta att helt stilla gnola: silkenjavvi, silkenjavvi, voja voja nana nana, ko manadegji dego bäivi suotnjarat, voja voja nana nana — silkebringa, silkebringa, du far likt solens strålar — småkalvarna kalla, och det susar och brusar, voja, voja . . .

Eller kanske skulle han minnas sången till sin käresta, som han sjöng en vår som denna för långa, långa år sedan:

voja voja nana nana
likt daggkåpans blad,
när det spirar ungt och spätt
likt daggkåpans späda blad,
är veckig och vid din kolt.

Men inte sjunger han dem väl nu om han än minns dem — ånej, det är synd, det är brott mot Guds bud. Fult är det och fult förblir det. Sjung sakta, Marja, så ingen hör dig — sjung sakta! Nu kommer solen, nu stiger den röd och dimmig bakom Rokomborres fasett-slipade kägla. Nu blöder all den vita snön i morgonljuset, nu gungar luften rosenfärgad kring de gröna björkarna, nu lyfta vildgässen och lommarna tiga, nu är det ondas makt bruten. Det är rätt, Marja — var alldeles, alldeles tyst. Den nya dagen kommer.

Ett par dagar därefter blir lilla vackra Marja sjuk. Hon har huvudvärk och feber och svåra kräkningar, ingenting äter hon och ingenting dricker hon, och hon ligger mest med ögonen stelt fästade på räppen, över vilken molnen dra. Ibland är hon vit, ibland röd, ibland varm, ibland skakande av köld, och ingen vet vad som felas henne.

Så plötsligt har det kommit. Häromkvällen kom hon ju jojokande ur skogen, lika frisk och strålande som alltid — redan dagen därpå började huvudvärken, och ingen av mina mediciner kan hjälpa henne. Nu är hon svag och matt, orkar knappt tala — bara ser på en med stora sorgsna ögon.

— Du dör nog! säger hennes mor, och fadern nickar sorgset instämmande. Och Marjas ögon bli än blankare, när hon hör det, och hennes mun skälver som om gråten inte vore långt borta. Det är inte roligt att dö, tänker hon — inte roligt när man bara är aderton år och hela livet väntar. Men när man måste dö, så är det ingenting att

göra, och jag dör nog — jag är ju så sjuk. Om bara någon kunde hjälpa, om bara någon visste råd. Tänk om Gammel-Inka — — —. Hon *vet* något, hon är klok, hon har hjälpt sjuka förr.

Marjas ansikte ljusnar, hennes ögon äro inte längre så bedrövade och med svag röst säger hon:

— Mor, kanske Gammel-Inka har någon råd för mig. Hon *vet* något.

— Gammel-Inka! Ja ja, hon *vet* — men det är söndag, Marja.

— Jag är så sjuk, mor!

— Ja, du är sjuk, stackare. Alltid kan vi fråga. Lasse, gå du och tala vid henne. Kanske hon vill läsa över Marja och göra henne frisk — kanske hon inte behöver dö, flickan.

Lasse går. Sakta, utan brådska försvinner han genom oxsan, följd av Marjas och Sannas oroliga blickar. Marja suckar djupt — hon *vet* att väntan blir lång. Först är det vägen till Inkas kåta, se'n allt pratet och kaffet innan Lasse säger sitt ärende, se'n kaffe igen och mera prat, och se'n den långa vägen tillbaka. Men hon är inte otålig, ligger inte och önskar: måtte han skynda sig, måtte han skynda sig! Hon *vet* att det måste ta sin tid, och ligger så tålig och stilla, låter blickarna fara genom räppen och håller de små händerna i kors över bröstet.

Men äntligen, efter timmar hör hon dem komma. Det är två som gå, två som tala — Gammel-Inka är med, och Marja ler av lycka. Kanske ändå, att hon får leva!

Ja, Inka kommer, och söndagsstassen har hon på: ny fin vadmalskolt i mörkaste blått med röda och gula klädesränder i kanten och i alla sömmar. De täta vecken äro sirligt ordnade under det breda bältet, förklädet är rödrosigt, och kring halsen glimmar en strålande bröstduk av tjockt siden med mönster av rosor och blad. Men ingen brosch håller den samman, bara en liten säkerhetsnål med en blå sten i — ty Gammel-Inka är troende, och en troende pryder inte sig med blanka och pråliga smycken. Vid Inkas bälte rassla inga silverkedjor att hänga nycklarna i, som de unga tanklösa och oväckta flickorna kokett ståta med, inget praktfullt halsband av silverknappar och granna glaspärlor bär hon kring halsen, inte många silverknappar i bältet heller. Ånej, Gammel-Inka vet bättre hon — hon håller sig till predikanterna och Læstadius hon, och de tillåta intet onödigt bjäfs. Det kommer väl en tid för de unga också, då grannlåten stryks av och allvaret träder i stället! Och Gammel-Inka är ändå mycket grann och vacker där hon träder in. Den höga mössan går rakt upp över hennes smala panna, håret är blankt och söndags-

tvättat, om än testarna hänga och flyga kring öronen, och ansiktet har visst fått en liten över-sköljning också, om det än är en mycket lätt sådan. Och full av värdighet och allvar stiger hon inom oxsan, fäller den med en liten smäll bakom sig och nickar mot Marjas ivriga, förvåntansfulla blick.

— Du är sjuk du, säger hon och ser på flickan med skarpa, iakttagande ögon. Har du varit det länge?

— Åja, några dagar, svarar Marja. Och som hon är för matt att tala berättar Sanna om sjukdomssymtomerna, vilken redogörelse avslutas med en suck och ett lugnt, resignerat: hon dör nog.

Men Inka sitter länge tyst med blicken på Marja — så säger hon tryggt:

— Ånej, vi ska väl hjälpa, om det går. — Sätt på största pannan med vatten.

— Varra luoitit? frågar Lasse — åderlåtning.

— Åderlåtning! svarar Inka kort och tar emot den kaffekopp Sanna räcker henne. Se'n talas det inte mer om sjukdom och läkekonst. Det dricks bara kaffe och skvallras — och Marja ligger bortglömd och sorgsen i de vita fällarna tills vattnet är varmt. Då försvinner varje spår till leende ur Inkas fårade gamla ansikte, omsorgs-

fullt torkar hon sin näsa med handen, stryker håret väl ur pannan och sätter mössan tillräta. Så går hon fram till Marja, makar sig på knä framför henne på det nyrisade, doftande björkgolvet och ber henne räcka fram vänstra benet. Marja sträcker ut sitt smala ben, med anklar så hårt omlindade av det granna skobandet, att man tycker blodet måste stocka sig i benet och vända där utan att strömma ned i foten. Inka lossar behändigt och hastigt på bandet, drar av pjäxan och griper om Marjas vita lilla fot. Så liten är foten, att den nästan ryms i Inkas hand, så smal och högvristad och förnäm, att den nästan inte är som skapad att träda på, så fin och mjuk och ädel. Ingen prinsessa i världen kunde önska sig mer underbara fötter än denna lilla lappflickas — och nästan alla av hennes ras ha lika vackra, lika formfulländade.

Inka ser inte på foten, hon söker ut en liten fläck ovanför ankeln, och med ett hårt grepp om vaden får hon ådern att svälla. Den stora köttgrytan, som är full med ljumt vatten, placeras framför Marja, Inka håller händerna över den och hennes tandlösa mun rör sig i ohörbara viskningar. Sakta för hon händerna runt kring grytans kant och läpparna röra sig allt häftigare. Så tar hon på nytt Marjas fot, sätter den ned i vattnet och

blåser hela tiden, blåser och läser — stryker med långa smidiga tag över benet och gjuter vatten över det, lyfter så upp foten igen och blåser på ankeln, muttrar besvärjelser och trycker den hårt mellan sina fingrar, medan ögonen stirra stela och stora rätt ut i luften.

Hon ser ut som en gammal häxa inne i kätans skymning, där den flackande elden och den gröna skogsdagern utanför ge en trist och tung belysning — håret faller i orediga grå slingor kring nacke och hals, och ansiktet är skrumpet och brunt med tusen djupa fåror. När hon nu för ned handen i koltan, väntar man nästan att hon skall dra fram ur den en orm eller en korp eller en svart katt eller någon annan häxornas symbol — men i stället är det bara ett litet fyrkantigt paket, och i detta paket en påse och i denna påse ett etui och i detta etui ett litet instrument av knappast en fingers längd. Den lilla blanka tingesten ligger i Inkas hand, försiktigt böjer hon fingrarna över den och för den upp mot munnen, medan besvärjelserna regna ljudlöst och ivrigt. Hon blåser sakta på den, vänder den på alla håll, fixerar den ihärdigt, tecknar i luften över den, tills den äntligen är färdig och väl och värdigt beredd. Då tar hon Marjas skoband, lindar det hårt ett par varv kring flickans ben, ber om tråd, mäter av en

ände och tvinnar den hårt samman. Allt är redo! Marjas fot lyftes över vattenytan, det lilla instrumentet placeras rätt över den svällda blå ådern, och ritsch! faller en liten halvmånformad bila ned i det vita skinnet. Marja rycker till och böjer sig ivrigt fram, men får endast se en smal ljusröd skåra i vars botten benstommen skymtar. Ingen blodstråle sprutar fram, och Inkas mun rör sig brådskande i tusen besvärjelser och blåsningar. Den lilla bilan ligger ånyo i hennes hand, och alla den lapska läkekonstens höga gudar åkallas. Så snyter hon sig kraftigt i fingrarna, stryker av dem på golvet, torkar sig i pannan, som är våt av svett, och för handen till munnen. Där fuktar hon den ymnigt med saliv, gnider in denna i såret, blåser, läser och placerar på nytt instrumentet. Marjas blick blir orolig, hennes feberblanka ögon vidga sig och hon väntar med alla nerver på spänn — ritsch! Åter en smal liten skåra, en stickande smärta, men ingen blodstråle, och Inkas ögon börja fara oroligt omkring. Det rycker i ansiktet, och i alla de djupa smutsiga fårorna strömmar svetten. Hon snyter sig, kliar sig i håret, pustar, blåser, läser, torkar svetten med händer, som börja skälva, och gnider in såren hårt och länge med saliv. Marja är blek och ser skrämnd ut, men är fast besluten att Inka ska försöka ännu en gång, två

gångar, tre gånger, hur länge som helst bara hon slipper dö. Och Inka nickar samtycke, gräver på nytt i koltan och får fram en liten brynsten. Spottar på den och vässar bilan länge, stryker nödortfigt av den slemmiga grå substans, som sitter kvar på bladet efter slipningen, och gör ännu ett snitt i benet. Det gör ont, kniven slår hårt och vasst igenom den tunna huden, genom det tunna muskellagret under den och rätt in i benstommen. Blodet sipprar sakta fram tills skåran är fylld, sen stannar det, och Inkas alla klämningar och gnidningar förmå det ej att flöda ymnigare.

Inka är orolig nu, muttrar något om trolldom och vill inte försöka mer: det är för sent i månaden att slå åder, månen får inte stå i nedan, trollen få ingen makt ha. Men Marja tigger och ber och Inka ger efter, reder sig att ännu en gång försöka tvinga det motspänstiga onda blodet ur kroppen. Ännu längre, ännu allvarligare besvärjer hon, svetten droppar om ansiktet, näsan rinner och handen torkar, och äntligen görs den sista operationen.

Ho! Så rött det blodet sprutar, så högt det springer i en smal stråle, så klart karminfärgat vattnet i grytan blir. Nu stillnar det, nu flyger kaskaden i luften igen, när bandet kring vaden

lossas, nu krymper den samman, delar sig i två strömmar: en röd, en vit, som vatten.

— Voi, voi! Vastis varra, skippa varra — herra siunit, de lä vasti! jämrar Inka. Ojoj så fult blod, sjukt blod — herregud, så fult det är!

Stilla tunnar strömmen av, snart bubblar det bara helt sakta ur såret, snart droppar det, snart är det alldeles slut. Inka ligger nedhukad över Marjas ben, hennes ögon brinna, hon blåser och läser så saliven rinner nedåt mungiporna och samlas till en klar droppe under hakan — hon för fingrarna in i munnen, väter dem och gnider hårt in fuktigheten i såret. Sedan tar hon ur kolten en liten flaska fylld med gulaktig vätska, ber om en sked och håller en smula i den. "Lyptol" står det på flaskan, och aldrig har väl Lyptolens uppfinnare ens i sina mest vanvettiga storhetsdrömmar kunnat tänka sig, att så brinnande högtidliga besvärjelser skulle helga hans fluidum. Några droppar hällas i såret och arbetas in med Inkas lindrigt sterila hand. Så tar hon en liten bit av en tidning i munnen — väter och valkar den mellan sina tandlösa käkar tills den blir riktigt mjuk — då trycker hon den hårt mot den lilla röda skåran på Marjas ben, lindar en något dunkelfärgad trasa om och binder fast det hela med den som först får en uppmuntrande blås-

ning och ett par ljudlösa ord. Till slut blir hela benet väl besvuret, grytan med blodet bäres ut i vänster hand och tömmes bakom en sten, som signats och tecknats.

När hon kommer in igen ligger Marja vit som den vitaste blomman, med bleka läppar och svarta, halvslutna ögon.

— Svimmat! säger Inka lakoniskt — men som svimma och dö heter ungefär lika på lapska fryser man till i ångest och tänker: hon är död, stackars liten, hon dog ändå, trots åderlätning och besvärjelser och alla Lapplands konster!

Men Inka ser helt lugn ut, tar fram lyptolen på nytt ur barmfickans djup, håller skeden full, läser och blåser och tvingar medicinen in i Marjas mun. Och Marja är inte död, hon lever och vänder åter till livet med ett vånfullt stönande och ett ansikte, som rycker i smärta.

— Har du haft ont i huvudet också? frågar Inka efter en stund.

— Ja, svårt, viskar Marja.

Åter hålles litet av lyptolen i skeden, signalas och blir beblåst, gnids så noga omkring på hjässan, på panna, hals, öron och ögon — saliv stryks över ögonen upprepade gånger, till slut spottar Inka med ett ljudligt: tfui! i Marjas hår, och handlingen är avslutad.

— Vad har du väl i den flaskan? frågar Lasse genomträngd av vördnadsfull nyfikenhet.

— Medicin! svarar Inka kort.

— Den hjälper för allt?

— Den hjälper för allt — med de rätta orden till.

— Ja orden, med de rätta orden! Lasses röst dör bort i en viskning, och han ser på flaskan, som just försvinner i Inkas kolt, med en blick full av gränslös aktning och tilltro.

Den hjälper för allt med de rätta orden till — och den rätta tron! Vem kan tänka, att en 25-öres flaska Lyptol, inköpt i en liten grå finnby — att den kan hjälpa för allt. Men visst hjälper den. Åtminstone Marja. Hon glider ur dödens käftar, på två dagar är hon frisk igen, och nästa söndag vandrar hon till Inka med sin finaste kyrkduk i koltan — och nu pryder den väl Inkas smala gummaxlar, när hon värdigt vandrar till kyrkan eller går på bön i någon finnby. Nu stråla Marjas lysande rosor kring Inkas vissna hals, och Marja ser på dem och ler — ty hon lever och är inte död, hennes ögon blänka, hennes bruna runda kinder rodna av livet, och hon är så sjungande glad och ung, att hon inte behöver rosor och silke och stass, att hon knappt en gång längtar efter det, att hon lyser och strålar bara av sin egen ungdom och lycka.

Det har blivit höst. Som en dröm har sommarn svunnit — det är som vore det bara en vecka sedan löven sprungo ut i skogen, sedan fåglarna kommo och sommaren stod ung. Och ändå är det många veckor som gått sedan dess — snart slår uppbrottets timme för Ellekare och mig, snart är tiden inne då flyttningen tillbaka till Sverige står för dörren. Predikanten har varit och farit för längesedan, och grannlåten börjar våga sig fram igen — hos de unga åtminstone. Men så länge han fanns i byn var all stass omsorgsfullt struken, fastän jag tror egentligen inte han skulle ha brytt sig så mycket om, ifall flickorna haft ett pärlband om halsen eller en brosch i bröstduken — jag tror det var större synder han gick i härnad mot. Han hörde på långt håll inte till de mest fanatiska av Læstadian-predikanterna, liksom vår sidas lappar ej bekände sig till den allra strängaste Læstadiansekten — han var hög och stor, som den mest kämpalike viking, ett långt, grått patriarkskägg

flöt över det breda bröstet, och hans blå ögon voro goda och vänliga, utan ett spår av fanatik i sig. Förrän han började tala! Då blevo de till flammor, till ljungeldar — hans annars så milda röst dånade som åskan och alla måste lyssna, när han tolkade ordet. Læstadii bud äro stränga, de ord han klätt dem i veta inte av något prål — rakt på sak gå de, kraftiga äro de och någon oratorisk utsmyckning finns inte; enkla och kärva, oböjliga och hårda gå de rätt in i veka sinnen och böja dem med skräckens makt, om inte förståndets räcker till. Hans profet tolkade och lade ut, dundrade och ljungade och var ett redskap i Guds stränga hand — och lapparna sutto lyssnande — tätt, tätt hopträngda i sidans största kåta. De som inte fingo rum inne trängde ihop sig utanför, oksan var slagen åt sidan, och genom den såg man ut över all världens härlighet, över vita fjäll och gröna dalar, över den svarta lilla sjön, som speglade himlens drivande moln, man hörde fåglarna sjunga, kände porsens och vildmarkens doft.

Och profeten talade. Inte alltid dånade hans stämman hårt, inte alltid var det straffarens röst, ånej. Ibland kom den stilla och mjuk, och det klingande finska språket gick ur hans mun så man tyckte, att sjön och fjällen och skogen fanns i det,

så man fick en känsla av, att detta var en gudstjänst, som vår Herre själv har menat att den ska vara. Men med ett blev rösten sträv igen och tuktans ord kommo skarpa, utan barmhärtighet och misskund. Någon i församlingen började jämra sig högt och ruelsefullt med långa ångestfulla böjningar i stämman: Voi, v-o-o-i, v-o-o-o-i! Det var som en signal. Röst efter röst föll in, i början lågt och klagande, sedan högre, vildare, starkare. Det blev till skrik, till rop som i dödsnöd — kropparna vaggade fram och åter, tårarna störtade utför kinderna, ansiktena lyste likbleka. Högt upp i falsett jämrade rösterna, var och en på sin egen rytmiska, beklämmande melodi, det ryckte i armar och ben som av kramp, svetten strömmade, munarna stodo öppna i skrik, och ögonen stirrade i vända. Ingen satt stilla längre — de reste sig, kastade sig raklånga ned på golvet, lutade sig intill varann i hårda, medvetslösa omfamningar, de blevo till en krälände, vrälände massa, som i extatisk yra vältrade sig i all helvetets pina. De skreko ut sina synder med hesa, förtvivalde röster, sletto sitt hår, tuggade fradga, krökte sig som maskar.

Och mitt i allt detta, som en klippa den ingen storm kan rubba, stod predikanten. Allas armar sökte nå fram till honom, nå om honom, alla

händer sökte hans, som om han vore räddningen ur allt livets elände. Lugn stod han där, orubblig och fast, då och då hördes hans röst genom larmet men ingen märkte det ens. Vanvettet blänkte ur ögonen, syndabekännelserna skakade luften, skriken stego så skärande gälla, att man inte kunde förstå hur det var möjligt för människor att åstadkomma dem, att denna krälände, ryckande, vinande massa var människor och inte en mardrömssyn av förtappade andars omätliga plåga och avgrundskval.

Med ens stillnade det. Skriken försvagades, jämmerropen tystnade, munnarna slötos, ögonen fingo åter sin syn. De hårda famntagen släpptes, svett och fradga torkades av — snart satt där endast en samling trötta och bleka stackars människor, som ödmjukt böjde sina huvuden i bön, när profeten läste med allvarlig, trosviss stämma. Och när bönen var slut satte emäntä kaffe pannan på, kaffekvarnens prosaiska surrande efterträdde liikutuksians (gängse benämningen på Læstadianernas religiösa extas) verop, och inom ett ögonblick var allt som vanligt igen. Precis som om ingenting hänt. Man skrattade, pratade om renar och väder, om jakter och vandringar — det var, som om aldrig någon storm dragit genom sinnena, som om man bara hela tiden helt lugnt suttit i

ring, skvallrat lite och druckit kaffe. Ingenting annat. Och bara för fem minuter sedan hade man kunnat bränna dessa samma människor levande, tror jag, utan att de ens skulle märkt, att lågor rört deras kroppar. Förunderliga folk!

Omkring en veckas tid stannade predikanten i lägret, varje dag var det bön, och nästan varje dag "liikutuksia", och jämret och skriken skalv över fjällen så man kunde höra det halvmilatal. En lång tid efter det profeten dragit vidare var det stassfritt och enkelt i lägret, men efter ett par veckor började man skymta ett pärlband här och en brosch där, och snart var allt som förut. Utom hos ett par ungdomar, som tappert höllo sig hela sommaren och inte läto sig komma någon fåfänglighet till last. De hade blivit "mycket kristna" enligt Ellekares utsago, och vunno hennes odelade gillande och beundran. Hon fördömde i skarpa ordalag alla, som inte voro kristna, men hela hennes lilla hjärta hängde vid granna pärlor och rosiga band, och i kampen mellan kristendom och stass, är jag rädd, att stassen alltid avgick med seger. Lilla Ellekare — jag kan trösta dig med, att du inte är ensam om att inte leva som du lär!

Och nu är hösten nära — för var dag blir luften klarare och mera genomskinlig, fjällen kläda sig efter var natt i en vitare och vidare kåpa, solen går ned och lämnar jorden i mörker och går upp igen, precis som en vanlig och förständig sol. Ännu äro blad och gräs gröna, men varje morgon ligger ett vitt frosttäckte över skog och mark, och en dag, när vi stiga utom oxsan, är allt det gröna borta under ett decimeterdjupt snötäckte. När solen börjar värma smälter det bort igen, men man får ändå en förnimmelse av, att vintern lurar i bakhåll. Skymningen, som vi ej sett på månader, blir allt längre för var dag, kvällarna allt mörkare, och nätterna komma med kyla och stora klara stjärnor, som glimma över räppen så man knappt vill sluta ögonen till sömn.

Det är en kväll några dagar innan skolan ska sluta, skymningens blå skuggor dra över dalen, och jag sitter ensam i min kåta, där elden flackar och snart håller på att dö ut. På andra sidan härden sitter Tsappe med huvudet på sned och tankarna lite varstans, mest på sin rygg antar jag, som ännu bör svida efter en grundlig bastonad — man går inte ostraffat upp i boasson, när ens matte händelsevis vänder ryggen till, och stjal ett stort stycke färskt renkött, som är avsett till något helt annat än hundmat! Och som vi båda äro

missnöjda med varann sitta vi i trumpen tystnad, elden brinner allt svagare, snart ligger det bara några glöd kvar och pyr. Utanför lockar Ellekares mjuka röst på geten:

— Gitsegaitso bode! Gitse nokkelpie!

Och långt bortifrån de andra kåtorna kommer samma rop — lockande, smeksamt. Blåare fladdra skuggorna, rödare lyser glöden, tystare blir luften runt om:

— Gitsegaitso-o-o-o!

Med ett börjar getternas bjällror klinga och hela hjorden kommer farande. Brått, brått med små trippande steg kommer den ur skogen, klockorna om halsen ljuda i takt, och med stor fart bär det av mot de milda rösterna, som locka så sakta och smekande. Några svaga bräkningar höras — sen blir allt tyst. Men jag vet, att borta vid gammen skummar nu mjölken ned i nahpin — den vackert böjda urholkade skålen av björkrot — och pratet är i full gång mellan alla mjölkerskorna. Inte ett ljud tränger dock fram till mig, allt är så stilla, som om jag vore alldeles ensam i hela världen. Tills jag med ett hör sakta sång från kåtan bredvid. Det är Marjas vackra flickröst som gnolar en finsk visa med beklämmande sorgsen melodi och ett omkväde, som fäster sig i minnet och aldrig vill släppa taget. Månen glider upp bakom en

fjällkam, en hund tjuter mot den, lommarna kasta ut några jämmer-rop i natten, men över alltsammans böljar Marjas klara röst och blir till ett med den blå skymningen:

Illalla kuin minä maata panin
 en tiennyt surusta mitään,
 singlarilallilallan, singlarilallilallan
 en tiennyt surusta mitään

Sannas röst faller plötsligt in, och tillsammans sjunga de hela den långa, långa visan till slut. När den sista versen tystnat har mörkret sänkt sig alldeles, Ellekare har ännu inte kommit tillbaka från mjölkningen, elden är nästan utdöd, och jag känner mig med ett så ensam, att jag inte kan hålla ut längre, utan tar Tsappe i släptåg och snubblar in till Sanna och Marja.

Där brinner brasan i himmelens sky, och mörkret och månen och tystnaden får hålla sig utanför — Sanna bakar, Marja syr på ett par nya skor, och Nilsa läser med ljudlig stämma på psalmversen, som han har i läxa till dagen därpå. Så fort Sanna ser mig i oxsan ler hon och slänger kaffepannan på, Nilsa stakar sig fram genom psalmen med onödigt hög och plikttrogen röst, Marja slutar tvärt den sång hon nynnär på, och skrattar så hon får gropar i sina runda kinder.

— Sjung på du! säger jag och slår mig ned bredvid henne, plockar fram min stickning ur barmfickan och är snart i arbete med ett par granna, brokiga lappvantar.

— Om du sjunger med! ler Marja till svar.

Och så sjunga vi alla tre, medan Nilsa strävar på med Din klara sol . . . och månen börjar lysa in genom räppen. Sakta ta vi oss fram genom visans tjugufyra vemodiga finska verser, utan att hoppa över en enda, och när den sista klingat blir det alldeles tyst igen. Endast Nilsa läser stackigt och mödosamt: "jag höjer glätjens ljut!" — men något mindre likt glädje än de ljud han presterar har man svårt att tänka sig.

Sanna slänger några stora björkklabbar på elden, tar fram pusten och blåser med snabba ivriga tag tills flammorna sticka fram. Nu ta vi: minä olen pieni piika! säger hon och återgår till bakningen.

Och så börjar vi genast en ännu bedrövligare visa än den föregående — på en långdragen, tung melodi, som åker upp och ned i ett evigt enahanda, utan att nånsin göra någon liten överraskande och glättig utsvävning från sorg och bedrövelse. Sanna bakar, Marja syr på de ljusbruna, smala snibbskorna, jag stickar på min vante och Nilsa tackar sin Gud "med kraft och mod och nyfött hopp" och en uttråkad klang i rösten. Just

som vi börja på nionde versen hörs en hostning utanför, som komma oss att tvärt tystna, och ögonblicket därpå träder Lasse in, följd av Heikka och Josto och ett par andra av sidans manfolk. De se så dystra och allvarliga ut alla, och inte ens Heikka ler sitt glada leende, som annars alltid brukar flyga så snabbt över hans drag. Josto är ordningsman för renhjorden och har inte varit hemma på hela sommaren, och han kommer nu direkt från betesplatsen inne i Norge. Det är alltid en stor händelse, när någon återvänder till lägret efter lång bortovaro — de ha nyheter med sig, de ha sett och hört saker, som vi ingenting veta om där vi gå, fjärran från världen och dess buller, de fylla vårt stilla liv med nya tankar och funderingar, med nya samtalsämnen. Och när vi se Josto nu, så maka vi oss riktigt tillrätta i värmen, pusta på elden så att flammorna ska stiga ljusa och kvällsmörkret inte ligga så tungt och vänta oss en glad och intressant pratstund om hjorden och norrmännen och vädren. Men Josto ser inte ut, som om han hade något muntert att berätta — tvärtom, hans mörka ansikte ser dubbelt så mörkt ut som vanligt, hans ögon skåda dystert in i elden och inte ett ord kommer över hans läppar. Så måste man väl fråga då, för att få veta något:

— Det börjar lida mot hösten nu! börjar jag, försiktigt. Och ingen har något att invända mot detta faktum — alla nicka bara bifallande.

— Hjorden är väl på hemväg nu? fortsätter jag. Ni ska ju vara över gränsen med den till Mikaelsmässa?

Jo, den är på hemväg, den kan snart vara vid lägret. Så blir det tyst igen, men Josto ser ut, som om han kunde börja tala när som helst, så jag gör ytterligare en fråga:

— Blev det stora taxter i år?

— Sextusen kronor! svarar Josto kort och biter samman tänderna, när han sagt det.

Där hade jag träffat det mitt i hjärtpunkten, utan att veta vad jag gjorde — där var orsaken till deras tystnad och sorgen i deras ansikten. Knappt hade Josto gett mig svaret förrän en veklagan bröt ut, en jämmer som gick ända ned till hjärtrötterna. Sanna satt alldeles vit i ansiktet, och Marjas glada ögon miste plötsligt allt det skratt som annars bodde i deras djup. Till och med Nilsa tvärtystnade mitt i psalmversen, som han ända tills nu tragglat med utan att låta sig störas, och brast ut i ett högt voi! med sin gälla gossestämma. Och väl fanns det orsak till jämmer, ty en så stor summa har aldrig förr någon sida blivit dömd att betala. Sextusen kronor!

Det är något oerhört för lappförhållanden — en lapp har ju nästan aldrig reda pengar, det är ett tämligen okänt begrepp för honom, allt vad han behöver till livets uppehälle och nödortft förskaffar han sig genom byteshandel och mycket sällan betalar han något med kontanter. Och nu ska helt plötsligt sextusen kronor anskaffas och inom ett år vara betalade till norska staten, annars få ej renarna föras in till Norge nästa år, och det är detsamma som sväldöden.

Som en löpeld har nyheten spritt sig i lägret, en efter en komma män och kvinnor till Sannas och Lasses kåta för att höra, om det verkligen kan vara sant detta förfärliga, som berättats dem. Ja, det är sant, det finns ingen återvändo — sextusen kronor! Somliga sitta tysta och bara vaggva fram och åter, andra låta förbannelser och vreda ord regna över den orättvisa de anse har begåtts mot dem, åter andra räkna och räkna för att kunna lista ut, om de ska bli alldeles utfattiga, när allt är betalat.

— Men hur har det kunnat bli så mycket? frågar jag, när den värsta jämnren lagt sig, och resignationens ande börjat lägga sig över församlingen. Ha ni inte vaktat era renar riktigt efter de gjort så mycket skada?

— Å, vi ha nog vaktat, säger Josto. Vi ha nog

vaktat. Men vad hjälper det! När de vilja ha våra pengar så hjälper det inte om vi vaktade tills våra ögon brusto. Lagen är inte med oss, och då kan ingenting hjälpa. Vi äro främlingar ser du, vi äro inte samma folk som de. Vi ha inte rätten med oss, vi komma dragande över jord, som inte är vår längre. De tänka inte på, de som gjort Norges lagar, att innan ännu lagar fanns på denna jorden, så drog vårt folk samma väg, så var det landet vårt, som nu andra gärdat omkring och gjort till sitt. Vi ha ingen rätt längre, ser du, vårt land är inte längre vårt, och de jaga oss bort, som om vi vore vilda djur.

— Men lagen säger, att ni få dra fram era gamla flyttningsvägar, om ni bara inte skada böndernas jord.

— Ja, det gör den. Om vi inte skada böndernas jord, om det inte finns märken, att vi gått över deras åkrar och inhägnader. Då måste vi betala, vad som vi bli dömda att betala, och i år är det sextusen kronor.

— Blev det så många märken i år då?

— Ja du vet sommarn kom sent i år. Vintern släppte aldrig taget, och det var så hård skare på fjällen, att det nästan var omöjligt för renarna att komma igenom den. Då sökte de sig ned till dalarna, men vi drevo genast upp dem igen innan

de hunnit ens så mycket som skrapa ett hål på snön, som täckte böndernas åkrar. Men du förstår, det syns spår efter renarnas klövar på de nedsnöade gårderna, och det behövs inte mer än ett spår, ser du. Om det så bara är spår efter *en* ren, som löpt över en träda, så blir det lika taxt som om hela hjorden dragit fram. Sådan är lagen och vi förmå ingenting.

— Men kära! säger jag. Inte kan väl renarna göra skada med att gå över en tillfrusen och översnöad åker, där ännu inte ett strå växer. Det finns väl inga möjligheter, att lagen kan tillåta taxt för sådant?

Då skratta de allesammans, ett kort, hårt, glädjelöst skratt och se medlidsamt på mig, som kan tro människor om så gott.

— Vad bry de sig om skadan! svarar Lasse, som ligger utsträckt längs med bärbmed och röker sin pipa — och så spottar han med utsökt ackuratess in i elden. Vad tror du att du gör för skada, om du går över en nysådd åker, där snön ligger många meter djup, och skaren är hård som sten! Vad tror du renen gör för skada! Du hör, att om det också bara är *en*, som sprungit över ett gårde och lämnat spår efter sig så bli vi dömda till taxt för hela gårdet. Det blir pengar det ser du, för dem som döma. Vad rör det dem, att vi äro

fattiga, och att många av oss kanske måste gå från kåta och allt för att kunna betala sin del.

— Men när sommaren kommer, så kan ni väl i alla fall vara lugna för vidare taxt? När fjällen äro gröna så hålla renarna sig väl där?

— Ja, men ser du, vi ha inte så stort stycke av fjället att vara på, och om renarna vandra från ett ställe till ett annat för att söka bete, så få vi betala för den mark de gå på, om den tillhör någon bonde. Spillningen fördärvar gräset, säga de. Korna vilja inte beta där sedan. Men nog har jag sett kor beta, där renen har gått!

— Var ska ni få pengar ifrån att betala med?

— Vi få sälja renar förstås, svarar Josto. Vi få väl försöka att hjälpa varann. Det måste gå, hur det än ska bli, annars få vi inte föra hjorden in i Norge igen nästa sommar. Kanske svenska staten hjälper oss lite. Men förfärligt är det. Så höga taxter har aldrig någon sida haft förut.

De andra bara vagga fram och åter, och ett ögonblick är allt tung, dyster, gränslös sorg. Så börjar Sanna räcka kaffet omkring, och genast får allt ett lite gladare utseende. Hjorden kommer på tal, och en allmän belåtenhet är rådande över dess tillstånd efter sommarbetet. Kalvar och märkning och det blivande höstrengärdet dryftas,

och när alla hunnit få sin påtår klinga skrattnen friskt igen, som om varken norrmän eller taxter funnes i denna världen. Men jag ser ibland en ryckning i ansiktena, hör en förlupen suck, och jag vet, att bedrövelsen bara ligger gömd, att första ord kan få den att bryta ut på nytt.

— Jon Nilsa är död! säger så Josto i förbigående. Han har så mycket att berätta efter sin sommarlånga bortovaro, att det mest är han, som för ordet. Underrättelsen gör stort uppseende och alla fråga ivrigt vad han dog av för sjukdom, och när det skedde.

— Det var vid islossningen, berättar Josto. Han skulle gå hem från Norge till lägret vid gränsen. Isarna voro frätta, och när han gick över en sjö rände han ner i en vak. Ensam var han och ingen fanns som kunde hjälpa, men han tog sig upp själv med kniven. Det kunde de förstå, som fann honom, för det var fullt med blod runt kring vaken, och händerna hade han skurit sönder på kniven och mot isen. Han hade kunnat ta sig till land, och lite ris till en eld att värma sig med hade han också orkat hugga. Men tändstickorna hade blivit våta förstås, när han legat i vattnet, och då de hittade honom — det var Nikko och Aslak, som kommo vägen fram väl tre dagar efteråt — så stod han på huk med ett näverstycke

i ena handen och tändstickdosan i den andra. Runt om honom lågo tändstickor med svavlet avrivet. Och så hade han frusit ihjäl stackarn.

— Voi, voi! säger Sanna och männen skaka sina huvuden. Men ingen tycks anse händelsen något vidare märklig. Sådant inträffar emellanåt — kölden är hård och människan ensam på öde slätter. Det är lappens liv, det är den död han riskerar var timme på sina långa ensliga vandringar, sådant händer och ska väl hända många gånger än. Det kan man ingenting göra åt. Och om några minuter är samtalet inne på helt andra ämnen: om priset på mjöl och kaffe, och om vinden ska komma österifrån eller västerifrån ur det moln, som ligger svart vid horisonten. En stund till sitta de kvar och prata om allt, som kommer i deras sinnen, så reser en på sig och går, om några minuter en annan, så ännu en, och snart ha de troppat av allesammans till nya kaffeorgier i andra kåtor och nya överläggningar om hjorden och taxterna, om de norska länsmännen och mjölet och kaffet och vindarna. Månen står högt på himlen, alla sommarens små bleka stjärnor ha blivit djupa och tindrande, och eldens blossande glöd färgar den svarta kåtaduken till kostlig purpur.

Hjorden är kommen! Tidigt på morgonen — innan det var dager nästan — hörde vi bjällror klinga och hundar skälla, och Ellekare mumlade ännu halvsovande, men med stor glädje i stämman:

— Nu är hjorden här!

Och när barnen kommo voro deras ansikten fyllda av förväntan och fröjd, och deras röster klingade, som om de förkunnade all världens glädje, när de ropade:

— Hjorden har kommit, lärarinna!

Hela lägret fick som nytt liv. Det var ett rännande kåtorna emellan så oksorna flögo i luften, kastade undan av ivriga händer; vart man kom dracks det om möjligt mer kaffe än vanligt, de buttraste ansikten logo, de lataste och långsamaste fingo ny fart i benen. En halvmil bort hade hjorden stannat — om man lyssnade riktigt intensivt och allt var stilla, så kunde man höra hundarnas skall därbortifrån, och på kvällen var lägret fullt av drängar och vaktare, som kommo

hem på besök. Det var fest, det var liv, det var glädje och skratt. Ingen tänkte längre på de sextusen kronorna — det redde sig väl alltid, när den tiden kom. Nu gällde allt endast hjorden. Var den fet, var den frisk, var det många kalvar födda, levde alla, hade ingen frusit ihjäl? Blev det rengärde i morgon? Hade vajorna mycket mjölk? Skulle vinden blåsa från det rätta hållet den närmaste tiden, så att inte det blev svårt att hålla djuren kring lägret? Renarna springa ju alltid mot vinden — om det nu blev vind från Norge, så fick vaktarna ett väldigt arbete att hålla dem från att löpa inåt igen. Mätte det bli lugnt och stilla så att rengärdet fick skötas undan som det skulle! I morgon var det gärde — javisst. Och i övermorgon och dagen därpå, och så många dagar man kunde få hjorden samlad.

Morgonen därpå voro alla tidigt på benen i lägret. Ingen brukade annars röra på sig förrän tidigast vid halvnotiden — men första rengärdesdagen kan ingen sova. Då är det så mycket att ordna och sköta, att man måste upp i tid, upp med solen nästan.

Det var inte mycket uppmärksamhet i skolan den dagen. Hade bollen ännu funnits i livet skulle den inte en enda rast fått vara i bruk, det lovar jag, men nu var den borta för längesen, och ingenting fanns, som kunde locka till flit och in-

tesse. För var gång bara en vanlig getklocka lät höra sitt bjällrande, så ryckte alla till och lyssnade utåt — den annars så ordentliga Inker grep jag till och med på bar gärning, när hon lyfte upp kåtaduken vid sin plats och spejade ut. Och detta mitt under välskrivningslektionen!

— Inker! sade jag då med högtidlig stämma.

Och Inker släppte duken, som om hon blivit bränd av ett glödande kol, rodnade så djupt att hon nästan fick tårarna i ögonen och sög med skuldmedveten min på sin blyertspenna.

— Vad tittar du efter, Inker?

Två gånger måste jag upprepa frågan innan Inker äntligen får fram, att hon tyckte hon hörde Sanna och Marja gå ut. Och hon trodde de kanske skulle gå till gårdet och att inte skolan skulle hinna bli slut, innan det blev tid att gå. De andra flytta oroligt på sig bara vid tanken på något så förskräckligt som att komma för sent — och så grips jag av medlidande, förstår, att detta är ännu allvarigare än den första dagen med skridskois och blankt solsken söderut i "mitt land" och ger lov från innanläsning och den tredjedels timme välskrivning, som är kvar. Och inom en halv minut är kåtan tom och ungarna iväg så fort benen kunna bära dem.

— Du ska väl gå till rengärdet du med? frågar

Ellekare, när hon strax därpå kommer in, och jag ser på henne att ingen makt på jorden ska då kunna hålla henne hemma i eftermiddag — om hon får rå sig själv.

— Ja visst ska jag gå dit! Du vill väl inte följa med kan jag tro?

— Du vill väl inte äta, när du är hungrig, eller dricka, när du är törstig! skrattar Ellekare till svar.

Så viktigt är rengärdet! Naturligtvis ge vi oss båda av den långa vägen över fjällen — i sällskap ha vi Gate och Sanna och Marja, och hela tiden skiner solen, skratten klinga och stegen tas så lätt i det mjuka gräset, att det knappt böjer sig under fötterna. Gate och Sanna ha varsin laukko på ryggen och i den kaffepanna och torrskaffning — det händer allt, att manfolken äro trötta och hungriga efter sitt arbete att driva hjorden in i gärdet och då smakar det gott med kaffe och mat. Förresten kan man bli hungrig själv, när man mjölkat och arbetat i några timmar — mat är alltid bra att ha med sig och kaffe ändå bättre.

När vi gått nära en timme säger Sanna:

— Nu kan jag höra dem!

Alla stanna vi och lyssna, och långt bortifrån förnimma vi några svaga ljud. Som korta, lustiga grymtningar låter det för mina ovana öron, då

och då uppblandat med ett skarpt hundskall, en mans höga rop. Men under dessa gälla ljud hörs hela tiden detta starka, djupa grymtande, det stiger och faller — än är det kraftigt, än nästan ohörbart — men hela tiden är det där. Det är småkalvarna, som kalla på modern, får jag veta, och modern, som svarar. Ju närmare vi komma dess starkare blir ljudet, hela luften är fylld av det, och snart äro vi tillräckligt nära för att också urskilja det dova trampet av många fötter mot lös jord. När vi hunnit över den sista fjällkammen ha vi under oss på slutningen hela gärdet: som ett nystan av intensivt liv är det, som ett myller av grå kroppar och vaggande horn — aldrig ett ögonblicks stillhet, ständigt runt, runt rör sig massan därnere, och vad man allra först lägger märke till är, att rörelsen hela tiden går motsols. Det är nästan som vore det en karusell driven av en väldig motor — hundskallen, männens rop är musiken, det eviga intensiva råmandet är motorns surr, och hela den svartgrå massan av ryggar och horn är karusellen, som aldrig stannar, aldrig slutar, aldrig blir trött på att gå.

När vi tagit oss ned för fjällbranten och hunnit ända fram till gärdet pressa vi oss in genom en smal öppning mellan ett par korslagda björkstammar, och befinna oss plötsligt mitt i en brusande

ström av liv. Hjorden böljar omkring oss, väjer smidigt undan för oss i sitt snabba lopp så att vi stå som i en liten tom cirkel — hornen knirka, hälsenorna spännas med ett sprött, knastrande ljud, kalvarna råma. Flera tusen djur äro samlade på denna lilla fyrkantiga plats, omgärdad med en palissad av björkstammar; nästan alla kåtors innevånare ha samlats hit, lassos vina i luften, skratt skalla, kommandorop rytas, röster skrika högt. Männen glida omkring med smygande steg, mössan med den gungande röda tofsen är skjuten långt bak på nacken, kolten vippar kortare och kokettare än vanligt, de solbruna ansiktena äro våta av svett, men ändå fulla av den mest intensiva glädje. De följa hjorden med ivriga, spända blickar — var och en märker ut sitt offer, sin fångst, var och en är fullt och helt upptagen av sitt arbete. Se på Heikka där, hur han smyger fram med armen höjd till kast och lason i stora ringlar om handen! Mitt i detta myllrande kretslopp av alldeles likadana djur söker han ut det han ämnar fånga, vet han att skilja de, som tillhöra honom från de andras. Lason viner ut med ett susande kast, faller ned över offrets huvud, Heikka stramar till och börjar dra så sakteliga för att få djuret intill sig. Ibland blir det fullkomlig dragkamp av — är det en stor, stark oxe han

fångat, kan det hända, att Heikka släpas gärdet runt mer än en gång av den motspänstiga krabaten, innan han hinner betvinga honom. Då blir det skratt från alla, så att det klingar mellan fjällväggarna, och Heikka ler själv åt sin tillfälliga maktlöshet. Men rätt vad det är tar han spänn-tag, där han kan få en lämplig position, och då är det inte lönt för gossen i andra ändan att försöka konstra längre! Då måste han glida närmre och närmre för vart kraftigt drag Heikka gör, det hjälper inte att luta huvudet ned mot marken, så att den väldiga hornkronan riktas mot betvingarens bröst — ty betvingaren ler bara helt lugnt och blir alls inte skrämmd, lägger repet över axeln, vänder ryggen till och drar sin fånge in i ett annat, mindre gärde, där slaktdjuren släppas, tills tid blir att avliva dem (utan några smärtstillande medel). Vanligen längre fram på kvällen, då mjölkningen är undangjord och kvinnfolken ha tid att hjälpa till med att reda upp räntan och blodet.

Och så går Heikka ut igen till den kretsande hjorden, på vägen lindar han upp lasson, så den är färdig till användning och söker med blicken ut ett nytt offer, så fort han står i det stora gärdet. Han finner det snart och slungar snabbt sin lasso kring en liten årskalv, som alldeles hjärtängslig spjärnar emot, när den ovana, besynnerliga snaran lägger

sig om honom, spretar ut med alla fyra benen och gör ett vilt försök att nå sin mor, som ångestfullt kallar. Men det tjänar rakt ingenting till! Det stramar för hårt om halsen, det är bara att gå efter som det drar, rakt fram till den starka människan, som bestämt inte kan vilja en liten skranglig, rödbrun kalv något gott. Gud hjälpe mig! tänker det lilla kräket så säkert som allt — de stora svarta ögonen bli allt större och svartare ju kortare repet stramas, och de blunda i vild skräck, när ett par starka nävar gripa tag om den smala, fina halsen och vräker till. Ett litet döds-skrämt djur finner sig plötsligt ligga kullkastat på marken, och tvärs över buken sitter karlen, som hela tiden haft ont i sinnet. Nu drar han kniven ur slidan och gör med den några snabba, djupa snitt i ett av de ludna och mjuka små öron som han håller mellan sina händer. Han skär ut ett par trekantiga bitar, och blodet droppar om hans händer. Så springer han upp med ett lätt språng, lossar lasset — och den lilla nymärkta stackarn står förvirrad åter på sina egna smala ben, skakar med rådvill uppsyn sitt illa åtgångna huvud så bloddropparna stänka vitt omkring och sätter plötsligt av i galopp till modern, som hela tiden ångsligt hållit sig i närheten. Nästa gång kanske lasset snärjer henne, och full av fasa

kämpar hon emot i det längsta. Men en finlemmad vaja förmår ingenting mot Heikkas armar, han rubbas inte ens ur sitt läge, och snart står han vid hennes huvud, medan Gate snabbt springer till med nahpin i högsta hugg för att mjölka henne. Först får hon ett par smällande slag med handflatan mot spenarna, för att mjölken ska rinna till, och sedan står Gate framåtböjd, håller nahpin med den ena handen och mjölkar med den andra. När de få droppar, som kan pressas fram — vanligen ungefär ett knappt halvt dricksglas — dragits ur de små centimeterlånga spenarna, löses repet kring halsen, och snabbt som vinden kastar sig vajan in i flocken och gömmer sig bland dess tusenden. Och Heikka ser sig om efter en annan. Aldrig tar han samma, aldrig fångar han ett djur två gånger, aldrig ett, som inte bär hans märke. Hur hans ögon kan hinna urskilja de små, nästan igenvuxna öronmärkena bland denna snabbt kringlöpande massa av djur, är ett fullständigt underverk, men han är inte ensam om denna skicklighet — alla de andra lappmännen ha lika skarp syn, lika svindlande träffsäkerhet. Det är mycket sällan man ser någon, som missar ett kast eller som måste lossa lasson och låta djuret löpa, därför att det inte hörde honom till.

Runt runt ränner hjorden — alla hålla huvudena högt lyftade och de nya sammetssvarta hornkronorna vaja som ett spetsfint gallerverk, det knittrar och knastrar, det ljummar i luften av skratt och skrik. Och över alltsammans strålar en stor och sval höstsol, runt om stå vittoppiga fjäll glimmande mot höstens vitblå himmel, och grässets och björkarnas grönska lyser, ännu inte blekt av vinter och hård frost. De klara färgerna i lapparnas dräkter flamma i solskenet, renarnas brungrå ryggar glänsa som siden, deras kupiga, svarta ögon spegla fjällen och himlen och allt, så man liksom får all denna skönhet mångdubblad.

Plötsligt känner jag en arm om min skuldra, där jag står och ser på alltsammans. Det är Gate — hon har slutat sin mjölkning för dagen och skall gå in i slaktgårdet så fort Heikka blir färdig med märkningen. Vi stå båda tysta och lyss till larmet, som stiger och faller.

— Nu ska du snart resa härifrån! säger så Gate.

Och när hon säger det, så vet jag, vad det är som hela tiden liksom gjort ont invärtes, fastän jag varit med om all glädjen i dag. Jag ska resa från allt detta — om några dagar bara. Från lapparna och renarna och fjällen, från min svarta lilla kåta, från Tsappe, från nätternas

stillhet och dagarnas bekymmerslösa glädje, från de svarta sjöarna, de susande älvarna, den mjuka mossan, där foten löper så lätt utan att tröttna.

— Är du glad, att du snart får komma hem till ditt land igen? frågar Gate, när hon tycker jag varit tyst alldeles för länge.

— Nej, jag är inte glad, Gate. Det vet du väl, att ingen kan vara glad att resa ifrån er.

Då ler hon — det vackra unga leende, som ingen mer än hon har, och hennes ögon se på mig så vänligt och klart.

— Kom så går vi och kokar kaffe! säger hon. För nu så ä vi nog hungriga och törstiga både Heikka och du och Anne och jag. Samla ved du och gör upp eld, så går jag efter vatten.

Och så klämna vi oss ut från gärdet genom den smalaste upptänkliga springa i palissadverket, Nils Tomma och Lars Peter följa med för att hjälpa mig med vedplockningen — det blir bara lite torra kvistar, som vi hitta här och var. Men innan Gate och jag försvinna ur synhåll för varann, där hon skramlar neråt dalen med sin vattenspann och jag går uppåt skogsbrynet, så vänder hon sig om och tittar länge på mig. Och så säger hon, med en

röst som är full av den allra uppriktigaste förundran och häpnad:

— Om jag kunde förstå hur det är möjligt, att människor nerifrån ditt land kan trivas hos oss lappar i fjällen. Och att du inte längtar hem igen ifrån oss!!

Det är skolans sista dag. För sista gången brakar oksan tillsida och barnskaran kommer inrusande, för sista gången hör jag deras högröstade, mödosamma: got morgon, lärarinna! för sista gången tar jag upp tonen till vår besynnerliga morgonpsalm — för sista gången är alltsammans som händer i skolan den dagen. Det känns så underligt och bedrövligt, det är inte roligt alls. Jag önskar för mig själv, att jag hade hela den långa, härliga sommaren kvar, att jag finge börja om igen från början, att tiden inte hade flugit så oresonligt fort. Men vad hjälper det att önska! Almanacken visar slutet av september, skoljournalen slutet av terminen, och om några dagar dra lapparna sin kos över fjällen till Sverige igen, medan jag tar en annan och snabbare väg tillbaka till civilisationen.

Och nu är det sista skoldagen! Alla komma de i söndagskoltar, rentvättade och kammade, och med dagens högtidlighet tydligt skriven på sina

ansikten, alla se de på mig med lite förlägna miner, och alla kunna de — o mirabile dictu! — sina läxor. Till och med Nilsa, som annars alltid svävar lite på utanläsningsstyckena, deklamerar dagens pensum med ljudlig och säker röst, och ser minst lika häpen och stolt ut som jag över fenomenet. Och när sista timmen är slut, delar jag ut betygsböckerna och bjuder allesammans på kaffe.

— Går du i dag? frågar Jona, Isaks bror, när kalaset pågår som bäst, och lägger i detsamma in en väldig sockerbit i sin breda mun.

— Nej, inte förrän i övermorgon. Men skolan är slut i dag. Tycker ni det ska bli roligt att vara alldeles fria nu?

— Nehej! svarar Lars Peter. Det är roligt med skolan. Och när du kommer igen till nästa år så ska du se, att vi inte har glömt bort allt som du lärt oss.

— Men kanske jag inte kommer till nästa år!

— Jo, det gör du allt säkert. Det tror vi allihop.

Å, tänker jag för mig själv, det finns inget jag önskar högre, men inte kan jag veta! Och när de gå alla, så känns det som om det vore mina allra käraste jag säger farväl åt. Vi ska träffas i kväll, och i morgon och i övermorgon, men ändå

är det, som om jag aldrig skulle få se dem mer. De ska inte komma springande i morgon alla, med böckerna i påven och med skratten klingande långt innan de hinna fram till min kåta — de äro utlärdade för i sommar, jag är färdig med dem. De kunna allt vad jag hunnit lära dem på denna korta tid, de ha varit mina små vänner och kamrater, om leken rasat eller allvaret vilat tungt, om solen strålat eller regnet rasslat. Och när de nu gå ut genom oxsan — sakta och betänksamt och så ovant tysta, så vill jag ropa åt dem: stanna lite till, barn små, sitt en stund till hos mig! Men det tjänar ju ingenting till, jag säger inga av alla de ord, jag hör inom mig, och när de alla försvunnit bland skogens träd, så travar jag deras böcker samman och packar dem i skollådan, låser den noga och lägger nyckeln längst ned i en kisa med en djup suck.

Då gläntar det på oxsan, och Nils Tommas stora ögon speja genom springan. När han ser, att jag är ensam glider han in helt sakta, kommer fram till mig mycket röd och mycket blyg och säger hastigt:

— Här får du min nya kniv, lärarinna!

Och så räcker han mig snabbt en fint snidad slidkniv och springer sin väg så fort benen bära, innan jag ens hunnit säga tack. Och jag sitter

där med hans nya kniv och har lika nära till skratt som till gråt.

Men har inte hunnit längre än till skrattet, förrän oksan öppnas på nytt, denna gång för att släppa in en stackars liten ombunden sjukling, som i ett par veckor gått som min patient. Hela hans ansikte har varit skorvigt och uppfrätt av sår — något sorts eksem förmodligen — och han har lidit svåra plågor, den lille stackarn, men börjar nu bli på bättringsvägen. Hans far är med honom i dag, och han tittar så bedrövat på pojken, att det är som om all hans egen glädje flytt.

— Hur är det med dig i dag, Nohte? frågar jag och ser in i de sorgsna bruna barnaögonen, det enda av pojkens anlete, som syns ovanför bandaget. Men Nohte svarar inte, bara suckar bedrövat, och hans ögon bli än sorgsnare än nyss, ty nu vet han, att en svår stund nalkas: bindorna ska av, och såren smörjas in och tvättas rena.

— Du ska få en karamell efteråt! tröstar jag så gott det går, men endast en mycket svag glimt av glädje lyser upp i blicken vid detta löfte, och han drar en darrande suck. Kom nu Jona, säger jag till fadern. Vi börja genast.

Och Jona stiger fram till min medicinlåda, vars lock jag fällt upp, tar Nohtes händer varsamt mellan sina, lika ömt och sakta som en mor skulle

gjort det, och så⁷lindrar jag av det långa bandaget, som går många varv kring Nohtes runda lilla huvud. Det gör ont vid sista varvet, bindan sitter fast i alla såren, men Nohte rör inte en muskel, ger inte ett ljud ifrån sig. Det droppar bara stora, heta tårar ned på mina händer och det rycker i den bågiga lilla munnen av smärta. Hela tiden mumlar Jona över hans huvud små ömma, uppmuntrande ord, trycker sina händer fastare om hans vid de svåraste plågorna och ser så ångestfull och förtvivlad ut, som om hans eget liv berodde på, att jag varsamt nog lossar bandaget. Många av såren ha redan läkts — jag visar Jona på dem och han ser med en gång så belåten ut, som om han aldrig vetat vad oro vill säga. Så tvättar jag Nohtes ansikte, stryker salva i såren och börjar åter linda på bindorna.

— En gång till så är du frisk! säger jag. Men Nohte svarar inte, tårarna flöda hejdlöst igen, men alltjämt utan ett ljud, — det svider svårt i såren, när salvan kommer på.

— Hör du Nohte, du blir snart bra, säger Jona strålande. En gång till bara! Men Nohte, gråter du nu! Mo rakis, mo gultani — mija lä? Daja, daja!

Min älskling, mitt lilla gull, vad är det? Säg, säg!

Öm och smekande är den djupa mansrösten, handen far lent över Nohtes huvud, och Nohte gömmer sitt svidande ansikte mot faderns smutsiga kolt och snyftar ut hela sin sorg och smärta, tröstad och lugnad av tusen milda ord. Snart ler han lite och har glömt alltsammans, och när jag räcker honom en stor chokladbit tar han den med stort allvar, säger ett artigt: kito! och räcker den sedan ögonblickligen åt Jona.

— Far ska få också, ät du! säger jag då. Men han tar inte biten tillbaka förrän han ser, att det verkligen är mitt allvar att ge Jona en, då stoppar han den med nöjd uppsyn i munnen på samma gång som Jona tar sin. Och så gå de sin väg över fjällen igen, bort till sin kåta, som ligger långt från min — en stor och en liten gentleman, båda så glada i varann, att de måste hålla varann i hand, och det fast de veta, att jag kan se dem ännu, och att de enligt lappritual inte borde visa sina känslor så öppet. Men en stor kärlek rår ingen dölja!

*

Fram på kvällssidan går jag bort till Gammel-Inka — hon har ont i sin rygg, uldat har gått i den — och jag har lovat att komma och smörja den med kamferliniment. Inka är ensam hemma,
Kåtornas folk.

hon sitter som ett litet hopsjunket knyte framför elden, och hennes tandlösa mun löper som ett smalt streck tvärs över ansiktet, hakan går nästan ihop med näsan, och de vitgrå hårtestarna stå åt alla väder under den lilla toppiga mössan.

— Var är Pirhanne? frågar jag. Det är hennes dotter, som, ovanligt nog för en lappkvinna, är ogift och bor hemma hos modern.

— Hon mjölkar getterna, men hon kommer väl snart.

Och just i detsamma stiger hon in, har tassat fram så tyst på sina mjuka skor, att hennes fotsteg ej hörts och vi veta ingenting om, förrän hon står mitt framför oss och småler.

— Har du satt på kaffe, mor? är det första hon säger, men Inka jämrar sig över sin rygg — att hon inte orkar mala kaffet. Och medan Pirhanne mal på den lustiga lilla kvarnen, gnider jag Inkas gamla krokiga rygg tills den mjuknar upp en smula. Sen dricka vi kaffe och prata, medan mörkret faller allt tätare utanför och liksom skiljer oss från allt annat levande. Vi sitta där, vi tre, i den sotiga lilla kåtan, vi skratta och prata och bry oss inte om vinden, som susar utanför, inte om mörkret, som klämmer oss inom sina svarta väggar, runt om oss är hemmets trygghet och ro, vi värma oss i brasans röda flammor och lyss till vedens

sprakande. Längre sitta vi så — Inka berättar historier från hedenhös, från den tid då hon var ung, Pirhanne talar om hur tung en sorg hon haft, då gossen, som hon skulle gifta sig med, frös ihjäl en natt, när han varit på vargjakt. Han hade fått ett bett i benet, innan vargen blev slagen till döds, och blödde så starkt ur såret, att han blev maktlös, och inte orkade ta sig hem igen.

— Sörjer du honom än, Pirhanne?

— Ånej, inte sörjer jag. Men jag ville ingen annan gifta mig med, och nu är det tomt, när man börjar bli gammal. En ska ha ett manfolk, som ser till hjorden också, om det ska bli något med den.

Inka säger ingenting till detta — hon har glidit utanför vårt samtal, ser bara in i elden och tuggar oavbrutet med sina tandlösa käkar. Pirhanne blir också tyst, hon tänker väl på den gossen, som döden tog, ty hennes ögon ha med ens blivit så stora och sorgsna. Och så reser jag mig för att gå hem till mitt. Men inte som vanligt, utan ett ord till tack eller farväl. Jag ska ju ta avsked kanske för hela livet denna gången. Och jag faller på knä bredvid Inka, som det brukas hos kätornas folk, lägger min arm om hennes tunna lilla gestalt och mumlar: *hyvästi ja kito, Inka!* Farväl och tack! Och Inka lägger sin arm om mig, svarar

samma ord och lutar för ett ögonblick sin panna mot min axel. Av Pirhane tar jag avsked på samma sätt, men efteråt lägger hon båda armarna om mig och sin kind mot mitt bröst — hon når inte längre! Och så går jag ut i mörkret och höstblåsten, stora stjärnor lysa, men vägen är svart genom skogen ändå. Jag snubblar och slin-ter på hala trädrötter, river mitt ansikte på vassa grenar, huttrar av köld i blåsten och önskar mig tillbaka till den varma lilla kåtan, till lågornas fladder, till de låga rösternas vänliga prat.

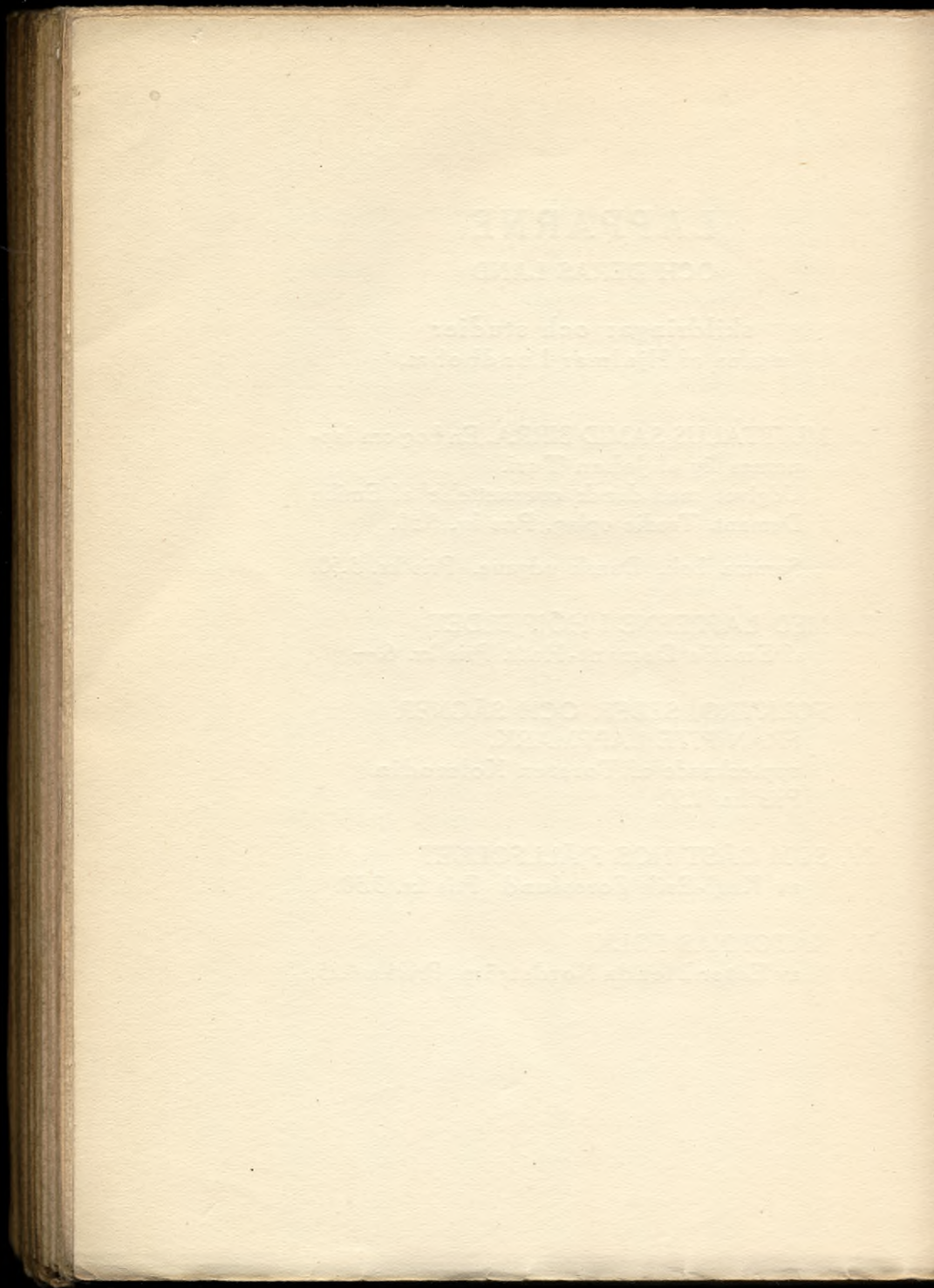
Men när jag äntligen letat mig fram till min egen lägerplats, glimmar elden i mitt hem genom oxsan, som är slagen till sida. Som skenet från en fyr är det, och lyser upp vägen för dem, som irra omkring i mörka natten. Och när jag sätter foten på de smala stigen, som bär mot kåtan, när Tsappe glädjegyende kommer tumlande mot mig och Ellekare står väntande i dörröppningen — då känner jag i mitt hjärta, att ljuvare hem kan ingen önska, mer strålande stjärnor tindra ej på någon annan himmel, större ro, större frid skänks inte på hela den vida jorden.

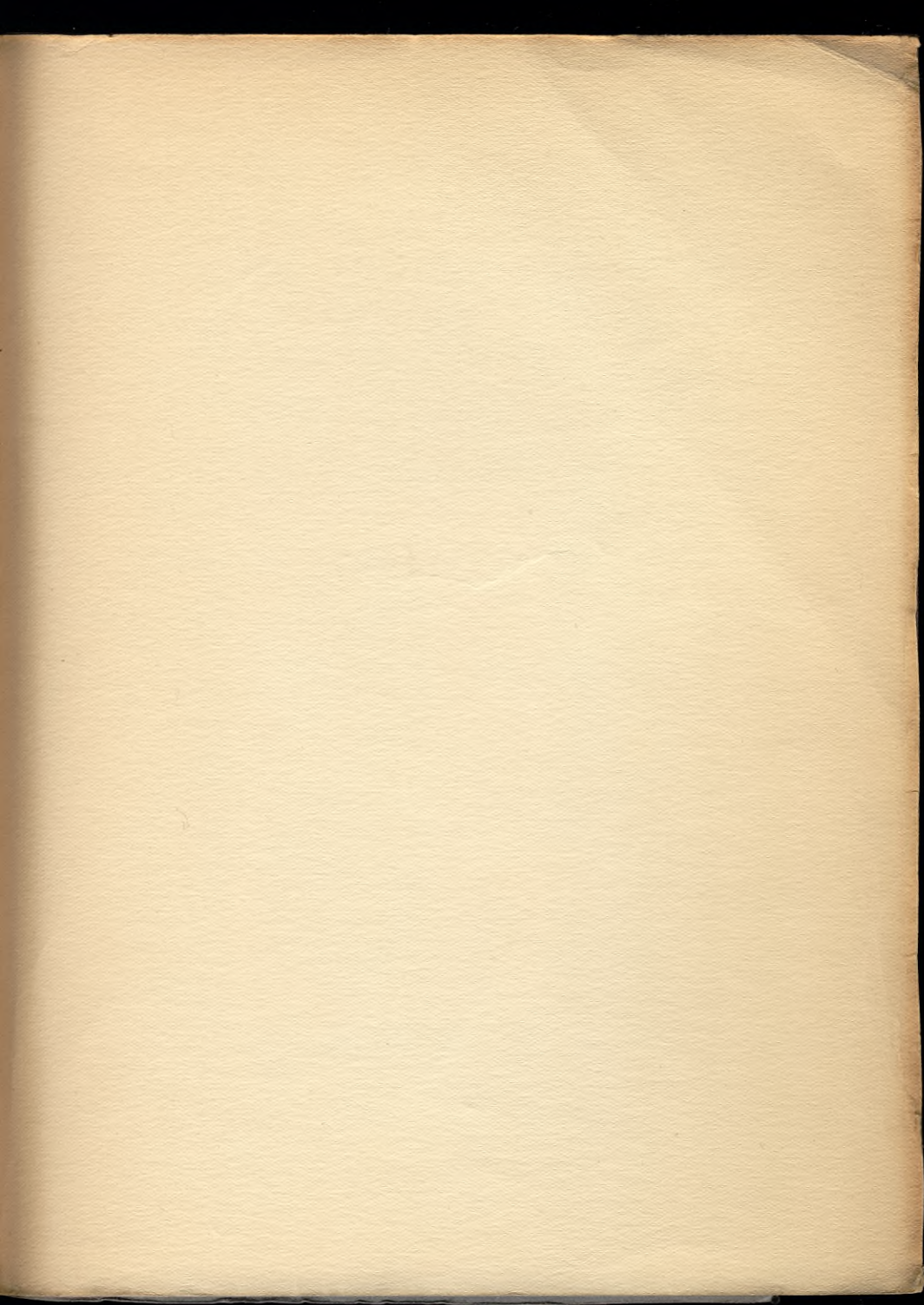
LAPPARNE

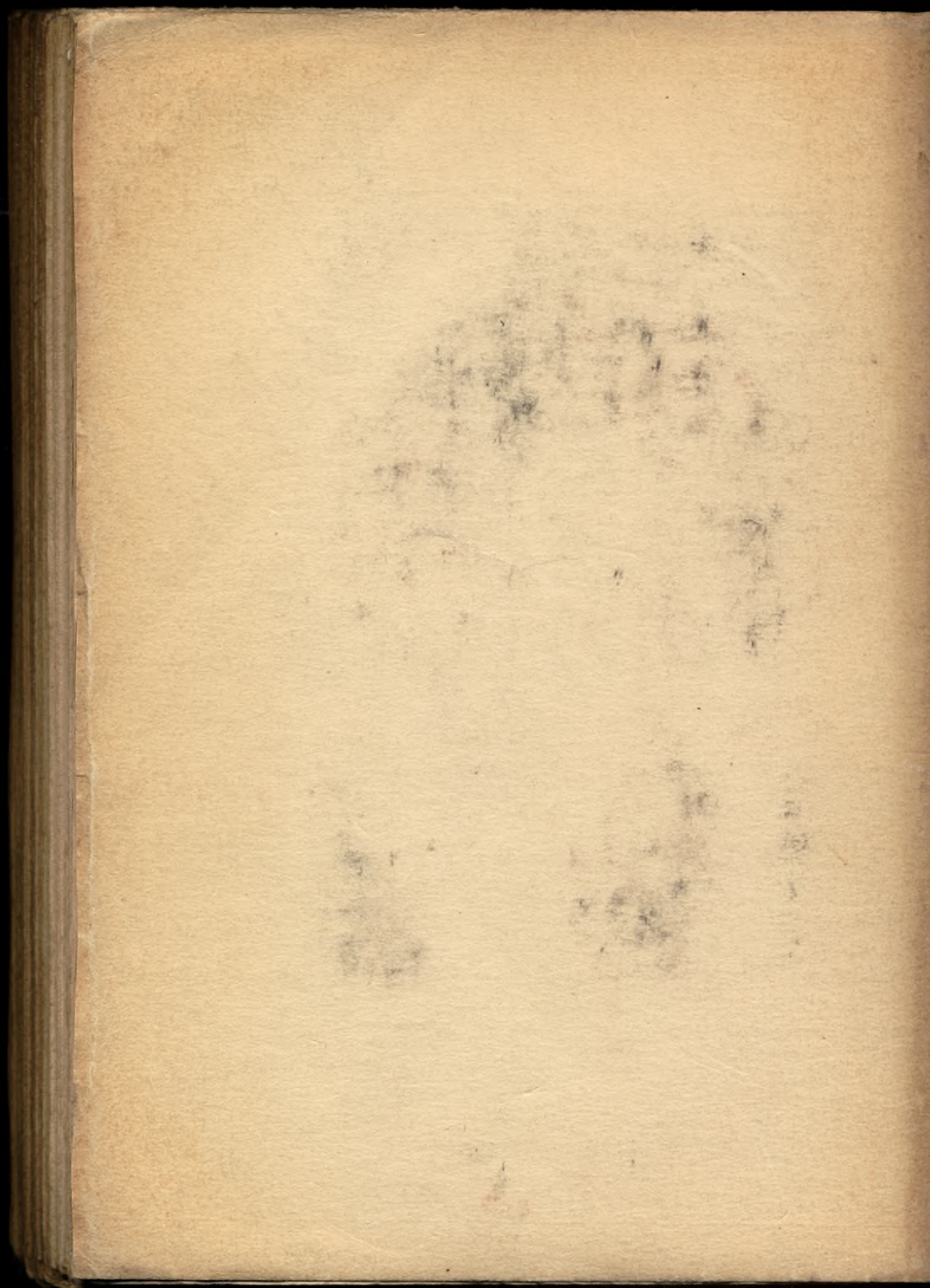
OCH DERAS LAND

skildringar och studier
utgifna af Hjalmar Lundbohm.

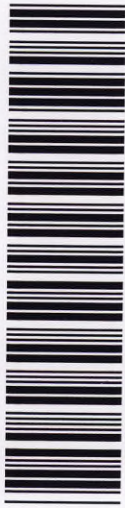
- I. MUITTALUS SAMID BIRRA. En bog om lappernes liv af Johan Turi.
Udgivet med dansk oversættelse af Emilie Demant. Tredie oplag. Pris kr. 8.50.
Samma bok. Dansk udgave. Pris kr. 5.50.
- II. MED LAPPERNE I HÖJFJELDET
af Emilie Demant-Hatt. Pris kr. 6.—
- III. FOLKTRO, SEDER OCH SÄGNER
FRÅN PITE LAPPMARK,
upptecknade af Torsten Kolmodin.
Pris kr. 1.50.
- IV. SOM GÄST HOS FJÄLLFOLKET
av Karl-Erik Forsslund. Pris kr. 3.50.
- V. KÅTORNAS FOLK
av Ester Blenda Nordström. Pris kr. 4.25.







6000244075



Göteborgs universitetsbibliotek

